

De Nederlandse Taalkunde in 1957 (1)

door F. VAN COETSEM

I. Bibliografie en personalia.

1. J. L. PAUWELS, De Nederlandse Taalkunde in 1956 ;
Hand. Top. en Dial., XXXI (1957), 381-471.

In de loop der jaren is het object van dit overzicht van „Nederlandse Dialectstudie” tot „Nederlandse Taalkunde” uitgegroeid, wat bevestiging in een titelwijziging in 1956 heeft gevonden. Bovendien heeft het jaarlijks overzicht hoe langer hoe meer de aangrenzende taalgebieden in zijn beschouwing betrokken. Om verschillende praktische redenen, waarbij ook het steeds stijgend aantal publikaties een niet onbelangrijke rol speelt, zal men in de toekomst wellicht moeten streven naar een redactionele hervorming van dit overzicht.

2. R. HAESERIJN, Boeken over Taal- en Letterkunde in Vlaanderen en Nederland verschenen in 1956. A. Taalkunde, *Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 261-266.

Beredeneerde bibliografie die echter geen volledigheid nastreeft.

(1) Nrs. 54 en 253 zijn van de hand van J. L. PAUWELS. Enkele andere artikelen, t. w. 7, 69, 163, 182, 191 en 211, heeft O. LEYS geschreven, die bovendien enige tijdschriften heeft willen excerpieren. Aan beiden mijn oprechte dank.

3. J. LEENEN, Nederlandse taalkunde; *Revue des Langues Vivantes / Tijdschrift v. Levende Talen*, XXIII (1957), 161-164.

Bespreekt enkele werken der laatste jaren die voor de lezers van dit tijdschrift van belang kunnen zijn.

4. *Nationale Commissie voor Folklore, Jaarboek VIII* (1955); Brussel, Ministerie van Openbaar Onderwijs, 1957, 110 blz.

In de „Volkskundige Bibliografie voor 1955” bevatten de rubrieken XXI (De Volkstaal) en XXII (De Folklore van de Namen) 11 resp. 15 nummers.

5. V. VERSTEGEN ofm., Over het taalkundig onderzoek van de landbouwtermen; *Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 149-154.

Kort overzicht van studies over de landbouwtermen in ons taalgebied. Als onuitgegeven Leuvense dialectgeografische werken noemt V. de licentieverhandelingen van A. VAN HULLE over het Noord-Oosten van West-Vlaanderen (1944) en van L. VAN HOOF over het Noord-Oosten van de Antwerpse kempen (1949); daarnaast had hij nog de studies van R. FOURIE over Outgaarden en Omstreken (1954) en van J. GOOSSENS over Limburg (1955) kunnen citeren. Ook het boek van A. H. VAN VESSEM, *Oostgerei-benamingen. Een taalgeografisch onderzoek*; Assen, Van Gorcum, 1956, is hier niet vermeld.

6. J. VAN MIERLO, Kroniek van de Middelnederlandse letterkunde; *Dietsche Warande en Belfort*, 1957, 433-440.

Voortzetting van het kritisch overzicht van Middelnederlandse teksten die de laatste jaren zijn verschenen; ook studies als die van G. STELLINGA, *De abele spelen. Zinsvormen en zinsfuncties*; Groningen, Wolters, 1955, worden hier vermeld.

7. *Bibliographie linguistique de l'année 1955 et complément des années précédentes*, publiée par le Comité international permanent de linguistes; Utrecht-Antwerpen, Het Spectrum, 1957, xxxii-328 blz.

Het Nederlands wordt behandeld op blz. 191-199, het Afrikaans op blz. 199-200, het Fries op blz. 184-185.

8. *The Year's Work in Modern Language Studies*,... edited... by L. T. Topsfield. Vol. XLIII; Cambridge, Univ. Press, 1956, vi-653 blz.

De rubrieken „Duits” en „Skandinavisch” zijn weer aanwezig. Jammer genoeg wordt het Nederlands evenmin behandeld als in vorige jaargangen.

9. 1956 *Annual Bibliography*. Compiled by P. A. BROWN...; Publications of the Modern Language Association of America, LXXII (1957), Nr. 2, 133-134.

Dit tijdschrift gaf tot dusver een jaarlijkse bibliografie uit van hetgeen Amerikaanse auteurs publiceerden op het gebied der moderne talen. Voor het eerst is hier nu een internationale bibliografie samengesteld, waarin ook boeken en tijdschriftartikelen vermeld zijn die in het Frans, Duits, Nederlands en nog andere talen zijn gesteld. Al heeft de redactie niet naar volledigheid gestreefd, toch is haar werk een rijke informatiebron voor wie zich met de studie der moderne talen bezighoudt. Er is een afdeling „Germanic Languages and Literatures” (blz. 339 v.) — het Engels is apart en niet hieronder behandeld —, waarin ook een rubriek „Netherlandic” (d. i. Nederlands met Afrikaans) is opgenomen, die van blz. 348 tot 351 voorkomt. Een onderdeel is ook aan de onomastiek gewijd.

10. P. J. NIENABER, Bronnegids by die Studie van die Afrikaanse Taal en Letterkunde, 1956; Deel IIID; *Tydskrif vir Wetenskap en Kuns*, XVII (1957), I, 47-74.

Voor de taalkunde (ook de plaatsnamenstudie) zie men blz. 54-59. Onder de rubriek „Boekbespreking” (blz. 59-74) zijn ook recensies vermeld van boeken over taalkunde.

11. K. FOKKEMA, De Fryske taelkunde. Stân fan saken en opjeften foar de takomst; *Philologia Frisica anno 1956*; Groningen, Wolters, 1957, 46-54.

Zie *De Nederlandse Taalkunde in 1956*, nr. 14.

12. K. FOKKEMA, Frysk Stúdzjewurk yn'e jierren '50, '51, '52 en '53; *It Beaken*, XIX (1957), 134-144.

—, Inkelde oanfollingen en forbetteringen ; *It Beaken*, XIX (1957), 184.

Naast de rubrieken over Friese Literatuur en Geschiedenis is hier ook een afdeling „Tael” aanwezig, voorkomende op blz. 138-141. De aanvullingen en verbeteringen slaan ten dele hierop, maar ook op het overzicht van de schrijver in *Philologia Frisica anno 1956* (zie vorig nummer).

13. *Ut de Smidte fan de Fryske Akademy*, VIII, 1957, 52 blz.

Deze publikatie, waarin ook bijdragen voorkomen van W. KOK (*Oersjuch fan it Akademywurk septimber 1955 — septimber 1956*) en J. H. BROUWER (*De Fryske Akademy en it wittenskiplik wurk*), geeft een overzicht van de activiteit der Fryske Akademy. Blz. 23 tot 31 bevat een lijst van alle uitgaven van deze Academie ; daar- onder vindt men ook taalkundig werk dat van belang kan zijn voor de neerlandicus.

14. J. DAAN, *Kroniek ; Taal en Tongval*, IX (1957), 88-91, 204-207.

Zoals in de vorige jaargang wordt hier alles besproken wat van enig belang is voor de Nederlandse dialectologie. — De erop volgende „Tijdschriftenschouw” van J. D. en G. WINNEN bevat een gedetailleerde opgave van artikelen uit lokale tijdschriften.

15. E. SIEGEL, *Deutsche Wortkarte 1941-1955 ; Zeitschrift f. Mundartforschung*, XXV (1957), 193-208.

Aanvulling en voortzetting van de bibliografie der woordkaarten voor het eerst verschenen in *Zeitschrift f. Mundartforschung*, XVIII (1942), 1 v. Ook Nederlandse publikaties worden vermeld.

16. *Bij de honderdste Verjaring der Geboorte van Mac Leod en Jozef Vercoullie* ; Gent, Secr. der Acad., 1957, 64 blz. (*Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterk., Reeks X, Nr. 7*).

Tekst van de redevoeringen die uitgesproken werden bij de herdenking van de geboortedag van VERCOULLIE en MAC LEOD.

17. W. PÉÉ, *Professor Jozef Vercoullie (1857-1937) ; Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 1-7.

Bio- en bibliografie van de bekende Vlaamse taalgeleerde.

18. K. KOOIMAN, In Memoriam Prof. Dr. J. Vercoullie ; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 7-8.

Enkele herinneringen aan de mens en de geleerde.

19. P. DE KEYSER, Prof. Jozef Vercoullie en de Folklore; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 9-13.

Werk en betekenis van VERCOULLIE voor de Vlaamse folklore, die hij evenwel alleen „in functie van de taal” heeft beoefend. D. K. spreekt van bijdragen van VERCOULLIE „in het Woordenboek der Nederlandsche Taal” (blz. 11). Wordt hier het *W. N. T.* bedoeld? Het enige wat VERCOULLIE voor dit woordenboek kan gedaan hebben, is materiaal verzamelen.

20. J. LEENEN. In Memoriam L. Grootaers ; *Hand. Top. en Dial.*, XXXI (1957), 27-35.

J. L. PAUWELS, Ludovic Grootaers (9 août 1885-12 octobre 1956) ; *Orbis*, VI (1957), 582-583.

W. PÉE, In memoriam Prof. Dr. L. Grootaers ; *Korrespondenzblatt des Vereins für Niederdeutsche Sprachforschung*, 1957, 34.

F. VAN COETSEM, Levensbericht van L. J. J. Grootaers ; *Jaarboek v. d. Mij. d. Ned. Letterkunde te Leiden*, 1956-'57 ; Leiden, Brill, 1957, 100-105.

Vier levensberichten van Prof. GROOTAERS die de verschillende facetten van zijn karakter en van zijn werkzaamheden belichten.

21. H. G. CANNegieter, Levensbericht van W. H. Staverman ; *Jaarboek v. d. Mij. d. Ned. Letterkunde te Leiden*, 1956-'57 ; Leiden, Brill, 1957, 85-88.

STAVERMAN was vooral onderwijzman, wat ook de aard van het merendeel van zijn geschriften weerspiegelt. Nog in 1956 publiceerde hij, in samenwerking met W. L. BRANDSMA, het boekje *Slecht Nederlands* (zie hiervoor nr. 40 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*).

22. J. L. PAUWELS, Jan Grauls wordt zeventig ; *Dietsche Warande en Belfort*, 1957, 232-235.

Betekenis van GRAULS, vnl. als taalkundige-dialectoloog en als ijveraar voor het A. B. N.

23. G. PANHUUSEN, Dr. H. J. E. Endepols, Erelid van ons Genootschap, *De Maasgouw*, XXXI (1957), kol. 65-68.

Bio- en bibliografie van deze verdienstelijke taalgeleerde.

II. Publikaties van algemene aard ; externe taalgeschiedenis ; varia.

24. A. WEIJNEN en FR. VAN COETSEM, De rijksgrens tussen België en Nederland als taalgrens ; Amsterdam, N.-Holl. Uitg. Mij, 1957, 32 blz. (*Bijdr. en Med. d. Dialectencomm. v. d. Kon. Ned. Akad. v. Wet.*, XVIII).

Dit zijn twee lezingen gehouden op het symposium van de Dialectencommissie der Nederlandse Akademie van Wetenschappen op 3 januari 1957. De betekenis van de Nederlands-Belgische rijksgrens werd behandeld van het standpunt der dialecten door W., van het standpunt der algemene taal door V. C. Uit beide lezingen blijkt wel dat de rijksgrens niet zonder invloed is geweest. Ten opzichte van de algemene taal blijkt ze een scheidingslijn te zijn tussen twee gebieden, met ieder een eigen oriëntering. Voortgezet onderzoek is hier zeer zeker gewenst.

25. J. L. PAUWELS, Over dialectologie ; *Verslagen en Mededelingen v. d. Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1957, 253-268.

Voor een ruimer publiek dan dialectologen zet de auteur uiteen wat men onder dialectkunde dient te verstaan, wat deze taalkundige discipline als object heeft, welke haar methoden zijn, wat ze reeds heeft bereikt. De moderne taalkunde is zonder dialectologie gewoonweg ondenkbaar, en daarom zegt P. terecht : „Taal- en dialectstudie zijn zodanig vergroeid dat men kan beweren dat de tweede geen onderdeel is van of hulpwetenschap tot de eerste, maar dat de dialectologie een nieuwe *methode* is om de taalkunde van de dialecten uit te bestuderen”. De grote betekenis van de dia-

lectgeografie licht hij toe aan een aantal voorbeelden. Hij laat zien dat de taalkaart ons de schakels van een klankevolutie aan de hand kan doen, citeert ook verschijnselen uit de vormleer en de syntaxis waarbij de toepassing der taalgeografie verhelderend heeft gewerkt, spreekt over woordgeografie en nog over andere interessante punten. Dit stuk, dat zich dus in de eerste plaats richt tot een publiek van niet-dialectologen, geeft op bevattelijke wijze en in een kort bestek een geslaagd overzicht van de dialectologie.

26. K. HEEROMA, *Streektaalcultuur ; 't Swieniegeltje*, III (1957), 33-40, 65-71.

De romantiek heeft de dialectologie doen ontstaan, maar de romantische opvatting, die het dialect in tegenstelling tot de cultuurtaal als een ongerept natuurlijk product beschouwde, is verouderd. Ook de volkstaal is een cultuurtaal, zij het dan een incomplete. Zo zijn het Gronings, Oostfries, Drents en Eemlands eveneens incomplete cultuurtalen, al zijn de eerste twee iets minder incompleet dan de laatste. Om zich, bij de huidige taalontwikkelingen in Nederland en Duitsland te kunnen handhaven moeten deze streektalen naar grotere compleetheid streven. Er is hier dus een probleem : „hoe bevorderen wij de ontwikkeling van deze streektalen, ónze streektalen, van incomplete cultuurtalen tot min of meer complete?” vraagt H.

Hij vergelijkt daarbij de ontwikkeling van het Afrikaans en het Fries en constateert dat bepaalde voorwaarden, waardoor het Afrikaans en het Fries tot complete cultuurtalen konden worden, bij de Nedersaksische streektalen ontbreken. Het „Nedersaksisch” heeft immers geen eigen „vaderland” zoals het Afrikaans en evenmin een traditie zoals het Fries. De vraag is dan ook of het een kans heeft om tot een complete cultuurtaal te worden en zich dus te handhaven. H. onderzoekt de middelen daartoe. Een eerste, het eenvoudigste omdat het maar een uiterlijke kwestie betreft, is het ontwerpen van een gemeenschappelijke spelling (verg. nr. 93 van dit overzicht). Een tweede middel, van veel ingrijpender aard, is de opbouw van een normatieve streektaal-grammatica en -stilistiek. Daarbij is de ontwikkeling van een beschaafde spreektaal een absolute vereiste. Dit zal wel de grootste moeilijkheid opleveren, daar men aan weerszijden van de rijksgrens verschillende normen van beschaafde uitspraak huldigt. De ontwikkeling tot min of meer complete cultuurtalen van de streektalen in de Nedersaksische gebieden van Nederland en Duitsland

zal dus wel ten koste van vele offers en compromissen moeten geschieden. Of het de moeite waard loont deze inspanning te doen, is een vraag die de taalgebruikers van de betreffende gebieden zelf zullen moeten beantwoorden.

27. J. BUURSINK, Experimenteren met de moederspraak. Een onderzoek naar de mogelijkheden van het dialect; *Overijssel, Jaarboek voor cultuur en historie* 1957, 98-120.

De schrijver experimenteert met zijn Twents in deze zin dat hij verschillende Nederlandse, Duitse en Engelse teksten naar de inhoud en de stijl zo getrouw mogelijk in het Twents tracht over te brengen. Zo krijgen wij proeven van vertaling b. v. van Bijbelteksten, uit NIETZSCHES *Zarathusthra* en SHAKESPEARES *Hamlet*. B. gelooft niet dat het Twents ten dode opgeschreven is en wijst op een weg naar herwaardering daarvan als cultuurtaal.

28. K. HEEROMA, Het experiment met de streektaal; *'t Swieniegetje*, III (1957), 1-5.

Hierin verdedigt H. de rechten van de streektaal als literair uitingsmiddel. Willen de streektalen van Oost-Nederland en Noordwest-Duitsland, die hij al eerder als incomplete cultuurtalen heeft gekarakteriseerd (zie nr. 26 van dit overzicht), zich echter handhaven, dan moeten ze thans streven naar verdere complettering. Dit veronderstelt een experimenteren met de taal zoals b. v. BUURSINK dat doet (zie nr. 27 van dit overzicht). Dit is echter maar één zijde van het experiment. De andere zijde is de creatie, waartoe alleen de oorspronkelijke dichter in staat is.

29. H. T. J. MIEDEMA, Achterhoekers en Sassen; *Driemaandelijkse Bladen*, IX (1957), 80-95.

De oorsprong van de dialectliteratuur zoekt men doorgaans in de romantiek, al is dit „niet zonder meer het sleutelwoord voor het ontstaansprobleem” zegt de schrijver. In de verschillende gebieden van Nederland zullen ook wel verschillende omstandigheden zich hebben laten gelden. Daarom gaat M. nu na hoe de Achterhoekse streekliteratuur is ontstaan en zich heeft ontwikkeld. Al is het hier behandelde onderwerp van natuur literair en niet taalkundig, toch zal de taalkundige neerlandicus en vooral de dialectoloog er wel belangstelling voor hebben.

30. K. HEEROMA, Bij een nieuwe jaargang en een oude naam ; *Driemaandelijks Bladen*, IX (1957), 1-5.

Over de begrippen en de termen *Saksisch* en *Nedersaksisch*.

31. W. ROUKENS, Limburg en zijn dialecten ; *Taal en Tongval*, IX (1957), 162-177.

Als ondertitel staat er : „Waar staan wij? Waarheen gaan wij?” Na een beschouwing over het dialect in het algemeen en de waardering daarvan nu en in het verleden, ook over de toekomst daarvan, bespreekt R. de in Limburg bestaande taalsituatie, de belangstelling en de waardering voor de eigen volkstaal. Dit gewest schijnt echter na de tweede wereldoorlog een „Crisis in de visie op volkstaal en volksletterkunde” door te maken, al neemt het in taalopzicht nog steeds een aparte plaats in. Onder invloed van de algemene taal gaan ook hier de dialecten vervlakken ; hieruit zullen zich vermoedelijk in een volgend stadium, regionale omgangstalen, misschien een algemeen Limburgs, ontwikkelen, taalfazen die elders, b. v. in Duitsland (de z. g. „Ausgleichssprachen”) ook werkelijk voorkomen. De leuze der Limburgers dient te zijn, zo zegt R. „behouden én verzorgen wat wij hic et nunc aan waardevol Limburgs kultuurgoed bezitten en alleen bij overmacht in verlies daarvan berusten”.

32. P. TUMMERS, Tweetaligheid in Zuid-Limburg ; *Akademiedagen X*, (1957), 49-71.

Zuid-Limburg is in de loop van zijn geschiedenis contact- of invloedsg gebied geweest van verschillende talen. De schrijver heeft in dit opzicht vijf periodes of stadia onderscheiden : een Keltisch-Germaans-Latijnse drietaligheid tijdens de Romeinse overheersing ; een Romaans-Germaanse tweetaligheid van de Grote Volksverhuizing tot in de 9^e eeuw ; een Frans-Limburgse vooral in de 18^e en 19^e eeuw ; een Duits-Limburgse vooral in de 18^e en 19^e eeuw ; een Nederlands-Limburgse vooral in de 20^e eeuw.

33. A. R. HOL, De Betuwe ; Leiden, L. Stafleu, 1957, 333 blz. (*Nederlands Volksleven*, III).

De schrijfster wijdt hier ook enkele bladzijden (128 v.) aan de in de Betuwe gesproken dialecten. Ze geeft hiervan maar enige zeer algemene kenmerken, citeert ook een studie van N. C. KRIST over woorden uit de Betuwse dialecten (1825), de Nederbetuwse woor-

denlijst (1883) van J. C. GROOTHUIS, en bespreekt vervolgens het werk van enkele auteurs die in de streektaal hebben geschreven.

34. G. BELLMAN, Mundart — Schriftsprache — Umgangssprache. Eine Betrachtung zur soziologischen Sprachschichtung an der Grenze des oberlausitzischen Mundartgebietes; *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* (Frings-nummer); Halle (Saale), LXXIX (1957), 168-181.

Het verschijnsel van de vervlakking der dialecten onder invloed van de algemene taal is vanzelfsprekend niet typisch Nederlands; ook in Duitsland constateert men dit. In bovengenoemde studie wordt het verschijnsel op illustratieve wijze behandeld.

35. K. K. KLEIN, Hochsprache und Mundart in den deutschen Sprachinseln; *Zeitschrift f. Mundartforschung*, XXIV (1956; de betreffende aflevering is in januari 1957 verschenen), 193-229.

Leerrijk artikel dat heel goed de betekenis en de waarde der „Sprachinselforschung” voor de taalkunde en inzonderheid voor de Germaanse en Indogermaanse taalgeschiedenis belicht. Enkele typische voorbeelden van „Sprachinseln” (Baltenduits, Zeeburgs e. a.) met hun verschillende aard en vooral hun verschillende taalkundige ontwikkeling komen ter sprake. O. a. bespreekt de schrijver de ontwikkelingsgeschiedenis van het Afrikaans, die hij karakteriseert als „Wachsen einer Hauptsprache aus kleinstem mundartlichen Kern”.

36. A. VAN LOEY, L'action de la langue écrite sur la langue parlée commune néerlandaise; *Acad. royale de Belgique, Bulletin de la Cl. des Lettres et des Sc. mor. et pol.*, 1957, 180-191.

Dat de schrijftaal bij de vorming van de algemene omgangstaal, het z. g. A. B. N. ook haar invloed heeft laten gelden, is wel niet te loochenen, al tracht men de betekenis daarvan soms te minimaliseren. Aan de hand van studies van KLOEKE, VAN HAERINGEN, HEEROMA e. a. schreef V. L. een aardig opstel waarin hij op heldere wijze en door enkele treffende gevallen deze invloed illustreert.

Een grondig onderzoek naar de ontwikkeling van de gesproken taal in de laatste drie eeuwen zal wellicht nog nieuwe gegevens opleveren.

37. G. J. UITMAN, Gesproken en geschreven taal; *Levende Talen*, 1957, 475-478.

De schrijver zegt : „De vroeger en ook nu nog wel gehanteerde term „schrijftaal” sticht verwarring, omdat zij (?) de indruk wekt dat dit een afzonderlijk soort taal is” ; hij verrast ons omdat hij deze term vier bladzijden verder zelf gebruikt. Dit stuk, waarin men trouwens geen vaste lijn vindt, brengt ons nog meer verrassingen ; zo leest men daar ook : „Het ideaal van een „standaardtaal” ligt aan de grens van, maar toch hoger dan het gemiddelde niveau van de feitelijk waargenomen spreekgewoonte van de beschaafden. Het streven naar „verzorgde” taal hebben alle beschaafden gemeen, omdat het een van de wezenskenmerken is van cultuur”. Op een detail na, zijn dit twee woordelijk overgenomen zinnen uit G. G. KLOEKE, *Gezag en norm bij het gebruik van verzorgd Nederlands* ; Amsterdam, Meulenhoff, 1951, blz. 43 resp. 59, maar U. heeft het niet nodig geacht om zijn bron op een of andere manier aan te geven.

38. R. TALPAERT, P. BUYSE, Verzorgde schrijftaal. Een praktische handleiding ten gerieve van Nederlands schrijvende ; Heule-Kortrijk, Uitgeverij voor Gemeenteadministratie, z. j. (1957), 225 blz.

Dit boek over taalzuivering bestaat uit een grammaticaal gedeelte en een alfabetische woordenlijst. Het eerste gedeelte behandelt allerlei grammaticale kwesties die moeilijkheden kunnen opleveren : het onderscheid tussen *dat* en *wat* als betrekkelijke voornaamwoorden, het gebruik van de aanvoegende wijs, de inversie, het pleonasme en nog veel meer. De alfabetische woordenlijst bevat een uitvoerige reeks „verkeerde, af te keuren of afgekeurde termen, wendingen, constructies”. De schrijvers zijn ongetwijfeld ter zake kundig, maar hebben in verschillende gevallen niet voldoende oog voor het werkelijke taalgebruik ; zij houden nog te veel rekening met hetgeen vroegere taalzuiveraars als foutief voorhielden, en zijn wel eens te absoluut in hun uitspraak. Het thans zeer veel gebruikte „anglicisme” *als regel* „in de regel” keuren ze nog altijd af en wel ten onrechte (verg. nr. 188 van dit

overzicht); ook *regelmatig* in de zin van „geregeld” vindt in hun ogen geen genade, hoewel Van Dale en thans ook het *W. N. T.* dit zonder voorbehoud vermelden. Het onderscheid tussen *gelden van* en *gelden voor* is veel minder scherp dan de schrijvers laten vermoeden. Wanneer ze zeggen: „Bij onzijdige substantieven zonder bepalend woord of met een voorafgaand onbepaald lidwoord of voornaamwoord blijft het bijvoeglijk voornaamwoord onverbogen”, en daar geen commentaar aan toevoegen zijn ze stellig te absoluut (verg. nr. 112 van dit overzicht). Ik wijs er de schrijvers op dat sommige „gallicismen” die ze verwerpen of als „nodeloos” bestempelen, zelfs al bij bekende Noordnederlandse neerlandici voorkomen. B. v.: „*Voor wat betreft* de verbinding met dentale spirant...” (L. C. MICHELS, in *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 34); „*voor wat de diftongen betreft*” (B. VAN DEN BERG, *Foniek van het Nederlands*, Den Haag, Van Goor, 1951, 84). „Bij zinnen met er stellen we ons eerst de vraag...” (P. C. PAARDEKOOPER, *Kleine A. B. N.-Syntaxis*, Den Bosch, Malmberg, 1958, 20). Waarom hebben T. en B. het voor Noordnederlanders steeds opvallende, Zuidnederlandse gebruik van woorden als *deftig* en *vermits* ook niet ter sprake gebracht?

Dit boek is zeer zeker een van de beste onder zijn soortgenoten. Het bevat heel veel gegevens waarmee o. a. de Belgische administratie haar voordeel kan doen.

39. G. A. VAN POELJE, *Uit de woordensmidse van wetgeving en bestuur; een inleiding tot een inleiding; Bestuurswetenschappen*, 1957, 205-215.

Wetgeving en bestuur werken mee aan de vernieuwing van onze woordenschat en niet zonder humor laat de schrijver zien op welke manier en in welke mate dat gebeurt. B. v.: verandering in het sociaal inzicht kan tot uiting komen door een wijziging in de benaming. Wat in Nederland eerst *burgerlijk armbestuur* heette, werd naderhand een dienst voor *maatschappelijk hulpbetoon* en na de oorlog een *dienst voor sociale belangen*; met het laatste verdween de gedachte aan „arm” en „hulpverlening” uit de benaming. Ook aan de letterwoorden (*Mulo* e. a.) besteedt de schrijver aandacht.

40. R. DE CONINCK, *De Nieuwe Woordenlijst van de Nederlandse Taal en de z. g. Zuidnederlandse woorden*;

Revue des Langues Vivantes / Tijdschrift v. Levende Talen, XXIII (1957), 307-319, 375-384, 471-480.

Zoals men weet, hebben een aantal Zuidnederlandse woorden, die in België algemeen of in de letterkunde gebruikelijk zijn, een plaats in de *Woordenlijst van de Nederlandse Taal* (1954) gekregen. In overeenstemming met de haar toegekende bevoegdheid heeft de Woordenlijstcommissie ook de spelling en het genus van die woorden willen regelen, zonder deze naar hun gebruikswaarde te beoordelen of te veroordelen; deze Spellingcommissie had zich immers niet uit te spreken over het woordgebruik. D. C. meent echter toch hieruit het volgende, zeer zonderlinge besluit te mogen trekken (blz. 308): „Het gaat hier dus werkelijk om de *principiële* opname van Zuidnederlandse woorden in het A. B. N. Voortaan moeten zij als gelijkwaardig algemeen beschaafd Nederlands beschouwd, en mogen als dusdanig ook gebruikt worden, zowel in de Noordelijke als de Zuidelijke Nederlanden. Voor het eerst sedert eeuwen, kan er thans opnieuw gesproken worden van Vlaamse invloed op de Nederlandse woordenschat”!! Maar verder (blz. 312) verrast hij ons weer met: „Doch anderzijds overdrijve men thans ook niet in tegenovergestelde zin! Dat b. v. *blaffetuur*, *binst*, *djakke*, *kloef*, *marteko*, *patat*, *santje*, *schaverdijnen*, *scheper*, *vanher*, *zwans*, *zwanzer* enz., nu mét of zonder aanduiding in de Woordenlijst of in woordenboeken vermeld staan, in werkelijkheid blijven ze er niet minder *gewestelijk* om”. Treffend is bovendien dat hij *schaverdijnen* hierbij noemt, terwijl hij *schaverdijn* op blz. 309 bij die woorden voegt, die sinds eeuwen gebruikelijk en in het Zuiden algemeen verspreid zijn, en die daarom niet meer als verkeerd of onbeschaafd mogen worden veroordeeld. Op zijn inleidend betoog, dat natuurlijk van een verkeerde interpretatie van de *Woordenlijst* uitgaat, laat D. C. de lijst van woorden volgen (in deze jg. tot *handelsmaatschappij*) die „thans burgerrecht hebben in het A. B. N.” en waarin dan ook *blaffetuur*, *binst*, enz. opgenomen zijn. Blijkbaar ziet D. C. „A. B. N.” als een predikaat of een onderscheiding die door een of andere instantie aan een woord wordt toegekend als beloning voor bewezen diensten!!

41. J. GRAULS, Hoe het werd en hoe het moet zijn. Opstellen over oorsprong en betekenis van gezegden; Leuven, Davidsfonds, 1957, 342 blz.

De schrijver heeft hier een aantal artikelen samengebundeld,

die hij in de loop der laatste twintig jaren in verschillende kranten en tijdschriften heeft gepubliceerd. Deze opstellen zijn bestemd voor een algemeen publiek, bij wie ze stellig in de smaak zullen vallen; de oorsprong van woorden, namen en gezegden, wat het hoofdthema is van het boek, is een onderwerp dat immers altijd de leek fascineert. De auteur wil „de lezer een klaar inzicht bezorgen in de taal” en hij vestigt daarbij ook geregeld de aandacht „op het Algemeen Beschaafd Nederlands en op de eisen die aan een zuivere taal worden gesteld”. Hij doet dat op boeiende wijze en met kennis van zaken — al is er in dit boek uiteraard ook een ander voor discussie vatbaar — maar om een klaar inzicht te bezorgen in de taal, is er meer nodig dan alleen studies over woorden en gezegden. Het werk bevat echter veel dat juist de leek nuttig kan zijn. Zo heeft G., bij zijn bespreking van de *Woordenlijst van de Nederlandse Taal* er zeer terecht op gewezen dat de *Woordenlijst* „uitsluitend tot stand gekomen (is) om nuttige aanwijzingen te geven in verband met de spelling en de geslachtsregeling” (blz. 213). De Commissie heeft zich inderdaad niet uitgesproken over de waarde van de daarin opgenomen Zuidnederlandse woorden, al verkeren veel Vlamingen in de mening dat al die woorden thans zowel in Noord als in Zuid officiële erkenning als z. g. A. B. N.-woorden hebben gekregen; verg. nr. 40 van dit overzicht.

42. P. BOCKSTAELE, « Rond den Heerd » en de Nederlandse wiskundige vaktaal; *Wetenschappelijke Tijdingen*, (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 133-138.

Pogingen die in *Rond den Heerd* ondernomen werden om een eigen, Vlaamse wiskundige vaktaal op te bouwen en te verspreiden.

43. H. K. SCHIPPERS, Lykskonkige trijeherne? *Us Wurk*, VI (1957), 31-36.

Tekst van een voordracht over de problemen bij het zoeken naar een Friese vakterminologie in de exacte wetenschappen, in het bijzonder in de wiskunde.

44. *Nu Nog*, V (1957), 6 nrs.

Wie zich interesseert voor de verbreiding van het algemeen Nederlands in Vlaanderen, het correcte gebruik daarvan enz., zal ook in dit tijdschrift van de „Vereniging voor beschaafde omgangstaal” inlichtingen kunnen vinden.

45. *Onze Taal*, XXVI (1957), 12 nrs.

Dit tijdschrift, waarvan het bovengenoemde *Nu Nog* zowat de Zuidnederlandse tegenhanger is, houdt zich, zoals algemeen bekend is, voornamelijk bezig met taalverzorging, en is in de eerste plaats geschreven voor een publiek van niet-taalkundigen. De neerlandicus zal er wel artikelen in vinden die hem interesseren. We hebben hiervan maar een opstel afzonderlijk vermeld; zie nr. 75.

46. *Muttersprache*, 1957, 12 nrs.

Dit tijdschrift bevat een groot aantal bijdragen en mededelingen over het Duitse taalgebruik e. d. Niet zelden worden daarbij ontwikkelingen en verschijnselen besproken, die, wegens een zeker parallellisme met het Nederlandse taalgebruik, ook voor de neerlandicus van belang kunnen zijn.

47. *Niederdeutsch*. Ein Handbuck zur Pflege der Heimatsprache, hrsg. von R. MEHLEM und W. SEEDORF; Hannover, H. Schroedel Verlag, 1957, 216 blz.

Het Nederduits wordt hier van verschillende gezichtshoeken door een aantal specialisten beschouwd. Veel van hetgeen over deze taal gezegd wordt, kan de neerlandicus interesseren, maar vooral een bijdrage van Th. BAADER wekt onze belangstelling: *Niederdeutsch und Niederländisch: Ostwest- und westöstliche Strahlung* (blz. 173-178). De wederzijdse invloed van het Nederduits en het Nederlands op het gebied van de woordenschat wordt in dit opstel samenvattend behandeld, onder verwijzing naar studies van K. HEEROMA, W. FOERSTE, H. TEUCHERT e. a.

48. P. BRACHIN, Néerlandais et allemand; *Les langues modernes*, 1957, 340-348.

De bekende Franse neerlandicus bespreekt hier de verhouding tussen het Nederlands en het Duits en verwerpt terecht de van Duitse zijde niet zelden geopperde mening dat het Nederlands een dialect van het Duits zou zijn. Dit op zeer heldere wijze gestelde stukje werd geschreven naar aanleiding van SOETEMANS *Nederlands, een dialect van het Duits* en VAN HAERINGENS *Nederlands tussen Duits en Engels* (zie voor deze studies nrs. 53 en 54 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*).

49. C. B. VAN HAERINGEN, Duits en Nederlands ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 96-101.

Uitvoerig referaat van de Berlijnse dissertatie van de Duitser GERD LABROISSE, getiteld : *Zum Charakter der niederländischen und deutschen Hochsprache*, met als ondertitel : *Studien zur Eigenständigkeit des Niederländischen*. Het blijkt een belangwekkend werk te zijn, waarin een betoog geleverd wordt voor de zelfstandigheid van het Nederlands tegenover het Duits. De verdediging van een dergelijk standpunt is ons te meer sympathiek omdat ze van Duitse zijde ondernomen werd. Met V. H. betreuren we dat het boek niet in druk is verschenen.

50. TH. FRINGS, *Grundlegung einer Geschichte der deutschen Sprache. Dritte erweiterte Auflage. Mit 69 Karten* ; Halle (Saale), Veb Niemeyer Verlag, 1957, 174 blz.

Dit boek is een tiental jaren geleden voor het eerst verschenen en beleefde in 1957 zijn derde „erweiterte” uitgave, een bewijs dat er vraag naar is. Ook bij ons verdient het ruime belangstelling, niet alleen wegens de originele opzet die gebruik maakt van een groot aantal taalkaarten waardoor belangrijke aspecten uit de geschiedenis van het Germaans, van het Duits, en zelfs van het Nederlands bijzonder aanschouwelijk worden gemaakt, maar ook om de betekenis die hier aan het Nederlands in de geschiedenis van het Germaans terecht wordt toegekend. F. schrijft in de inleiding van de nieuwe uitgave (blz. 10) toch : „Der Schlüsselstellung des Niederländischen im Aufbau des Westgermanischen und Germanischen werden sich die deutschen Forscher kaum bewußt. Die verwickelten Vorgänge auf dem Boden des Niederdeutschen sind ohne gründliche Kenntnis der Niederländischen Mundarten und der Geschichte der Niederländischen Sprache nicht zu entwirren”. Een gelukkige innovatie in deze editie is de opneming van een *Sach-* en een *Wortregister*, samengesteld resp. door W. SEIBICKE en J. GÖSCHEL.

51. W. JUNGANDREAS, *Deutsch sprechende Welsche, Welsch sprechende Deutsche (bzw. Niederländer) im Mittelalter* ; *Louv. Bijdr.*, XLVI (1956 / 57), 126-134.

In de Middeleeuwen had de tweetaligheid in de Frans-Duitse (resp. Nederlandse) zone wel een andere betekenis en een ander karakter dan thans. J. illustreert dit met enkele voorbeelden.

52. J. F. NIERMEYER en C. VERLINDEN, Frankische vestiging en taalgrens; Amsterdam, N.-Holl. Uitg. Mij., 1957, 22 blz. (*Bijdr. en Med. d. Naamkunde-Comm. v. d. Kon. Ned. Akad. v. Wet.*, XI).

Het probleem van de taalgrens is lang niet opgelost. Al valt van taalkundige zijde dit onderwerp meer binnen de belangstellings sfeer der toponymisten, toch zullen ook andere taalkundigen de discussie moeten volgen. De hier ten grondslag liggende visie schrijft het ontstaan van de Nederlands-Franse taalgrens toe aan de in onze gebieden geleidelijk dichter wordende bodembezetting die zich voornamelijk van de Merovingische tijd tot omstreeks de 11^e eeuw heeft afgespeeld. Verg. ook nr. 45 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*.

53. H. DRAYE, Beschouwingen bij een recente taalgrensstudie; *Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 241-252.

Aan de hand van een rijke documentatie overweegt de schrijver het voor en tegen van VERLINDENS ideeën over het ontstaan van de Frans-Nederlandse taalgrens en de behandelingsmethode van dit probleem (in: *Les origines de la frontière linguistique en Belgique: et la colonisation franque*).

54. W. PÉE, Anderhalve eeuw taalgrensverschuiving en taaltoestand in Frans-Vlaanderen; Amsterdam, Noord-Holl. Uitg. Mij., 1957, 74 blz., 15 kaarten. (*Bijdr. en Med. d. Dialectencomm. v. d. Kon. Ned. Akad. v. Wet.*, XVII).

Uit de plaats- en persoonsnamen kan men de vroegere zuidelijke grens van de Vlaamssprekende bevolking, dicht bij de Somme, aflezen. Over het langzame opdringen van het Frans naar het noorden hebben we weinig gegevens voor het begin van de 19^e eeuw. Van 1806 af kan men de toenemende ontvlaamsing haast stap voor stap volgen. De auteur zelf heeft in elke gemeente van de arrondissementen Duinkerke en Hazebroek persoonlijk een onderzoek ingesteld naar de taal van de inwoners; de uitslag wordt hier voor elke plaats meegedeeld. Haast overal gaat het Vlaams achteruit: Duinkerke is totaal verfranst, de kleinere steden zijn sterk aangetast, tweetaligheid is algemeen. Binnen afzienbare tijd zal het Vlaams teruggedrongen zijn tot bij de Belgische grens. Alleen een

wijziging in de politieke houding van Frankrijk kan de „moedertaal” in Frans-Vlaanderen van een gewisse dood redden.

55. K. HEEROMA, Het Nederlands in Indonesië ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 65-74.

Korte maar belangwekkende bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlands in Indonesië. Spil van deze heldere uiteenzetting vormt datgene wat de schrijver ter plaatse geconstateerd heeft tijdens een verblijf van drie jaar (1949-1952) als hoogleraar in het Nederlands aan de Universiteit te Djakarta. Daarbij wordt echter de hele achtergrond, ook de politieke, van de actuele taalsituatie blootgelegd, zoals die uit het verleden is gegroeid en met de consequenties die voor de toekomst daaruit voortvloeien. De periode van H.'s verblijf in Indonesië is belangrijk omdat het de tijd is van de soevereiniteitsoverdracht en ook van de afschaffing van het Nederlands als officiële taal ten voordele van het Bahasa Indonesia.

56. M. C. VAN DEN TOORN, De taal van de Indische Nederlanders ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 218-226.

In aansluiting bij het boven besproken artikel van HEEROMA wijdt de schrijver een bespreking aan de taal (klankleer en intonatie, vormleer, syntaxis, lexicologie) van de Indische Nederlanders die na de oorlog naar Nederland zijn gekomen. — Waar hij de vorm *stief* voor „vlakgom” vermeldt, voegt hij eraan toe : „aan het Rotterdamse *stuf* herinnerend”. *Stuf* is ook buiten Rotterdam goed bekend ; zie b. v. het *W. N. T.* i. v.

57. W. Z. SHETTER, Brabants dialect in Wisconsin ; *Taal en Tongval*, IX (1957), 183-189.

Beknopt gehouden beschrijving van het Nederlands, eigenlijk hoofdzakelijk Oostbrabants dialect en van de taalsituatie van de oorspronkelijk Nederlandse gemeenschap van Little Chute in Wisconsin. De auteur heeft er uitstekend aan gedaan staaltjes van deze taal op de band vast te leggen. Het is te hopen dat hij nog eens een grondiger beschrijving hiervan zal geven, met een uitvoeriger bespreking van de verschillende, boeiende problemen (taalvermenging enz.), die zich daarbij voordoen.

58. A. SIZOO, Het « age iam » op de probatio pennae ; *Lew. Bijdr.*, XLVI (1956/57), 121-125.

Aanvulling bij de artikelen van DE SMET in *Lew. Bijdr.*, XLIV

(1954), 105-113 en CARON in *Taal en Tongval*, VI (1954), 62-67 over het oudste zinnetje in het Nederlands. Het *age iam* op de probatio pennae is van dezelfde hand als *Abent omnes volucres etc.* en stamt — zoals S. heeft gevonden — uit een gedicht van PROSPER VAN AQUITANIË, dat de schrijver van *Hebban olla uogala* misschien door bemiddeling van de *metrica arte* van BEDA Venerabilis heeft leren kennen.

59. K. HEEROMA, Fränkisch, Ingwäonisch und Luxemburgisch; *Zeitschrift f. Mundartforschung*, XXV (1957), 65-77.

Gefundeerde kritiek van H. op enkele stellingen die de Luxemburger R. BRUCH in zijn boek *Das Luxemburgische im westfränkischen Kreis* heeft verkondigd. Volgens BRUCH is het Luxemburgs een relictdialect, waaruit zich goed het Oudfrankisch laat reconstrueren. Hij verbindt dan ook rechtstreeks het Luxemburgs met het Frankisch van het tweetalige rijk der Merovingen, en benadert vanuit zijn standpunt de kwestie der Romaanse diftongeringen (t. w. van \bar{e}/\bar{o} en \bar{e}/\bar{o}), waarvan parallele ontwikkelingen in de Germaanse talen te vinden zijn. FRINGS heeft reeds, zoals men weet, Rom. $\bar{e}/\bar{o} > ie/uo$ (Ofra. *miel* | *cuor*, *cuer*) met Germ. \bar{e}/\bar{o} gelijkgesteld en de samenhang van deze Romaanse en Germaanse diftongering aangenomen. Daar BRUCH als uitgangspunt het moderne Luxemburgs heeft gekozen, komt hij tot andere gelijkstellingen. Voor hem zijn Wgerm. \bar{e}/\bar{o} (van het Frankisch) met Rom. \bar{e}/\bar{o} gelijk te stellen, terwijl hij dan het rekkingsprodukt van Wgerm. e/o met Rom. \bar{e}/\bar{o} laat samenvallen.

Na er op gewezen te hebben dat het Limburgs en verder nog het Vlaams-Brabants het Oudfrankisch zuiverder dan het Luxemburgs reflecteert, geeft H. een schets van de Frankische en Ingweoonse vocaalsystemen. Dan laat hij zeer terecht de niet geringe en m. i. onoverkomelijke bezwaren zien die aan BRUCHS visie vastkleven. Natuurlijk zal FRINGS wel niet het laatste woord gezegd hebben over de wederzijdse invloed tussen het Romaans en het Germaans in het rijk der Merovingen. H. wijst er op dat FRINGS' gelijkstelling van de diftongering van Germ. \bar{e}/\bar{o} en Rom. \bar{e}/\bar{o} waarschijnlijk uit te breiden is met de door VAN COETSEM reeds aangenomen equatie Germ. \bar{i}/\bar{u} : Rom. \bar{e}/\bar{o} . Daarbij kan men uitgaan van het Middeleeuws Brabants, wat ongetwijfeld een zekerder uitgangspunt is dan het moderne Luxemburgs.

60. M. GYSSELING, Vercoullie en de oude Belgen ; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 24-26.

De schrijver zegt dat hij na een lange omweg tot de opvatting van VERCOULLIE is teruggekeerd, nl. dat de taal der oude Belgen Oudgermaans was ; dat G. thans onomwonden deze opvatting verkondigt, al strookt ze niet met zijn vroegere inzichten, getuigt van een objectiviteit die hem siert. Hij overweegt hier nu de bewijzen waarmee VERCOULLIE zijn zienswijze staaft en komt tot de slotsom dat er maar één stevig argument bij was, het suffix *apō* in waternamen. Hierbij van dezelfde schrijver : *Germaans contra Keltisch ; Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 99-106 (toponymisch materiaal) ; waarbij aansluitend B. H. STOLTE en M. GYSSELING, in genoemd tijdschrift, kol. 497-500.

61. F. KRAUSS, Die Bedeutung des Siebenbürgischen für die rheinische Sprachforschung ; *Rheinisch-westf. Zeitschrift f. Volkskunde*, IV (1957), 61-78.

Onder de in Zevenburgen sedert de 12^e eeuw gevestigde Duitsers, die „Siebenbürger Sachsen” worden genoemd, zijn er ook veel Rijnlanders. Deze hebben in hun taal nog veel bewaard dat aan hun oorspronkelijk vaderland herinnert. De bestudering van dat Zevenburgs Duits is daarom ook van belang voor de kennis van de Rijnlandse dialecten. De schrijver heeft hier verschillende lijsten samengesteld van Zevenburgs-Duitse woorden die men in het Rijnland terugvindt ; daarbij is een lijst van woorden die Ripuarisch en Nederfrankisch zijn.

62. E. SCHWARZ, Die Herkunft der Siebenbürger und Zipser Sachsen ; Siebenbürger und Zipser Sachsen, Ost-mitteldeutsche, Rheinländer im Spiegel der Mundarten ; München, Verlag des Südostdeutschen Kulturwerks, 1957, 229 blz., 28 kaarten.

De schrijver benadert de kwestie van taalgeografische zijde en komt tot de conclusie dat men het stamland van de „Siebenbürger und Zipser Sachsen” voornamelijk in het Middelfrankische Rijnland moet zoeken, maar dat de weg vanuit het Rijnland over een Oostmiddelduitse „Zwischenheimat” is gegaan. Wat ons vooral interesseert is de door hem ook aan de orde gestelde „Flandrenses-

frage" (§ 22) : is in de betreffende kolonisatiegebieden belangrijke Nederlandse (Nederfrankische) invloed te bespeuren? S. antwoordt dat „die Flandrenses weder in der Oberzips noch in Siebenbürgen eine wichtige Rolle gespielt und hier in der Hauptsache nur die Rhenenses gewirkt haben”.

63. P. JÖRGENSEN en H. KUHN, Das Problem der Ingwäonen ; *Philologia Frisica anno 1956* ; Groningen, Wolters, 1957, 7-14, 15-20.

Reeds opgenomen onder nr. 68 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*.

64. W. LAMMERS, Die Stammesbildung bei den Sachsen. Eine Forschungsbilanz (Mit 5 Abbildungen) ; *Westfälische Forschungen*, X (1957), 25-37.

Hier wordt de balans opgemaakt van de ook voor ons niet onbelangrijke vraag, waar de Saksen vandaan komen en hoe deze stam is ontstaan.

65. E. ROOTH, Zur altsächsischen Sprachgeschichte ; *Niederdeutsche Mitteilungen*, XIII (1957), 32-49.

Zur Frage der altsächsischen Mundarten (zie nr. 71 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*) van G. CORDES bevat een aanval op schrijvers boek *Saxonica. Beiträge zur niedersächsischen Sprachgeschichte*. Het hoofdbezwaar van CORDES is dat R. het bestaan van Oudsaksische dialecten zou loochenen. Deze laatste betoogt nu dat het uitgangspunt van CORDES op een misverstand berust.

66. E. NÖRRENBERG, Bemerkungen zu dem Aufsatz „Zur Frage der altsächsischen Mundarten” von Gerhard Cordes ; *Niederdeutsches Jahrbuch*, 1957, 67-68.

Enkele aanvullingen bij het genoemde artikel van CORDES.

67. W. J. BUMA, Frieslands Runeninscripties (Inaugurale rede) ; Groningen, Wolters, 1957, 38 blz.

B. komt hierin op tegen de door W. KROGMANN, *Zur Frage der friesischen Runeninschriften*, geopperde bedenkingen betreffende de echtheid van een deel der Friese runeninscripties. Hij bespreekt ook de reeds zo dikwijls onderzochte inscriptie die op het zwaardje van Amrum voorkomt, en die hij als volgt leest en vertaalt : *edæ / boda* „voor Ede, (de) bode”.

68. *Estrikken*, Rige lytse Teksten en Stúdzjes op it gebiet fan de Fryske Filology, formannichfâldige op it Frysk Ynstitút oan de R. U. to Grins.

Deze studies, waarvan de meeste bij „Teksten en tekstinterpretatie” zouden moeten worden gerangschikt, worden gemakshalve hier samen behandeld; de ene helft van nr. XIX zou trouwens bij „Teksten...”, de andere bij „Lexicografie” moeten worden genoemd!

In deze reeks zijn in 1957 vier nummers verschenen: XVIII K. HANENBURG, *Petrus Wierdsma en de útjefte fan de „Oude Friesche Wetten, met eene nederduitsche vertaaling en ophelderende aantekeningen voorzien. Campen en Leeuwarden, 1782/88”*; 66 blz. — XIX *Die Nordfriesische Lexikographie*, Text eines am 23. Januar 1957 in Groningen abgehaltenen Vortrags von D. HOFMAN; und BOY JACOBSEN, *Die Thahierer Jesu*, hrsg. und mit Anmerkungen versehen von Pastor W. GOSCH und D. HOFMAN; inl.-60 blz. (In chronologische volgorde komen hier een hele reeks lexicografen aan de beurt die zich met de catalogisering van het Noordfriesische materiaal hebben beziggehouden; hun werk heeft geleid tot de onderneming van een „gesamt-nordfriesisches” woordenboek, dat thans onder leiding staat van H. KUHN in Kiel. *Die Thahierer Jesu* is van de hand van de eerste lexicograaf van het Noordfries, BOY JACOBSEN (1689-1762?). — XX *Frysk út de 18^e ieu*, teksten en fragminten; Diel I: 1700-1743, *útjown fan A. FEITSMA*; 198 blz. — XXIV *Aantekeningen op Gysbert Japicx*, „Friesche Herder”, van CHR. STAPELKAMP; 104 blz. (De tekst is hier niet opgenomen, maar er wordt verwezen naar de uitgave van J. H. BROUWER, J. HAANTJES en P. SIPMA, *Gysbert Japicx Wirken*; Boalsert, 1938, blz. 93-123, waarvan het tweede deel met de nodige commentaar nog jammer genoeg niet is verschenen. S. heeft daarom de hand aan de ploeg geslagen en beschouwt zijn werk als een bijdrage tot de bestudering van JAPICX' oeuvre, een studie, die leiden zal, hoopt hij, tot de verschijning van het bewuste tweede deel).

69. G. DROSDOWSKI, *Zur etymologischen Forschung; Forschungen und Fortschritte*, XXXI (1957), 339-343.

Deze bijdrage, die niet rechtstreeks de Nederlandse taalkunde raakt, behelst een bezinning over wat het etymologisch onderzoek in het algemeen geweest is, is, en worden moet. Kritiek wordt

uitgebracht o. m. op de methode van KLUGE-GÖTZE en vooral van WALDE-POKORNY, die te zeer de semasiologie zouden verwaarloosd hebben, evenals op de nieuwe methode van J. TRIER, die uitgaat van het concrete levensmilieu en daardoor de dingen te romantisch zou zien.

70. R. BRUCH, Taalkundige criteria van de Luxemburgse volksaard ; *De Vlaamse Gids*, XLI (1957), 431-443, 486-498.

Dit opstel interesseert ons niet alleen omdat het over een naburig taalgebied handelt, maar ook omdat het een kwestie bespreekt en toelicht, waarvoor de Vlaamse neerlandicus belangstelling heeft, terwille van het parallelisme met de (taal)toestanden in zijn eigen land. Deze kwestie is : het Germaans-Romaans dualisme van de Luxemburgse volksaard en volkstaal. Waar B. voor de fonetische gewoonten van het Luxemburgs naar het Romaans wijst zijn zijn voorbeelden toch niet zo overtuigend.

71. V. SCHIRMUNSKI, Probleme der vergleichenden Grammatik der deutschen Mundarten ; *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, Halle (Saale), LXXIX (1957), 351-387.

S. A. MIRONOW, Zur vergleichenden Formenlehre der deutschen Mundarten ; *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, Halle (Saale), LXXIX (1957), 388-414.

De Russische germanisten houden zich bezig met de vergelijkende studie der Germaanse talen en dialecten. SCH. (ZJIRMOENSKIJ) (Leningrad), die in 1956 een lijvig boek (636 blz.) over de Duitse dialectologie in het Russisch liet verschijnen, en M. (Moskou), die ook voor het Nederlands grote belangstelling heeft, behandelen hier enkele interessante problemen en aspecten van dit vergelijkend onderzoek. Hoewel bovengenoemde studies niet direct tot de neerlandistiek kunnen worden gerekend, verdienen ze toch onder de aandacht te worden gebracht van de neerlandici en vooral van de dialectologen.

72. J. F. VANDERHEYDEN, Adriaan Verwer. Verwer in de geschiedschrijving en over de geschiedenis van het Nederlands. Verwer en Zuid-Nederland ; *Verlagen en Mede-*

delingen v. d. Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde, 1957, 617-671.

Zeer lezenswaardige bijdrage over ADRIAAN VERWER (1654-1720), wiens persoonlijke opvattingen, wat onze taal en de geschiedenis daarvan betreft, ten volle onze aandacht verdienen. In het bijzonder wordt hier zijn periodisering van de historische ontwikkeling van het Nederlands en zijn houding, als Noord-Nederlander, tegenover de taal van het Zuiden, d. i. het Vlaams en het Brabants, belicht. „Al schreef hij geen afgerond pleidooi ter verdediging van de gelijkberechtiging van Noord en Zuid inzake de regeling van het taalgebruik, herhaaldelijk komt hij er voor uit dat bij de bepaling van wat Nederlands is rekening moet gehouden worden met wat er leefde en leeft in 't Zuiden”, schrijft V. (blz. 643). Met de schrijver hopen we dat men eens een monografie zal wijden aan VERWER, over wie de heruitgever van zijn *Idea*, E. VAN DRIEL, in 1783 getuigde : „Immortalia sunt Adriani Verweri in linguam vernaculam merita”.

73. *Pastoor Veltmans Gedenkboek* ; Uitgegeven door het Ereleraar Dr. J. Langohr en Z. E. H. Dr. H. Veltmans Comité, 1957, 147 blz.

Gewijd aan een zeer verdienstelijk mens en vurig strijder voor de rechten van het Nederlands in het door verfransing zeer bedreigde gebied van Overmaas. Het boek bevat veel wetenswaardigheden over vroegere en huidige taaltoestanden aldaar. Hiervoor leze men voornamelijk het hoofdstuk : Pastoor VELTMANS, strijdend Vlaming, blz. 28 v.

74. L. WILS, Kanunnik Jan David en de Vlaamse beweging van zijn tijd ; Leuven, Davidsfonds, 1957, 346 blz.

Een op onderhoudende wijze geschreven boek over Kanunnik JAN DAVID (1801-1866), wiens leven en werk in het teken der opkomende Vlaamse Beweging stond. We lezen hierin over zijn vormingsjaren in de Franse en Nederlandse tijd ; we zien hem als principaal van het Mechelse stadscollege, als Leuvens hoogleraar, en dan ook als voorzitter van het bekende Leuvense studenten-genootschap „Met Tijd en Vlijt”, als wetenschapsmens met o. a. zijn grote belangstelling voor het beginnende *W. N. T.*, enz. enz. In dit boek leren we nauwkeurig zijn belangrijk aandeel kennen

aan de toenmalige Vlaamse taalbeweging in haar verschillende facetten.

75. B. DE LEEUW-POLAK, De Kunst van het leesbaar schrijven ; *Onze Taal*, 26 (1957), 45-48.

De schrijfster bespreekt en illustreert door middel van voorbeelden uit onze taal een in Amerika bekende methode, nl. van FLESCHE, om een tekst bij het intellectuele peil van de lezer aan te passen en aldus de leesbaarheid ervan te bevorderen.

76. P. C. PAARDEKOOPER. De taalgevoelige leeftijd ; *Levende Talen*, 1957, 507-511.

In zijn praktijk als leraar Nederlands en aan de hand van enkele proeven is de schrijver tot de volgende bevindingen gekomen. Tijdens de puberteit neemt de taalgevoeligheid af en ontstaat er afkeer tegen de spraakkunst. Vóór de puberteit ligt de taalgevoelige leeftijd, een periode waarin het kind ook over meer abstractievermogen beschikt dan men gemeenlijk aanneemt. P. wil hiermee rekening houden „door de hele ontleding te verplaatsen naar de eerste klas, en bijna alle lessen aan dat onderdeel te besteden”.

77. K. HEEROMA, Taalkunde en fonetiek ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 299-305.

De moderne taalkundigen, gesteund door de opkomst van het structuralisme, kunnen zich ontslagen achten van fonetische, experimenteel-fonetische analyse der klankelementen ; voor hen hebben de spraakgeluiden alleen betekenis voor zover ze tekenwaarde hebben. Tot deze taalkundigen rekent ook H. zich ; maar toch wil hij zich rekenschap geven van de verhouding tussen taalkunde en fonetiek, want naar zijn gevoel zijn er aanrakingspunten tussen die twee. Er zijn taalkundige vragen, waarop hij gaarne het antwoord van de fonetiek zou horen. Die vragen formuleert hij dan ook.

78. J. LEENEN, De Schrijfwijze van de Aanlopen *de en van* in Geslachtsnamen ; *Hand. Top. en Dial.*, XXXI (1957), 277-326.

Nadere uitwerking van een door de schrijver in 1956 gepubliceerd artikel in *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven...*, blz. 65-67, waarin hij tot het besluit gekomen was :

1) dat het in één woord schrijven van geslachtsnamen met een aanloop niet als een aloude traditie kan gelden ; 2) dat verschil in schrijfwijze van de aanloop niets zegt over de hogere of lagere komaf van de familie ; 3) dat schrijfwijze-eigenaardigheden geen bestanddeel van de naam zijn, waaraan het bij de wet verboden is eigenmachtig enige wijziging aan te brengen ; 4) dat de schrijfwijze van de aanloop alleen een taalaangelegenheid is. Voor het meningsverschil tussen L. en PAUWELS aangaande het feit of het aaneenschrijven al of niet in navolging van het Frans is geschied, zie men nr. 35 van *De Nederlandse taalkunde in 1956*.

79. L. C. MICHELS, *Filologische Opstellen. Deel I. Stoffen uit de Middeleeuwen*; Zwolle, Tjeenk Willink, 1957, 249 blz. (*Zwolse Reeks van Taal- en Letterkundige Studies*, Nr. 2).

Het is bekend dat M. geen boeken schrijft. Hij geeft de voorkeur aan studies van kleinere omvang, opstellen en opstelletjes, die echter stuk voor stuk getuigenis afleggen van een scherp, kritisch denken en een verfijnde eruditie. Het is niet verwonderlijk dat men de behoefte heeft gevoeld om uit de talrijke overal verspreide bijdragen van M. een keus te verzamelen in een drietal delen. Van die „Filologische Opstellen” zoals de titel luidt, is nu het eerste deel verschenen nl. „Stoffen uit de Middeleeuwen”, dat bijna dertig artikels, rijk en veelzijdig van inhoud, bevat. W. ASSELBERGS heeft een inleiding geschreven.

80. R. HAESERIJN, *De waarde van een 13^e-eeuws renteboek voor de kennis van de middeleeuwse persoonsnamen*; *Handelingen v. h. XXIIe Vlaams Filologencongres*, 1957, 177-18. In extenso verschenen in *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven...*, XXXIII (1957), 67-78.

Dit opstel laat zien dat zo'n renteboek niet alleen voor de antroponymie van belang is maar ook wel nuttige gegevens bevat voor de Nederlandse lexicografie, de vormleer en de woordvorming.

81. W. KROGMANN, *Eulenspiegelforschung auf Abwegen; Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung*, 1957, 35-40.

De schrijver oefent kritiek uit op de verschillende in België

verschenen studies van DUPONT over „Ulenpiegel”, d. i. het volksboek, de auteur, de held en diens naam. Ook de verklaring *Ulenpiegel* < *wilenspiegel*, die DUPONT had gegeven, wordt verworpen; verg. nr. 208 van *De Nederlandse Taalkunde* in 1956.

82. G. WORGT, Nederlanders en Nederlands aan de Universiteit te Leipzig; *Wetenschappelijke Tijdingen*, XVII (1957), kol. 317-320.

Over de Nederlandse leerstoel aan de Universiteit te Leipzig, die thans bezet wordt door de schrijver zelf.

83. F. A. VAN JAARVELD, Die Afrikaanssprekende en sy geskiedenis: 1836-1881, *Hertzog-Annale v. d. S.-A. Akad. v. Wetenskap en Kuns*, nr. 10 (Desember 1957), 70-113.

Ook als achtergrond voor een geschiedenis van de taal, het Afrikaans, heeft dit uitvoerige artikel een betekenis.

84. C. M. VAN DEN HEEVER, Generaal Hertzog en die Afrikaanse kultuurstryd; *Hertzog-Annale v. d. S.-A. Akad. v. Wetenskap en Kuns*, nr. 10 (Desember 1957), 61-69.

Beschrijving van HERTZOGS vurige strijd voor de rechten van het Afrikaans.

85. J. VOORHOEVE, Spellingsmoeilijkheden in het Sranan; *Taal en Tongval*, IX (1957), 147-158.

Er zijn in het Sranan verschillende spellingsystemen in gebruik en het ziet er niet naar uit dat men hier spoedig tot eenheid zal komen, hoe gewenst die ook is. Bij het ontwerpen van een eenheidsspelling zal men ook hier met allerlei factoren rekening moeten houden, zuiver linguïstische, maar ook praktische, meent de schrijver; zo zal men bepaalde onderscheidingen moeten opnemen die de Surinamer uit zijn taal niet kent, maar die hij door het Nederlands heeft leren maken.

III. Grammatica. (1)

86. C. G. N. DE VOOYS, Nederlandse Spraakkunst;

(1) De term *grammatica* wordt hier opgevat in zijn ruime, traditionele betekenis.

vierde druk herzien door M. SCHÖNFELD; Groningen, Djakarta, Wolters, 1957, 429 blz.

Dat deze grammatica, die voor het eerst in 1947 verscheen, reeds een vierde druk heeft beleefd, bewijst dat ze in een behoefte voorziet. In deze editie zijn alleen detailwijzigingen aangebracht.

87. E. RIJFMA, F. G. SCHURINGA, Nederlandse Spraakkunst; vijftiende druk bewerkt door J. NAARDING; Groningen, Djakarta, Wolters, 1957, 280 blz.

Meer een bewerking dan een eigenlijke herdruk. Deze grammatica vermeldt wel de nieuwere strekkingen in de taalkunde, maar is stellig niet revolutionair.

88. B. VAN DEN BERG, Beknopte Nederlandse Spraakkunst voor V. H. M. O. en Kweekschool; tweede druk; 's-Gravenhage, Van Goor, 1957, 146 blz.

Door voorzichtige toepassing van de principes der nieuwe taalkunde schrijft de auteur verder op de weg der vernieuwing van onze spraakkunst.

89. B. VAN DEN BERG, Nieuwe wegen in de grammatica; *De Nieuwe Taalgids*, 2 (1957), 161-167.

Bespreking van PAARDEKOOPERS *Syntaxis, Spraakkunst en Taalkunde*, waarbij de schrijver op enkele punten van dit werk ingaat en er kritiek op levert. Zo is hij het niet eens met PAARDEKOOPER wanneer deze de morfologie niet tot de spraakkunst maar tot de lexicologie rekent. Alles te zamen acht hij PAARDEKOOPERS „methode van spraakkunstige beschrijving ... niet bevredigend” en vindt hij diens „begrenzing van ‘spraakunst’ te eng”. Met alle kritiek die men op PAARDEKOOPERS visies kan hebben, past het m. i. toch dat men ook waardering toont voor het positieve in zijn werk. Mijn stellige indruk is dat V. D. B. dat wel doet. Daarop wijst ook al de bezadigde toon — die trouwens sympathiek aandoet —, waarop de bespreking is gehouden.

90. J. VAN DER SCHUERE, Nederduydsche Spellinge. Uitgegeven, ingeleid en toegelicht door F. L. ZWAAN; Groningen, Wolters, 1957, xvi-85 blz. (*Trivium*, Nr. II).

Uitgave van de anonieme *Nederduydsche Spellinge* (1612) die met zekerheid aan JACOB VAN DER SCHUERE toegeschreven wordt. In

zijn inleiding vertelt de uitgever ons over de schrijver die in het taalgrensstadje Mene in 1576 geboren is, en die zich later in Haarlem vestigde, waar hij „Francoyse Schoolmeester” is geweest. Dan komen achtereenvolgens ter sprake VAN DER SCHUERES letterkundige werkzaamheid, zijn spellingpraktijk en purisme, de bronnen, de druk enz. van de *Nederduydsche Spellinge*. Daarop volgt de tekst zelf voorzien van verklarende voetnoten. Met een commentaar van ruim 20 blz. besluit Z. deze uitgave.

91. S. ROMBOUTS, Naar een betere spelling; Tilburg, R. K. Jongensweeshuis, 1957, 128 blz. (*Opvoedkundige Brochurenreeks*, Nr. 185).

Pleidooi voor een radicale vereenvoudiging van onze spelling.

92. R. HAESERIJN, De Tragedie der Werkwoordvormen; *Wetenschappelijke Tijdingen*, XVII (1957), kol. 499-504.

Bespreking van Van der Veldes gelijknamig boek; zie nr. 144 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*.

93. J. NAARDING, Over de spelling „Vosbergen”; *'t Swieniegeltje*, III (1957), 85-91.

Tijdens een bijeenkomst van Nederlandse en Duitse kenners der Saksische streektalen op „Vosbergen” (bij Eelde, Groningen), d. i. het conferentiehuys der Groningse Universiteit, is ook het probleem van een gemeenschappelijke spelling van die streektalen besproken. Het initiatief hiertoe is genomen door het Nedersaksisch Instituut van de Groningse Universiteit (dir. Prof. HEEROMA). Hoe verwant die talen aan weerszijden van de rijksgrens ook kunnen zijn, de schrijfwijze daarvan, die in Duitsland op de Duitse spelling en in Nederland op de Nederlandse is georiënteerd, is zeer verschillend. Het resultaat van deze bespreking is nu dat men voor de Saksische streektalen tot een spelling is gekomen, de „Vosbergenspelling”, die uitgaat van Nederlandse tradities en op fonologische grondslag is opgebouwd, wat mogelijk was omdat de betreffende streektalen op het gebied der fonologische structuur een onderlinge sterke verwantschap vertonen. Van deze spelling, die zowel in Duitsland als in Nederland wellicht gemakkelijk te hanteren zal zijn, geeft N. hier een uiteenzetting.

94. E. BLANCQUAERT, Praktische Uitspraakleer van de

Nederlandse Taal ; vijfde uitgave ; Antwerpen, De Sikkel, 1957, 278 blz.

De edities volgen elkaar op, wat bewijst dat het boek in de smaak valt en aan een behoefte voldoet. Evenmin als in vorige uitgaven zijn in de vijfde diepgaande veranderingen aangebracht.

95. A. VAN LOEY, *Middel nederlandse Spraakkunst*, II. Klankleer ; Tweede, herziene en vermeerderde uitgave ; Groningen, Wolters, Antwerpen, De Sikkel, 1957, x-144 blz.

Een tweede, herziene en vermeerderde uitgave van de vormleer is reeds in 1955 verschenen.

96. H. K. J. COWAN, *Opmerkingen over Oudnederfrankische structurele Grammatica* ; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 161-180.

In een vorig opstel (*Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXI (1953), 161-182) heeft C. al op verschillende punten van VAN HELTENS uitgave der Wachtendonckse psalmen (1902) vrij scherpe kritiek uitgeoefend. O. a. heeft hij erop gewezen dat VAN HELTEN de verzwakking der vocalen in de zwakbetoonde syllaben niet heeft herkend. De schrijver verzamelt hier nu allerlei materiaal ter adstructie van deze verzwakking, die hij ook fonologisch beschouwt : we zien dat de vocalen in zwakbetoonde positie hun distinctieve functie hebben verloren en dus fonologisch met ə kunnen worden weergegeven, al kan ə dan zeer goed a-, i- of nog anders gekleurde, niet-distinctieve varianten hebben. Met C.'s visie komt men inderdaad veel beter uit dan met de vrij gecompliceerde theorieën van VAN HELTEN. C. maakt nog andere opmerkingen over de structurele grammatica van het Oudnederfrankisch en dat kan hij omdat de taal der psalmfragmenten, als relatieve eenheid, als momentopname, zich gemakkelijk leent tot een synchronisch-descriptieve beschouwing. Hij heeft om verschillende redenen met zijn artikelen verdienstelijk werk gedaan, niet het minst omdat hij de Wachtendonckse psalmen, waarvan hij de taal terecht „Oudnederlands” noemt, opnieuw onder de aandacht der neerlandici heeft gebracht.

97. C. B. VAN HAERINGEN, *Herverfransing* ; Amsterdam, Noord-Holl. Uitg. Mij., 1957, 35 blz. (*Meded. d. Kon. Ned.*

Akad. v. Wetenschappen, Afd. Letterk., N. R., Deel 20, No. 5).

V. H. richt hier zijn blik op de „fonische” zijde van de door het Nederlands aan het Frans ontleende woorden. Deze kunnen door hernieuwd contact met het Frans hun uitspraak aanpassen, daar het niet zelden gebeurt, dat de oorspronkelijke vorm in het Nederlands in een of ander opzicht veranderd is, of dat de uitspraak van het woord zich in het Frans inmiddels heeft gewijzigd. Er worden hier een aantal gevallen van deze „herverfransing” behandeld, b. v. woorden met *lj* (*l mouillé*), waarvoor nu in het Frans *j* gehoord wordt. Waar *falliet* vroeger *faljiet* luidde, wordt thans ongeveer algemeen *fajiet* uitgesproken. Daarnaast is *lj* in een woord als *paviljoen* „vast gebleven”, zoals terecht opgemerkt wordt; in Vlaanderen, althans in de taalgrensstreek, lijkt mij de uitspraak *pavijoen* echter ook heel goed denkbaar. Illustratief zijn nog de door de schrijver geciteerde paren *antiek*, Kil. *antijck*, *hypocriet*, Kil. *hipocrijt*, *republiek*, Kil. *republijcke*, *melodie*, verouderd *melodij* (dat bij VAN LENNEP op *nabij* rijmt), thans nog *kopie*, *kopij* met betekenisdifferentiëring. In deze gevallen is de oude *i* in het Nederlands gediftonggeerd, en werd bij de herverfransing de *i*-uitspraak hersteld. Waar de schrijver vermoedt dat *blauwvoeterie* (blz. 23) gekozen is, omdat *blauwvoeterij* een depreciërende gevoelswaarde zou hebben, verliest hij wellicht uit het oog dat de term en het begrip van *Westvlaamse* oorsprong is. In West-Vlaanderen is *-erie* de equivalent van Ndl. *-erij*, en het woord heeft zich dan ook in zijn Westvlaamse vorm verbreed, hoewel men in de moderne woordenboeken (zie b. v. Van Dale, 1950) vaak uitsluitend *blauwvoeterij* opgegeven vindt.

Nog tal van andere waardevolle waarnemingen bieden de schrijver gelegenheid om de aandacht te vestigen op waarderingsverschillen, betekenisdifferentiëringen die door de (her)verfransing zijn ontstaan. Terloops zij nog opgemerkt dat *recipiëren* niet een „neerlandofranse formatie” is (blz. 28 en verg. Fra. *recevoir*), zoals de auteur aanneemt, maar af te leiden is van Lat. *recipio*, *recipere* (zie *W. N. T. i. v.*). Hij beschrijft ook hoe zich in Noord-Nederland, tegenover Zuid-Nederland, een eigen uitspraak- en woordgebruik bij de Franse leenwoorden heeft ontwikkeld, wat voortgevloeid is uit een fundamenteel verschil van instelling tussen de Noord- en de Zuidnederlander ten opzichte van het Frans. „Zeker is het dat aan de franse woorden, naar hun gebruik en ook naar hun uiter-

lijke vorm, de discontinuïteit tussen de gevestigde omgangstaal in het Noorden en de groeiende algemene omgangstaal in het Zuiden bijzonder duidelijk uitkomt", merkt V. H. op. Ook hier wordt weer het verschil tussen het Noord- en het Zuidnederlands, met de rijksgrens als scheidingslijn op treffende wijze geïllustreerd. V. H.'s uitstekend en belangrijk werkje, dat een grote hoeveelheid scherp waargenomen feiten synthetiseert en op een onbevagen wijze beschouwt, verdient een uitgebreide lezerskring, vooral in Vlaanderen, waar het ook kan bijdragen tot een juister inzicht in het „probleem" van de Franse woorden in het Noordnederlands.

98. J. DAAN, Het misverstand als taalvormende factor ; *Handelingen v. h. XXIIe Vlaams Filologencongres*, 1957, 182-186. In extenso verschenen in : *Taal en Tongval*, IX (1957), 133-146.

Misverstand door homonymie treedt in het dagelijkse leven maar zelden op, omdat de werkelijke, gesproken taal over zo veel middelen beschikt die het misverstand uitschakelen. De „Wörterbuchhomonymie" heeft ongetwijfeld geleid tot overschatting van het misverstand als taalvormende factor. De schrijfster behandelt deze kwestie op onderhoudende en ook overtuigende wijze. In een enigszins ander verband zou ik hierbij willen aantekenen dat ook de fonologie geen juist beeld kan geven van de taalwerkelijkheid met al haar mogelijkheden ; het foneem verliest hierin niet zelden zijn betekenisonderscheidende functie. In België heb ik dikwijls de woorden, die het kruisteken begeleiden als volgt horen uitspreken : „In de *nam* des vaders enz.". Iedereen identificeert *nam* met *naam* „nomen" en niet met de formeel gelijke verleden tijd van *nemen*, al kent het klanksysteem een oppositie *a/aa*. Ook hier is elk misverstand door de gehele omgeving uitgesloten.

99. L. C. MICHELS, Assimilatie, een kwestie van terminologie ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 210-212.

Gefundeerde kritiek op de termen *regressieve* en *progressieve* assimilatie ; er zijn inderdaad ernstige gronden om deze veelvuldig gebruikte terminologie door een andere te vervangen.

100. G. WINNEN. De evolutie van **haisi* en van **baki* in het Tiens ; *Handelingen v. h. XXIIe Vlaams Filologencongres*, 1957, 205.

Volgens W. zou het vocalisme in **haisi* zich in het Tiens als volgt

hebben ontwikkeld : $ai > a > e > i > ii > ei > ei > æi$; voor i wijst hij op *His[e]male* (1066, Ezemaal). Een i -stadium meent hij ook voor de vocalische evolutie in $*baki$ in het Tiens te mogen aannemen : $a > ei > ii > i > e > æi$; hierbij zouden *Kabbicstrata* (1294) en *Cabbicstrata* (1295) de bewijsplaatsen zijn.

101. L. C. MICHELS, Kwantiteit van vocalen voor r ; *De Nieuwe Taalgids*, L(1957), 32-34.

De hoge vocalen *ie*, *uu*, *oe* gelden als kort, ten hoogste halflang, maar als lang voor r . De schrijver wijst erop dat men echter ook aandacht dient te geven aan hetgeen gebeurt bij verbinding van r met andere medeklinkers. Bij r + labiaal, resp. labiodentiaal is de vocaal kort (*wierp*, *stierf*, *zwierf*). Het is weer anders bij de combinatie met dentalen. Bij de verbinding met velaar verwacht men weer kort vocalisme, maar hier is passend materiaal schaars.

102. B. VAN DEN BERG, De „ie” van „bedierf”, „stierf”, „wierf”, „wierp” en „zwierf”, *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 75-84.

Zoals uit het vorige artikel is gebleken, is het MICHELS reeds opgevallen dat *ie* in de genoemde verba in het Nederlands kort is, terwijl dit vocalisme vóór r zonder volgeconsonant lang is. MICHELS had hierbij gesproken van „verkorting”, maar nu stelt V. D. B. de vraag of men hier wel van „verkorting” mag spreken. Hij behandelt uitvoerig het Nederlandse dialectmateriaal en komt tot de overtuiging „dat de *ie*-praeterita in ieder dialect door interne oorzaken moet worden verklaard”. Wat het Nederlands betreft, luidt zijn besluit : „dat er twee hoofdgroepen van woorden met r + konsonant bestaan, namelijk één die bestaat uit woorden met een korte vocaal gevolgd door r + gutturaal of labiaal, en één die bestaat uit woorden met een lange of korte vocaal gevolgd door r + dentaal of r zonder volgeconsonant. De *ie* met r + gutturaal of labiaal als volgeconsonant hebben zich automatisch aangesloten bij die groep van woorden met r + konsonant, die bij hun fonische bouw paste”.

103. B. VAN DEN BERG, Naar aanleiding van de o 's van P. C. Hooft ; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 181-198.

Studie over de waarde der grafieën $ó$, $óó$, o , oo , gebaseerd op het materiaal ontleend aan de *Baeto* en de *Hendrik de Grote*.

104. F. DE TOLLENAERE, Bestaat er een h/j-wisseling in het Nederlands; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 314-317.

MAK heeft deze kwestie aan de orde gesteld doordat hij aannam dat b. v. *behegenen*, bij EVERAERT, voor *bejegenen* zou staan; daarbij sprak hij van „h-j-wisseling” (zie ook *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 140). Zoals D. T. thans, aan de hand van materiaal uit Zuidnederlandse dialecten, overtuigend bewijst, kan men hier eigenlijk niet spreken van een h-j-wisseling. Men heeft hier te doen met een j-glide in de hiaat (*te Jolleyn „te Hollain”*) in h-loze gebieden, zodat dan in andere gevallen hypercorrect een grafie h i. p. v. j kan ontstaan (b. v. *behegenen* voor *bejegenen*).

105. F. DE TOLLENAERE, Fonologie of versleer? Was de h in het 16de-eeuwse Amsterdams een „wankel foneem”? *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 119-144.

Dat h in de 16^e en het begin van de 17^e eeuw in Amsterdam een „wankel foneem” was, dat naderhand meer consistentie kreeg, is een thans nogal verbreide opvatting (verg. ook WEIJNEN, *Zeventiende-eeuwse Taal*; Zutphen, Thieme, 1956², 22), die echter alleen op een losse gissing van VERDENIUS blijkt te berusten. Voor deze stelling meende deze laatste een belangrijk argument gevonden te hebben in het feit dat de h de door het metrum vereiste elisies vóór 1630 niet in de weg stond, maar wel daarna. Van de talrijke voorbeelden kan men vers 975 uit de *Geeraerd van Velsen* citeren, dat in de eerste druk, 1613, luidt: „Den Heer van Velsen houdt d'Hollandsche Graef ghevaên”, maar in de uitgave van 1636 omgewerkt is tot: „Den graef van Hollandt houdt de Velzerheer gevaên”. D. T. toont nu op zeer goede gronden aan dat het hier geen fonologisch probleem betreft, maar wel een kwestie van metriek. Vóór 1630 golden ook in het Noorden de Frans-Zuidnederlandse metrische normen, die ook op het punt van de h aangepast waren aan het Zuidnederlandse, d. i. Vlaams-Brabantse taalsysteem, waarin de h als foneem onbekend is. Na 1630 echter gingen de Hollandse dichters eigen metrische regelen toepassen „waarbij het Hollandse h-foneem niet langer als „quantité négligeable” mag worden beschouwd”. Dit is een belangrijk artikel, ook omdat het ons de in de 17e eeuw zich voltrekkende verplaatsing van het culturele zwaartepunt van het Zuiden naar Holland op werkelijk treffende manier laat zien.

106. C. KOSTELIJK, Het suffix *-heid* in het 19de-eeuwse Amsterdams; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 136.

Nog een aanvulling bij een vroegere publikatie over de uitspraak van *h* in het suffix *-heid* in het Noordhollands; zie nr. 131 van de *Nederlandse Taalkunde* in 1956.

107. C. KOSTELIJK, De uitspraak van budget, budgettering; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 338-339.

Interessant stukje over de uitspraak van *budget*, *budgettering* dat in bepaalde kringen met de *g* van *goed* uitgesproken wordt, terwijl die woorden oorspronkelijk toch uitsluitend met *g* = *zj* gerealiseerd werden, zoals in de taal, het Engels, waaraan *budget* ontleend is. De schrijver is erin geslaagd nauwkeurig de wegen der verbreiding van deze merkwaardige uitspraakverandering aan te wijzen, die kort na 1930 in onze taal geïntroduceerd werd door Prof. Ir. J. GOUDRIAAN. Het geval is illustratief omdat het een „uitspraakcorrectie” geldt die uiteindelijk door het schriftbeeld bepaald is, en dus onder de „spelling-pronunciation” te classificeren is.

108. C. TAVERNIER, Nog : butertier; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 60-61.

Bij zijn kritiek op het artikel *buitentiere* van het *W. N. T.* (*Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXIII (1955), 127-131) had MAK de verhouding *putertier-butertier* ter sprake gebracht en de vraag gesteld naar de overgang van *b* tot *p*. De schrijfster citeert enkele voorbeelden van deze overgang uit de dialecten: Oostvl. *blafvy* voor *plafond*; in Gent bij minder ontwikkelden *betunia* voor *petunia*; de plantnaam *brunel* als verbastering van *prunella* enz.

109. L. ENGELS, De „sjwa” in het Nederlands, het Engels, het Frans en het Duits; *Nova et Vetera*, XXXV (1957-1958), 147-159.

„Onder de invloed van de spanningen der articulatiebasis, die aan elke taal eigen zijn”, heeft de „sjwa” in elk der genoemde talen een eigen kwaliteit en een eigen bewegingsveld. De schrijver toont dit goed aan en trekt enkele praktische conclusies voor het aanleren van de uitspraak van de Germaanse talen.

110. F. VAN COETSEM, Heeft de Nasalering een fon-

logische Functie in het Fries? *Lew. Bijdr.*, XLVI (1956/57), 140-143.

Tegen HOEKEMA wordt de vraag hier ontkennend beantwoord. Een gelijke situatie vindt men ook in sommige Zuidnederlandse dialecten.

111. T. HOEKEMA, Is, ies-iens in foarbyld fan in fonologyske tsjinstelling yn it frysk of net? *Us Wurk*, VI (1957), 103.

Wederwoord op bovengenoemd opstel.

112. M. A. VAN DE KERCKHOVE, „Een bizonder en verwonderlijke geluid” ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 247-252.

De schrijver behandelt hier de lastige kwestie van het al of niet verbogen zijn van het adjectief vóór een onzijdig zelfstandig naamwoord, wanneer *een*, *geen* enz., resp. geen lidwoord of voor-naamwoord voorafgaat. Het blijkt dat in de schrijftaal, zowel in Noord als Zuid, „het adjectief dat, onverzeld of na (*g*)een, vóór een dat-woord staat, ... door een kleine *e*-epidemie (wordt) bedreigd”. Bij deze kwestie had GERLACH ROYEN al op „het emotionele van de verbogen adjectieven” gewezen. De schrijver zegt dat het gebruik van het verbogen adjectief in „een ... verwonderlijke geluid” stellig als emotioneel of waardierend te beschouwen is. Met behulp van talrijke voorbeelden tracht hij nu enige orde in dit gebruik te ontdekken. Hij vindt het o. a. : bij bijzondere druk ; bij attractie door een voorafgaande superlatief ; bij invloed van een onzeker of een dubbel genus in het Nederlands, of van het genus in een vreemde taal. Het is in elk geval duidelijk dat dit gebruik zich hoe langer meer doorzet en in de schrijftaal veelal een stilistische functie heeft, waardoor het niet zo gemakkelijk meer af te keuren valt.

113. J. DU P. SCHOLTZ, Reduplicasieverskynsels in Afrikaans ; *Tydskrif vir Wetenskap en Kuns*, XVII (1957), 1, 6-20.

De bedoeling van dit stuk is vooral materiaal te verzamelen voor de verklaring van het reduplicatieverschijnsel in het Afrikaans ; bij die gelegenheid wordt niet zelden vergelijkingsmateriaal uit het Nederlands resp. uit de Nederlandse dialecten geciteerd. De

schrijver gaat het verschijnsel achtereenvolgens na bij het bijwoord, het bijv. naamwoord, het zelfst. naamwoord, het telwoord — waar men de merkwaardige Afrikaanse constructie *een-een* vindt voor Ndl. *één voor één* — en het werkwoord. Een laatste rubriek behandelt de „Reduplicaties in Kindertaal”.

114. W. B. ROMBOUITS, De ablaut als middel tot woordvorming; *Levende Talen*, 1957, 381-383.

De schrijver heeft zich verdienstelijk gemaakt door heel wat voorbeelden van het moderne, onomatopoëtische ablautstype *tiktak, bim-bam-bom* uit Germaanse en zelfs Romaanse talen samen te brengen. Alleen heeft men al meer aandacht geschonken aan dit verschijnsel dan hij schijnt te vermoeden; men zie b. v. HEEROMA, *Gevoelswoorden*, *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXIII (1945), 1-55, inz. 23 volg. Liever dan bij zulke gevallen met R. van „alliteratie” te spreken, zou ik de term „reduplicatie” gebruiken.

115. L. C. MICHELS, Woordwording van Affixen; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 79-82.

Het is goed bekend dat woorden tot affixen kunnen „afslijten”, maar het omgekeerde komt ook vaak voor. Uit affixen kunnen nieuwe zelfstandig gebruikte woorden ontstaan en de schrijver citeert hiervan een aantal voorbeelden. Bij de z. g. geautonomiseerde achtervoegsels heeft *schap*, bij de voorvoegsels *prae* succes gehad, al moet ik eraan toevoegen dat ze beide tot het Noordnederlands beperkt blijven. Waar M. zich kan indenken „dat een vicevoorzitter in een bepaalde situatie als *vice* wordt aangeduid”, kan ik hem het concrete voorbeeld citeren van de bij de Leuvense studentengemeenschap algemeen bekende *vice*, d. i. de Vice-Rector van de Universiteit.

116. A. WEIJNEN, Stuiptrekkende categorieën van werkwoorden die met ont- beginnen; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 62-65.

Behandeling van een groep intransitieve werkwoorden „van het type *ontdieren* die uitdrukken dat de eigenschap of toestand, aangeduid door het woorddeel achter *ont-*, in te hoge mate aanwezig is”. In tegenstelling tot wat VERDAM en DE VOOYS schenen te geloven, wijst W. erop dat dergelijke werkwoorden ook na de Middeleeuwen nog voorkwamen. Bovendien hebben VERDAM en

DE VOORS deze werkwoorden als afleidingen van adjectieven beschouwd, maar W. vraagt zich af of het geen afleidingen zijn van intransitieve werkwoorden (zelf afgeleid van adjectieven) met het voorvoegsel *ont-*. Nog andere „stuiptrekkende categorieën” van werkwoorden met *ont-* worden hier besproken.

117. L. C. MICHELS, *Biswetering*; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 265.

Een analogon van *bisdóm*, uit ouder *bisschopdom* (Vgl. Mnl. *bisschoep-doem*) is *Biswetering* uit *Bisschopswetering*, aangetroffen in een studie van MOERMAN.

118. K. FOKKEMA, Het Friese suffix *-ens* bij abstracta; *Taal en Tongval*, IX (1957), 194-197.

De oorsprong van het Friese achtervoegsel *-ens*, dat abstracta van adjectieven vormt, staat nog niet geheel vast. Ook F. leidt het af van „een vorm van *-nis* door metathesis van de *n*, of door verdwijning van de toonloze klinker in *nesse* waaruit *-nse > ens*”. Hij beschouwt zijn artikel als een inleiding tot een verder onderzoek, op grond van meer, ook Nederlands, materiaal.

119. B. VAN DEN BERG, *Comparatisme op structurele Grondslag*; Groningen-Djakarta, Noordhoff, 1957, 20 blz.

Rede uitgesproken bij de opening van het 43^e studiejaar van de School voor Taal- en Letterkunde te 's-Gravenhage, op 21 sept. 1957. Uitgaande van het Nederlands maakt de auteur enkele structuurvergelijkingen op het gebied der woordgroepering in de moderne westeuropese talen en tracht daarbij richtlijnen aan te geven voor een taalvergelijking op structurele grondslag.

120. B. VAN DEN BERG, *Sanering van de zinsontleding*; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 19-26.

Zie nr. 165 van *De Nederlandse Taalkunde* in 1956.

121. J. J. MAK, *Een voornaamwoordelijk misverstand?* *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 89-90.

De schrijver zet uiteen waarom hij in het vers „Die sine wonden brochte voort” (59), uit MAERLANTS *Sinte Franciscus Leven*, het relativum en het possessivum anders interpreteert dan STUTTERHEIM (in navolging van P. MAXIMILIANUS O. F. M. Cap.) in zijn *Voornaamwoordelijke misstappen en misverstanden*.

122. F. JANSONIUS, Zijn + te + infinitief als gerundivum ; *Levende Talen*, 1957, 661.

De genoemde constructie is niet in strijd met het Nederlands taaleigen, wanneer ze, zoals bekend is, een „mogelijkheid” uitdrukt, maar wordt als germanisme afgekeurd, wanneer ze een verplichting tot uiting brengt. Daar in concrete gevallen vaak tweeërlei uitleg („mogelijkheid” en „noodzakelijkheid”) mogelijk blijkt, kan dan de constructie geïnterpreteerd worden als „noodzakelijkheid uitdrukkend en daardoor aanleiding geven tot uitbreiding van een schijnbaar germanisme”. Zoals J. laat zien is de kwestie gecompliceerder dan onze argeloze puristen denken.

123. G. A. VAN ES, „Hier” en „daar” in de Saksische volkstalen ; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 44-59.

Uitvoerige semantisch-syntactische analyse van de „localiserende adverbia t. o. v. de spreker” *hier* en *daar* in het Saksische gebied van Nederland. Waar de schrijver de neiging om „achter het relatieve *daor* een voegwoordelijk element *as* (= als) toe te voegen” als „merkwaardig” bestempelt, mag men misschien wijzen op gelijksoortige formaties o. a. in andere Oostnederlandse dialecten en ook in het Fries ; verg. b. v. BEZOEN in *Taal en Tongval*, I (1949), 63-64.

124. P. C. PAARDEKOOPEL, De „tijd” als spraakkunstgroep in het ABN ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 38-45.

De laatste jaren streeft men er terecht naar de Nederlandse grammatica te bevrijden van talrijke denkbepelden die wij van de Latijnse spraakkunstenaars overgeërfd hebben. Ook de traditionele, Latijnse indeling van ons werkwoordsysteem dient te worden herzien. Dit moet volgens eigen criteria worden beschreven en daarvoor wil P. nu de basis leggen.

125. J. A. HUISMAN, Negatie in de naamgeving ; *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven...*, XXXIII (1957), 79-88.

Niet zonder humor geschreven stuk, waaruit in elk geval blijkt dat de negatie in de naamgeving een minder bescheiden rol speelt dan men geneigd zou zijn te denken. Van de vele voorbeelden die hier bijeengebracht zijn, citeer ik, met het oog op de Vlamingen

die beweren dat alle Hollanders „stijf” zijn, de vooral op de Zuid-hollandse eilanden bekende familienamen *De Kwaasteniet* en *Niemandsverdriet*.

126. *Pompeblédde*, XXVIII (1957).

Het is wel nuttig dat we in dit overzicht ook eens wijzen op dit Friese tijdschrift. In deze jg. komt voor: H. T. J. MIEDEMA, *It bynwurd „en” mei in imperatyf of infinityf*.

IV. Lexicografie.

127. *Woordenboek der Nederlandsche Taal*; 's Gravenhage-Leiden, M. Nijhoff-Sijthoff, 1957.

Deel 17, afl. 18 : *trappistin-treden* (kol. 2137-2264), bewerkt door N. BAKKER, met medew. v. J. PH. VAN OOSTROM.

Deel 18, afl. 15 : *vensteren-ver* (II) (kol. 1793-1920), bewerkt door F. DE TOLLENAERE, met medew. v. R. LIEVENS en J. PH. VAN Oostrom.

Deel 21, afl. 1/2 : *ves-via* (kol. 1-224), bewerkt door C. H. A. KRUYSKAMP, met medew. v. J. PH. VAN OOSTROM.

Bij *ves* is men dus met een nieuw deel begonnen, het 21^e. Daar deel 18 al met *ver* bezig is, zullen de delen 19 en 20 uitsluitend *ver*-woorden bevatten. Wanneer over enkele jaren weer een paar redacteuren vrijkomen voor de laatste delen en het vervolg op het *Supplement*, is het einde in het verschiet. De huidige redactie hoopt in haar generatie het *Woordenboek*, eventueel zonder het *Supplement*, te kunnen voltooien.

128. G. I. LIEFTINCK, *Bouwstoffen van het Middelnederlandsch Woordenboek. Addenda en corrigenda II; Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 152-155.

Vervolg op de eerste lijst addenda en corrigenda (*Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXII (1954), 29-42) bij de „Bouwstoffen”; ook een paar verbeteringen bij artikelen van de vorige lijst worden hier vermeld.

129. A. VAN ELSLANDER, *De werken van Hadewych*

en het „Middelnederlandsch Woordenboek”; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 30-35.

Lijst van woorden die bij HADEWYCH voorkomen en in het *Mnl. W.* niet zijn opgenomen.

130. H. VANGASSEN, Lexicografische sprokkelingen; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 66-74.

Aanvullingen bij het *Mnl. W.*, nl. woorden en vooral samenstellingen: *brood* (samenstellingen ter aanduiding van de soorten), *duitsketel*, *geltmaker*, *gelling*..., *katte*, *maarten en knechten* (samenstellingen ter aanduiding van de soorten) *zuilochten*, *zuwe*... Het door V. geciteerde Ninooftse *doets* (*dus*) (bij *duitsketel*) is ook in Geraardsbergen zeer bekend.

131. J. J. MAK, Lexicologische Kanttekeningen IV; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 56-68.

M. zet de reeks lexicologische kanttekeningen voort. Het zijn aanvullingen en verbeteringen bij het *Mnl. W.* en het *W. N. T.* Aan het eind van het stuk zijn enkele aantekeningen bij „Het Bosken” van VAN DER NOOT opgenomen.

132. J. B. DREWES, Enige bijzonderheden in het woordgebruik van de rederijkers; *Tijdschrift v. Nederl. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 24-41.

Aan de hand van enkele voorbeelden en voornamelijk van een groep *schoof*, *shoven*, *geschoofd*, *beschoven* enz. toont de schrijver aan dat een aantal lexicologische moeilijkheden in de rederijkers-taal zich in het syntactisch en stilistisch verband gemakkelijk laten oplossen; enkele verkeerde interpretaties in het *W. N. T.* komen daarbij ter sprake. De lexicografie zoals ze b.v. in dit woordenboek wordt beoefend is de vrucht van de negentiende-eeuwse historische taalbeschouwing die niet of althans zeer onvoldoende inszag dat taalontwikkeling eigenlijk een opeenvolging is van taalfazen, waarvan ieder over eigen middelen en mogelijkheden beschikt.

133. G. DE SMET, Kiliaan en de Hollandse en Brabantse Dialektwoorden uit Junius' Nomenclator; *Handelingen*

van de Zuidned. *Mij. voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, XI (1957), 25-34.

De schrijver heeft reeds verschillende artikelen gepubliceerd waaruit gebleken is hoeveel KILIAAN bij het opstellen van zijn woordenboek, aan de Hoornse arts JUNIUS heeft ontleend (zie b. v. *De Nederlandse Taalkunde in 1956*, nrs. 103-104). Thans behandelt D. S. de Hollandse en Brabantse woorden die KILIAAN aan JUNIUS' *Nomenclator* heeft ontleend. De Antwerpse lexicograaf stond op Brabants-Nederlands standpunt en heeft dan ook geen speciale vermelding *Brabants* gebruikt.

134. G. DE SMET, Een Duitse bron van Kiliaens woordenboek ; *Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer, XVII (1957), kol. 201-206.

Hier behandelt D. S. de woorden die KILIAAN aan de Duitser MICHAEL BEUTHER (*Michaelis Beutheri Carolopolitae Franci Fastorum libri duo...* (1554)) heeft ontleend. In de derde uitgave van zijn *Etymologicum* vermeldt KILIAAN uitdrukkelijk de naam van deze geleerde bij vijf benamingen van maanden (*heylich maand*, *Mey/mey-maend*, *ooster-maend*, *saed-maend*/ *saey-maend*, *wonne-maend*) ; hiervan waren trouwens de drie laatste al in de tweede uitgave opgenomen. Nog andere door BEUTHER geciteerde namen van maanden blijkt KILIAAN aan deze auteur ontleend te hebben, echter zonder vermelding van de bron.

135. C. KRUYSKAMP, Huydecoper als lexicograaf ; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 50-55.

BALTHAZAR HUYDECOPER (1695-1778) heeft de evolutiegedachte in de taal niet begrepen, maar als lexicograaf getuigde hij van gezonde opvattingen, waardoor hij zijn tijd ver vooruit was. Hij putte zijn lexicografisch materiaal direct uit de bronnen, niet uit verzamelingen. Wat de bronnen betreft, gebruikte hij systematisch de volks- en de rederijkersliteratuur ; daardoor bereikte hij een standpunt „waaraan het *W. N. T.* in zijn eerste generatie nog niet toe was”. K. spreekt daarom met waardering over hem.

136. L. C. MICHELS, Oudemans en Verdam ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 145-149.

VERDAMS houding tegenover OUDEMANS *Bijdrage tot een middel-*

en *oudnederlandsch* *Woordenboek*. Het mag merkwaardig heten dat VERDAM zich bij deze titel heeft laten misleiden want hij interpreteerde *oudnederlandsch* hierin in de wetenschappelijke betekenis die wij er ook thans aan geven, terwijl OUDEMANS met deze term het Nederlands der 16^e en 17^e eeuw bedoelde.

137. J. GOOSSENAERTS, *De taal van en om het landbouwbedrijf in het N.-W. van de Kempen*. Een taal-, vak-, geschied-, heem- en volkskundige bijdrage tot de Nederlandse woordenschat; Gent, Secr. der Acad., z. j. (1957). Afl. H-K, K-O, P-S, S-V en V-Z met Aanhangsel tot *koeiketel*, blz. 289-976. (*Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde*, Reeks VI, Nr. 76).

Dit werk waarvan de eerste twee afleveringen in 1956 van de pers kwamen, is tegen de verwachting in (zie nr. 116 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*) nog niet compleet verschenen.

138. *Verenigingsnieuws...* van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek, nrs. 110 tot 114.

Deze vijf vragenlijsten behandelen de woorden van *schéere(n)* tot en met *stêrgeld*.

139. J. und W. GRIMM, *Deutsches Wörterbuch*, hrsg. v. d. Deutschen Akademie d. Wissenschaften zu Berlin; Leipzig, Hirzel, 1957.

Lfg. 357 (Bd. IV, Abt. I, T. 5, Lfg. 11) : *Grabeshügel-gram* (kol. 1601-1760).

Lfg. 358-359 (Bd. X, Abt. III, Lfg. 8-9) : *strecken-streng* (kol. 1121-1440).

Lfg. 360 (Bd. IV, Abt. I, T. 5, Lfg. 12) : *gram-Gras* (kol. 1761-1920).

Lfg. 361-362 (Bd. X, Abt. III, Lfg. 10-11) : *streng-strollen* (kol. 1441-1688).

140. *Althochdeutsches Wörterbuch...* bearbeitet und hrsg. von E. KARG-GASTERSTADT und Th. FRINGS; Berlin, Akademie-Verlag, 1957.

Lfg. 9 : *ánu-asc* (kol. 593-672).

141. FR. KLUGE, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*; 17. Auflage unter Mithilfe von A. SCHIRMER bearbeitet von W. MITZKA; Berlin, De Gruyter, 1957.

In de nieuwe uitgave van dit ook voor de neerlandici zeer nuttige woordenboek, wordt meer dan voorheen en zeer terecht rekening gehouden met de door de taalgeografie bereikte resultaten.

142. *Trübners deutsches Wörterbuch*. Begr. v. A. Götze... hrsg. von W. MITZKA; Berlin De Gruyter, 1957.

Bd. VIII, Lfg. 7 — Schlusz (blz. 385-564). Hiermee is Trübners woordenboek thans compleet. Het is een zeer goed werk, dat een eigen, zeer geslaagde combinatie van het encyclopedische principe met het lexicografische biedt.

143. *Badisches Wörterbuch*... bearbeitet von E. OCHS; Lahr (Baden), Schauenburg, 1957.

Lfg. 20-21: *Geissel-gewaltig* (blz. 341-404). Verschijnt met een bewonderenswaardige regelmatigheid van twee afleveringen per jaar, een hoedanigheid die bij lexicografische werken van lange adem vrij zeldzaam is.

144. *Luxemburger Wörterbuch*; Luxemburg, P. Linden, 1957.

Lfg., 9: *Himmel - Joër* (Bd. II, blz. 161-240).

145. *Mecklenburgisches Wörterbuch*... aus d. Sammlungen R. WOSSIDLOS, bearb. v. H. TEUCHERT; Berlin, Akademie-Verlag, 1957. Lfg. 15-18 (Band II, 6-9): *Dwaleri* — *Fuusttappen* (kol. 641-1164).

Hiermee is nu het tweede deel afgesloten. Het is een verheugend feit dat er vooral het laatste jaar een opmerkelijke stijging in de produktie valt te constateren. In de inleiding zegt de redactie dat ze voor de toekomst een jaarlijkse uitgave van vier afleveringen voorziet. Er wordt hier ook mededeling gedaan van de werkverdeling tussen de verantwoordelijke uitgever H. TEUCHERT en de twee redigerende medewerkers, nl. KATHARINA VON HAGENOW† en PAUL ZUCK.

146. *Niedersächsisches Wörterbuch...* bearbeitet von W. JUNGANDREAS; Neumünster, Wachholtz, 1957.

Lfg. 5 : *Aschengropen* — *Bankstahlen* (kol. 513-640).

147. *Rheinisches Wörterbuch...* bearb. v. † J. MÜLLER und hrsg. v. K. MEISEN; Berlin, Klopp, 1957.

Lfg. 118-123 (Bd. VII, Lfg. 25-30) : *schmäuken* — *Schute* (kol. 1569-1952). In afl. 120 zijn twee kaarten opgenomen, nl. die van *Schoss* (Schublade) en die van *Schott* (Huhn ohne Schwanz).

148. E. HECKER, Nachträge aus der Südermarsch (Ditmarschen) zu Mensings Schleswig-Holsteinischem Wörterbuch; *Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung*, 1957, 57-60.

Alfabetisch geordende woordenlijst als aanvulling bij MENSINGS woordenboek.

149. L. DE PAUW-DE VEEN, Bijdragen tot de studie van de woordenschat in verband met de schilderkunst in de 17de eeuw; Gent, Secr. der Acad., 1957, 93 blz. (*Kon. Vl. Acad. v. Taal en Letterk.*, Reeks VI, Nr. 79).

De schrijfster bestudeert de in de titel van haar boek omschreven woordenschat aan de hand van geschriften van W. GOEREE en enkele van zijn tijdgenoten in verband met het hedendaagse woordgebruik, en kennelijk bedoelt ze hiermee een aanvulling te geven op de bestaande, grote woordenboeken. Dit werk laat ons in elk geval zien dat er op het gebied van de vakterminologie, in het bijz. van de schilderkunst, nog wel wat te doen valt!

Tekenend voor haar studie is de vlijt waarmee de schrijfster op echte en vermeende lacunes in het *W. N. T.* wijst. Het *W. N. T.* kan uiteraard niet compleet zijn. Alleen is het duidelijk dat de schrijfster onvoldoende beseft dat dit woordenboek wel de woordenschat van de Nederlandse taal in zeer ruime zin behandelt, maar toch geen specifiek vakwoordenboek of dialecticon is; evenmin is het een rariteitenkabinet, waarin elk min of meer incidenteel taalgebruik bewaard wordt. Wie bovendien het *W. N. T.* kritisch hanteert, zoals de schrijfster dat doet, moet zich ook rekenschap geven van de bij de redactie in de loop van de tijd zeer veranderde inzichten vooral inzake opneming van vreemde

woorden. Wat in dit werkje ook opvalt is de merkwaardige verhouding van de behandelde woorden. Zoals een recensent al opmerkte, beginnen meer dan veertig procent van de volgens het register „behandelde woorden” met *a* of *b*!

150. A. P. J. BROUWERS, *De vlasserij in het Nederlands van de eerste helft der twintigste eeuw*; Nijmegen, Gebr. Janssen, 1957, 175 blz. (Acad. Proefschrift Nijmegen).

Na een inleiding waarin de auteur ons mededeelt dat hij „te midden van het vlas is opgegroeid” en zich de vaktaal van de vlasserij in West-Brabant eigen heeft gemaakt, behandelt hij het ontstaan van de tegenwoordige industriecentra; hij geeft daarbij een kaart van het Nederlandse taalgebied waarop duidelijk de gebieden van intensieve vlasbereiding te zien zijn. (vnl. westelijk Noord-Brabant, delen van West-, Oost- en Zeeuws-Vlaanderen). Achtereenvolgens behandelt hij in aparte hoofdstukjes de teelt, het oogsten, het repelen, het bollenbreken en zwingelen, het opmaken en verkopen, met enkele tekeningen en foto's die zijn uiteenzetting goed illustreren. Dan volgt een uitvoerige woordenlijst, waarin de woorden „in de klankstand van het A. B. opgegeven” zijn; deze zijn ook gelokaliseerd. In zijn conclusie die na de woordenlijst komt, bespreekt de schrijver o. a. de onderlinge verschillen en overeenkomsten in het betreffende taalgebruik der verschillende gebieden. De vlasbereiding in de omgangstaal is het onderwerp van het laatste hoofdstuk. Het werk maakt een degelijke en verzorgde indruk.

151. J. WEYNS, *Dorsen in de Kempen*; *Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 125-133.

Interessant opstel ook voor de bij het dorsen in de Kempen gebruikte termen.

152. J. GRAULS, *De advokaat*; *Liber Amicorum* aangeboden aan Mter Jan Gruyters 28 jan. 1957 ter gelegenheid van zijn 70^e verjaardag; Hasselt, 1957, 259-276.

Over de benaming *advokaat* en synoniemen met daarbij de volks-humor, de gezegden en spreekwoorden in het Nederlands, de Nederlandse dialecten en andere talen, waartoe de bijzondere aard van dit beroep aanleiding heeft gegeven.

153. C. KOSTELIJK, Nogmaals landloper ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 266-267.

Naar aanleiding van een stukje van MICHELS over *landloper* „voorjaarsbig” (zie hiervoor *De Nederlandse Taalkunde in 1956*, nr. 231) komt K. terug op de lokalisering van dit woord („In N.-Holl.”) door het *W. N. T.* Hij staat kritisch tegenover deze lokalisering die hij, blijkbaar in navolging van MICHELS, interpreteert als „in geheel N.-Holl.”. Dat de woordenboekredacteur HEINSIUS, dit laatste niet heeft bedoeld, lijdt voor mij geen twijfel. Daarom, en ook omdat het betreffende deel reeds in 1916 is verschenen, is het niet verwonderlijk dat een onderzoek van K. uitwijst dat dit *landloper* thans, veertig jaar later, op verschillende onderzochte plaatsen onbekend is en zelfs „zeldzaam in onze provincie is geworden”. De betreffende lokalisering van het *W.N.T.* is voor mij nog geen aanleiding tot kritiek mits men de omschrijving daarvan juist interpreteert en rekening houdt met de tijd waarin het woordenboekartikel opgesteld is.

154. L. C. MICHELS, Jur. Kand. ; *Neophilologus*, XLI (1957), 227-228.

De academische graad *jur. (iur.) cand.*, d. i. *juris (iuris) candidatus* wordt thans ook vernederlandst tot *jur. kand.*, d. i. *juridisch kandidaat*. M. gaat dit vernederlandsingsproces nog bij andere academische graden na.

155. R. LIEVENS, Middelnederlands *vorecruce* ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 201-204.

In zijn boek *De oorkondentaal in Belgisch-Limburg...* heeft MOORS een datering, nl. „Des neesten daghs na Souter mercs dagh. dat wer di vorcrüetze dreght” blijkbaar verkeerd gelezen. *Souter mercs dagh*, interpreteert hij vragenderwijs als : „dag van de zoutmarkt”. L. zegt nu dat men dit moet lezen als *Senter mercs dagh* „de dag van St. Marcus”. Van deze datering uit kon L. ook een verklaring geven van *vorcrüetze*, *vorecruce*. — In zijn bespreking van MOORS'boek (in *Taal en Tongval*, VIII (1956), 40-43, in het bijz. 42) heeft LEENEN *Souter mercs dagh* eveneens verklaard als de dag van St. Marcus. Hij geeft daarbij ook zijn interpretatie van *vorcrüetze* en voegt er een opmerking over *Souter* aan toe.

156. L. DE MAN, Een betwiste lakensoort, de „esel”,

poging tot verklaring, *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 39-43.

Esel komt in Leuvense archiefteksten voor ter aanduiding van een lakensoort. Elders is het aangetroffen in de betekenis „grauw (kleur)”. Het zou een vervorming zijn van een woord dat nog in het Duitse taalgebied in verschillende vormvarianten aangetroffen wordt, o. a. als *üsel*, waarbij de betekenisovergang van „(glimmende) wiek” tot „de as die eraan vastzit, rest, overblijfsel” kan blijken; *üsel* wordt als verwant beschouwd met Lat. *uro* „ik brand”. De vervorming tot *esel* berust dan natuurlijk op de overeenkomst met de kleur van het dier, de *ezel*.

157. J. J. MAK, Sikse(n) ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 262.

GROOTAERS heeft *sikse* „putzwengel” uit Lat. *ciconia* „ooievaar” verklaard (zie nr. 232 van *De Nederlandse Taalkunde* in 1956). M. vraagt zich af of *sikse* niet beter als bijvorm van *syrcsene* e. a. (LAWET) „sikkel” wordt beschouwd. De putzwengel zou dan in Vlaanderen naar het landbouwwerktuig en niet naar de ooievaar zijn genoemd.

158. A. WEIJNEN, Brood ; *Taal en Tongval*, IX (1957), 190-193.

Betekeningen van *brood* in Noord-Brabant. Het woord heeft hier nog de oude, speciale betekenis van „roggebroom”, hoewel het voor veel plaatsen ook opgegeven is in de zin van „brood in het algemeen”.

159. C. B. VAN HAERINGEN, Fiets ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 128.

Nog enkele gegevens ter staving van de ontwikkeling van *fiets* uit *fielsepee*, *vélocipède*.

160. L. ELAUT, Filologische tribulaties met het *Laudanum* ; *Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 139-142.

De schrijver had, in navolging van een ander auteur, al vroeger geschreven dat *laudanum* voor *laudatum* stond. Deze etymologie die nog maar weinig met taalkunde te maken heeft, neemt hij gelukkig terug. Hij stelt nu een andere verklaring voor, die hij

ditmaal bij de plant- en geneeskundige CAROLUS CLUSIUS (1576) heeft gevonden : Lat. *laudanum* of *ladanum* stamt uit het Grieks λάδανον of λήδανον, naar de naam van de heester λήδον. Maar ik vrees dat E. hiermee een open deur intrapt, want die verklaring staat sedert lang in verschillende etymologische woordenboeken.

161. H. JAMAR, Februari-Wijvermaand ; *Limburg*, XXXVI (1957), 54.

Over de benaming *wijvermaand* d. i. „vrouwenmaand” voor „februari”.

162. J. DE GRAAF, Het zinkgeld ; *Driemaandelijkse Bladen*, IX (1957), 5.

Zinkgeld „begrafenisrecht” is een oude benaming die de schrijver een halve eeuw geleden nog uit de mond van een bejaard ingezetene der gemeente Gorssel gehoord heeft en die hij ook voor Zutfen uit een publikatie van 1676 citeert.

163. A. M. DONNER, Over de term „Welvaartsstaat” ; Amsterdam, Noord-Holl. Uitg. Mij., 1957, 15 blz. (*Meded. d. Kon. Ned. Akad. v. Wetenschappen, Afd. Letterk.*, N. R., Deel 20, No. 15).

Voor de taalkundige kan het interessant zijn te weten dat de Nederlandse term *welvaartsstaat* tweemaal en telkens met een verschillende begripsinhoud ontleend werd : voor de oorlog aan het Duits (*Wohlfahrtsstaat*) en sinds de laatste vijf jaren aan het Engels (*Welfare State*). De schrijver gaat dan de inhoud van deze termen na.

164. J. DUPONT, Limburgs *émse stein*, naamse steen ; *Hand. Top. en Dial*, XXXI (1957), 327-334.

Met tal van argumenten betoogt de schrijver dat het vnl. in de streek van Bree thans nog bekende *émse stein* „hardsteen” niets anders is dan *neemse* of *naamse steen*, d. i. steen die van *Namen* afkomstig is.

165. L. C. MICHELS, Letterlijk ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 104.

Met de humor die daartoe aanleiding kan geven, bespreekt M., aan de hand van voorbeelden, het oneigenlijke gebruik van het

woord *letterlijk*! Zo ook de verbinding in *letterlijke zin*. *Letterlijk* is oneigenlijk als bijwoord van graad met de betekenis „Geheel en al, volstrekt, ten eenenmale, compleet, bepaald” (*W. N. T.*), b. v. in: „De zon... bracht... de voorbijgangers letterlijk tot wanhoop” (BEETS, *Camera Obscura*). Naar aanleiding van het stukje van M. zou ik het volgende willen opmerken. Ik vermoed dat dit gebruik een gallicisme is, naar het Fra. *littéralement*, b. v. in „cadavre littéralement déchiquité par un obus” (*Petit Larousse* (1958), die als volgt omschrijft: „Fam. : Absolument, tout à fait”); een bezwaar hiertegen is dat LITTRÉ dit woord in de oneigenlijke betekenis niet vermeldt, terwijl het bij ons toch reeds voorkomt bij WILLEMS. Anderzijds lijkt mij de omstandigheid dat het juist voor het eerst aangetroffen wordt bij de Zuidniederlander WILLEMS, bovendien gebruikt wordt door CONSCIENCE en een aantal 19e-eeuwse Noordnederlanders, die stellig niet vreemd stonden tegenover het Frans, wel weer voor ontleening aan het Frans te pleiten. Ik heb de indruk — en meer dan een indruk wil ik het voorlopig niet laten zijn — dat het woord *letterlijk* trouwens helemaal naar vreemd model is ontstaan, waarschijnlijk als vertaling van middeleeuws Lat. *litteralis*, met dan latere semantische beïnvloeding van het Fra. *littéral*, resp. *littéralement*. Hierover zeggen het *W. N. T.* en het *Mnl. W.* niets. Is het geen merkwaardig toeval dat het, voor het Middelnederlands, door VERDAM alleen gevonden werd in de Harl. Gloss. (wellicht Vlaams-Brab.) en wel als volgt: „letterlec, literalis”?

166. J. J. M. BAKKER, *Tijdschrift*; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 226.

De in een 18^e-eeuwse bron voorkomende term *tijdschrift*, die in het *W. N. T.* niet vermeld wordt en dus wel geen ruime verbreiding zal hebben gekend, zou men thans weer kunnen hanteren, meent de schrijver.

167. A. P. DE BONT, *Stapelgek*; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 218-229.

Stapelgek wordt verklaard als: 1) analogische formatie naar *stapelhoog*; 2) *stapel* „cicada, krekkel”. De Bont verwerpt de eerste verklaring, beschouwt de tweede als mogelijk (met cicada = sprinkhaan), maar stelt een derde interpretatie voor: *stapel*, en variant *stiepel* „poot (van een stoel), in casu een gedraaide poot”. De draaiende beweging bij de vervaardiging maakte associatie met

gek mogelijk. Als aanvulling bij het door D. B. bijeengebrachte materiaal, kan ik nog het Geraardsbergse *zo zot als een kegel* citeren, wat zijn opvatting steunt.

168. F. DE TOLLENAERE, Venzen en krenzen; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 139.

In het *W. N. T.* i. v. heeft schrijver *venzen*, *veinzen* „smeulen” uit **venksen* (uit **venk-* + *s*-suffix) verklaard. Thans zou hij, met KIEFT, hierin liever een geval van assiblatie zien (verg. Mnl. *ontfenken* „ontbranden”). Hij vraagt zich daarbij ook af of *krenzen* „het lichaam wringen” niet beter als assiblatie bij *krengen* „bui- gen enz.” kan worden beschouwd dan bij Ndl. *krinkelen* „zich in allerlei bochten wringen”, Oeng. *crincan* „in de strijd vallen enz.”, zoals KIEFT heeft gedaan.

169. J. NAARDING, Raggen; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 37.

Het *W. N. T.* zegt dat het werkwoord *raggen* alleen in Holland, Zeeland en W.-N.-Brabant schijnt voor te komen. Het blijkt dat dit woord toch een heel wat groter gebied bestrijkt.

170. K. HEEROMA, Stier en bolle; Stier en bolle (II); *Driemaandelijke Bladen*, IX (1957), 8 en 48.

H. ODINK, Stier en bolle (III); *Driemaandelijke Bladen*, IX (1957), 103.

Bij een voorgaand artikel (zie nr. 228 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*) geven H. en O. enkele aanvullingen, de eerste voornamelijk aan de hand van gegevens uit het archief van het *Mittelniederdeutsches Handwörterbuch* (begonnen door A. LASCH en C. BORCHLING).

171. A. CARNOY, De Beuk. Een toponymisch-taalkundige studie; *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven...*, XXXIII (1957), 27-46.

C. heeft al verschillende boomnamen in de toponymie en in de taalkunde bestudeerd (zie b. v. *De Nederlandse Taalkunde in 1956*, nrs. 236, 237 en 238). Hier behandelt hij op zeer uitvoerige wijze de *beuk*, als toponiem en als soortnaam, niet alleen in het Nederlands en overige Germaanse gebied, maar ook verderop in de andere Indogermaanse talen. Het concurrerende *heester* wordt hier eveneens ter sprake gebracht.

172. A. CARNOY, Noot en hazelnoot in naam- en taal- kunde ; *Verslagen en Mededelingen v. d. Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1957, 99-110.

Gelijksortige studie als de voorgaande, ditmaal over de *hazel*, de Latijnse equivalent *corylus* en nog veel meer.

173. G. KLOEKE, De culturele achtergrond van de termen *spreekwoord*, *verzoeking* en *roem* ; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 81-118.

Op grond van een uitvoerig statistisch onderzoek, voornamelijk in bijbelvertalingen, komt K. tot de conclusie dat Ndl. *spreekwoord* in de 16^e eeuw, als reformatorische term en als Lehnübersetzung van Hd. *Sprichwort*, opgekomen is. Wegens een zeker parallellisme worden ook nog, op bondiger wijze, de termen *verzoeking* en *roem* behandeld.

174. L. C. MICHELS, Hemelvaart, Drievuldigheid ; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 27-29.

Gebruik en betekenis van de woorden *Hemelvaart*, *Maria Hemelvaart*, *Maria Tenhemelopneming* enz. ; *Drievuldigheid*, *Drieëenheid* ; er valt hierbij een streven naar nauwkeurigheid te constateren.

175. L. C. MICHELS, Luisterspel — hoorspel ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 18.

Betekenis en gebruik van deze twee woorden in de actuele taal.

176. J. NAARDING, Van doler en doolmachine ; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 36-38.

In Drente dragen de nieuwe apparaten in de agrarische wereld vrijwel altijd de algemeen Nederlandse c. q. internationale naam. In plaats van *aardappelpootmachine* komt hier, merkwaardig genoeg, de lokale benaming *doolmachine* voor, die zelfs expansief schijnt te zijn. N. bespreekt de oorsprong en de merkwaardige verbreiding van dit woord en aanverwante vormen, die op het Fries blijken terug te gaan.

177. J. NAARDING, Onzelig — oezelig ; *Driemaandelijke Bladen*, IX (1957), 13-16.

Het *Mnl. W.* citeert *onselinc* „ongelukkige, stumperd, stakkerd” uit de *Reinaert* en leidt het af van de stam van *onsalich*, maar

blijkt toch met dit woord niet goed raad te weten, daar het in andere Germaanse talen ontbreekt en de *e* in het Vlaams vreemd is. De schrijver haalt nu *onzelig*, *oezelig* en andere varianten aan uit oostelijke en Duitse bronnen en brengt het terug tot een inderdaad geattesteerd *onzel* (verg. Got. *unsels* enz.), waarvan niet alleen het Zwolse *onzelaar* „suffe, onnozele jongen”, maar ook het genoemde Mnl. *onselinc* afleidingen zouden zijn.

178. D. P. BLOK, De oprit van de dijk ; *Taal en Tongval*, IX (1957), 198-203.

Benamingen van de op- en afrit van de dijk : *oprit*, vorm van de algemene taal ; *oprel*, met varianten, in Zeeland, Goeree-Overflakkee en West-Brabant, als ontlening van Fra. *appareil* (de schrijver spelt *appareille* !); *kluft*, *klucht*, typisch woord voor Noord-Holland enz. Vier kaartjes illustreren de uiteenzetting.

179. CHR. STAPELKAMP, Lexicografische aantekeningen ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 227-230.

Hierin worden behandeld : 1) het suffix *-baar* in *lijfbaar*, *luwtbaar* enz ; 2) *gruin* ; 3) *fokken* ; 4) *aavezaage* ; 5) *een heilig boontje* ; 6) *horing* ; 7) *togel* ; 8) *aelplumpe* ; 9) *duvelsveren*. Hiervan wordt de herkomst besproken en/of aanvullingen gegeven bij het *W. N. T.* en het *Mnl. W. Gruin*, dat de schrijver in geen enkel Nederlands lexicon heeft gevonden, heeft tot in de twintigste eeuw in de Utrechtse Vechtstreek geleefd met de betekenis „knorrig, nors (van uitzien)”. Hij verbindt het met *grunnen* „knorren”. *Duvelsveren* is in de Utrechtse Vechtstreek de volksnaam voor *Polypodium vulgare* L. of eikvaren. In Vlaanderen is de variant hiervan *duivelspluim*, waarvan S. een plaats citeert bij de Antwerpenaar J. DE SMET, *Lusthof van het cureren der peerden*, die ook door DE BO werd aangehaald. Het *W. N. T.* heeft hiervoor alleen een aanhaling uit HEUKELS, *Volksn.*

180. CHR. STAPELKAMP, *Polygonum aviculare* of varkensgras in volkstaal, volksleven en volksgeneeskunde ; *Volkskunde*, LVIII (1957), 77-84, 142-150, 195-210.

De schrijver behandelt op zeer uitvoerige wijze de talrijke namen van het varkensgras voornamelijk in de Germaanse talen. Hij verzamelt ze in zeven groepen die eventueel nog verder onderverdeeld zijn : 1) Benamingen, die wijzen op het grote aantal duidelijk

zichtbare knopen of verdikkingen in de stengel. De wetenschappelijke familie- en geslachtsnaam *polygonum* illustreert dit al; ook Nederlandse namen als *duysentknoopmannen* (DODONAEUS) en *knopgras* (DE BO). 2) Benamingen, die uitdrukken dat de plant groeit langs en op wegen, dijken en paden; b. v. Ndl. *weghgras* (KILIAAN), enz. Er is ook een groep van namen die wijzen op de werkelijke of vermeende geneeskraft der plant; b. v. Ndl. *bloedkruid* (HEUKELS). De geschiedenis van haar toepassing in de volksgeneeskunde wordt eveneens uitvoerig besproken.

181. A. PARLOOR, Tiense uitdrukkingen en zegswijzen; *De Brabantse Folklore*, nr. 135 (1957), 298-306.

Lijst van Tiense zegswijzen en woorden, waaronder er natuurlijk heel veel zijn die ook elders voorkomen, zoals *mettekou*, d. i. *marteko*. Sommige zijn zelfs algemeen bekend en alleen „Tiens” naar de uiterlijke vorm, b. v. *een vèèg geeëve* en *zaape*, resp. omschreven door „kaakslag toedienen” en „uitermate drinken”, die natuurlijk staan voor *een veeg geven* en *zuipen*. De schrijver had zijn Tiense vormen beter in hun Nederlandse gedaante weergegeven dan in een pseudo-fonetische spelling die voor menigen niet zo gemakkelijk te interpreteren zal zijn. Of b. v. in *kleukke* van *'t es e kleukke van ne mins*, omschreven door „een goedzak, bloed”, de vorm *klootje* voor iedereen dadelijk te herkennen is, valt wel sterk te betwijfelen.

182. Brabantse woorden; *Eigen Schoon en De Brabander*, XXXX (1957), 463-467.

O. m. volgende woorden of uitdrukkingen worden gesignaleerd: *broem* „schuim of kokend water, waarin soepvlees ligt”; > *afbroemen* „dit schuim afscheppen (verg. *W. N. T.* i. v. *Brom* (IV) en *Mnl. W.* i. v. *Broem*). — *elper* „mannetjeend” (verg. *Mnl. erpel*). — *kiem* „delikaat” (verg. *W. N. T.* i. v. *Kiem* (V)). — *plavers* „grote, zware handen”. — *tessen* „gewennen, b. v. duiven tessen d. w. z. aan hun nieuwe omgeving gewoon maken (verg. *W. N. T.* i. v. *Tessen*). — *vloer* „portaal van een boerenwoning” (verg. *Duits Flur*). — *kallebaboe* „soort biersoep”. — *oorete* „afval van strovoedsel, opnieuw samengebonden in korte schoven” (verg. *W. N. T.* i. v. *Ort* (I) en *Mnl. W.* i. v. *Orate, Orte*). — *de penne van loot 1620* „potlood”. — *op schuit van raanuit* „op weg naar de ondergang” (verg. *W. N. T.* i. v. *Reinuit*). — *tjempen* „zeurend wenen”. — *breim* „ijzeren poort aan een hoeve”. — *grawool* „kooi, gevangenis” (verg.

Mnl. *gayool*, Ofra, *gaiole* > Fra. *geble*; ook Poperings *veugelgariole*. — *lonte* „zuigdot” (verg. *W. N. T.* i. v. *Lont*). — *timst* „zift” (verg. *W. N. T.* i. v. *Teems*). — *kerrebietjes* „bladen papier waarop deeg in druppels werd aangebracht en gebakken” (in westelijk West-Vlaanderen heet men dit *macrons*). — *deisem* „dissel”. — *komerschap* „goede afloop van een zaak” (verg. *W. N. T.* i. v. *Koomenschap*). — *mastok* „kort winterjasje” (verg. Fra. *mastoc*). — *geleeg* „grond met diverse bestemming”. — *stee* „idem”.

183. *Biekorf*, LVIII (1957).

In deze jaargang vindt men lijsten van woorden, zegswijzen enz. die in het Westvlaams gebruikelijk zijn. O. a. komen hierin voor een paar artikelen van A. BONNEZ over *Het strovlechten in 't Westland* en over *De hop te Stavele*, die van belang zijn voor de betreffende vakterminologie.

184. Hier worden nog enkele lokale tijdschriften vermeld die gegevens bevatten over de streektaalen van Oost-Nederland.

Dörp en Stad, IX (1957).

Artikelen in en over het Gronings, o. a. van K. TER LAAN.

Drente, XXVIII (1957).

Hierin : J. NAARDING, 'n *Stuk of wat Drentse woorden*.

Oeze Volk, I en II (1956/1957).

Bevat enkele bijdragen (*Oes iegen taol*) van J. NAARDING.

Twènterlaand en -leu en -spraoke, II (1957).

Naast andere informatie over de streektaal bevat deze jg. ook een Midden-Twentse woordenlijst van J. W. M. GIGENGACK, waarmee hij reeds in de vorige jg. was begonnen.

185. M. HANOT, Nederlandse aanspreektitels voor dames, vroeger en nu; *Handelingen v. h. XXIIe Vlaams Filologencongres*, 1957, 195-200. In extenso verschenen in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, XVII (1957), kol. 299-310, 405-412.

Opkomst, gebruik en gevoelswaarde van Nederlandse aanspreektitels (zowel vreemde als Nederlandse woorden) voor dames. Men kan hier lezen over: *Vrouwe*, *Mevrouw*, *Juffer* en *Juffrouw*,

Jongejuffrouw, juffertje, juf, juffie, meesteres of meesterigge, Dame, Dames, Madame, Jongedame, Mademoiselle, vrouw, mens, dochter, meid e. a. De Vlamingen, die met de moderne Noordnederlandse aansprektitels doorgaans weinig vertrouwd zijn, zullen in deze waardevolle bijdrage heel wat inlichtingen kunnen vinden.

186. R. J. G. VENNEMAN, Hebben „voor” en „achter” een gevoelsinhoud? *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 85-87.

De schrijver bevestigt dit door enkele voorbeelden, die ook duidelijk maken dat de genoemde voorzetsels voornamelijk binnen bepaalde verbindingen een gevoelsinhoud krijgen.

187. J. J. MAK, Hij heeft luie Evert op de rug; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 167-168.

De zegswijze komt voor in Friesland, Groningen en Twente. „Op de rug hebben” zou volgens M. hier betekenen „bereden worden”, d. i. gekweld worden, en wel door de duivel. Met *Evert*, dat voor *ever* zou staan, zou dus de duivel bedoeld worden, waarbij associatie met „lui zijn” niet bevreemdt.

188. C. KOSTELIJK, Als regel — in de regel; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 149.

Het *W. N. T.* constateert dat *als regel* op grond van het algemeen gebruik burgerrecht heeft verkregen en stelt het, wat de betekenis betreft, gelijk met het oudere *in de regel*. Voor veel Noordnederlanders blijkt er echter een subtiele betekenisnuance te bestaan tussen die twee verbindingen; bij *in de regel* is men dan iets gemakkelijker bedacht op een uitzondering.

189. MA. J. FRANCKEN, Voeten in aarde; *Taal en Tongval*, IX (1957), 159.

Uit een nog oppervlakkig onderzoek blijkt dat de uitdrukking *voeten in de aarde* in de driehoek Utrecht-Hilversum-Amersfoort gewoonlijk, hoewel niet altijd, *voeten in aarde* luidt.

190. J. L. PAUWELS, Eigenaardig gehaspel met ende; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 45.

De schrijver acht de verklaring van DE VOOYS als zou in *uit enterna* de oude vorm *ende* van het voegwoord *en* zitten, de meest logische, en geeft daar bewijzen van.

191. J. GRAULS, Volkstaal en Volksleven in het werk van Pieter Bruegel ; Antwerpen, Amsterdam, Standaard-Boekhandel, 1957, 223 blz.

In een eerste deel behandelt de schrijver de figuur van de H. MARGARETHA in de legende, volksdevotie, volkstaal en in het werk van BRUEGEL. Voor de taalkundige van belang zijn de beschouwingen gewijd aan *Griet, Dulle Griet, Zwarte Griet, Holle Griet* en de daarmee verband houdende zegswijzen. In deel II en III worden een reeks door BRUEGEL afgebeelde spreekwoorden behandeld. Hierbij worden de spreekwoorden ook taalkundig verklaard.

192. J. GRAULS, Uit het spreekwoordenschilderij van Pieter Brueghel de Jonge ; Wilde beeren die zijn bij den ander gheeren ; 't Land van Ryen, VII (1957), 26-31.

Volgens G. slaat het bovengenoemde spreekwoord op het fragment uit het spreekwoordenschilderij van BRUEGEL, waarin twee met de rug naar elkaar toegekeerde beeren dansen en daarbij gade-geslagen worden door een op een stok leunende man.

193. J. GRAULS, Onderzoekingen op het gebied der spreekwoorden ; *Handelingen v. h. XXIIe Vlaams Filologencongres*, 1957, 377-381.

Hier wordt hoofdzakelijk gehandeld over de juiste interpretatie van een drietal uitbeeldingen van spreekwoorden bij BRUEGEL. De hier bereikte resultaten heeft de auteur in andere publikaties nog uitvoeriger besproken ; zie ook nrs. 191-192 van dit overzicht.

194. J. GRAULS, Kind noch kraai ; *Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 145-150.

Daar de vroegst geattesteerde voorbeelden van deze uitdrukking *kint no craet, kint noch raet* in Brabantse bronnen voorkomen, heeft de schrijver in het bijzonder nagegaan hoe de uitdrukking thans in het Brabantse en Antwerpse gebied luidt. Zijn conclusie is dat *craet* wellicht uit het Fra. *creat* (bij Lat. *creare*) stamt, dat in de 16^e eeuw „vertrouwde knecht, gunsteling, vertrouwensman” betekende. Toen *creat* niet meer begrepen werd, konden daarvoor andere vormen (*raad, graad* enz) worden gebruikt.

195. R. FONCKE, Nog 't een en ander over de „Sator/Arepo...” -toverspreuk; *Verlagen en Mededelingen v. d. Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1957, 229-238.

Van de Sator-toverspreuk is nog niet bewezen dat ze in Nederland en België ooit bekend zou zijn geweest. De schrijver citeert nu een bewijsplaats voor Mechelen uit het begin van de 17^e eeuw.

196. J. NAARDING en K. HEEROMA, Een oud wichelied en zijn verwanten; *Driemaandelijkse Bladen*, IX (1957), 37-43.

In het aftelrijmpje „Anne manne miene mükke, Ikke tikke takke tükke enz.” dat WANINK op blz. 68 in zijn *Twents-Achterhoeks Woordenboek* aanhaalt, vindt N. elementen en vormen die op een hoge ouderdom kunnen wijzen. Tevens geven beide auteurs nog een aantal varianten op.

197. H. J. VIEU-KUIK, Het Gebruik van Franse Woorden bij Wolff en Deken. Deel II; Arnhem, G. W. van der Wiel & Co., z. j. (1957), 271 blz.

Deel I, dat in 1951 is verschenen, behandelde de „woorden, die betrekking hebben op den mens in zijn verhouding tot den evenmens”. Het nieuwe deel bevat de „woorden, die den mens tekenen in zijn godsdienstige, intellectuele en aesthetische ontplooiing”. Qua opzet en methode is het tweede deel niet verschillend van het eerste.

198. F. KURRIS, De lexicologische invloed van Oost-Wallonië op het dialect van Maastricht; *Publications de la Société hist. et arch. dans le Limbourg*, XCII-XCIII (1956-1957), 385-413.

Al bevat het Maastrichts veel Franse en Waalse woorden, toch zou het, volgens de resultaten van K., maar een betrekkelijk gering aantal termen aan het naburige Luikerwaals hebben ontleend. Dit is merkwaardig daar Maastricht en Luik velerlei onderlinge betrekkingen hebben onderhouden, zoals de auteur in zijn inleiding ook laat zien. Wie zich interesseert voor het probleem van de invloed van het Frans of Waals op het Nederlands of de Nederlandse dialecten en omgekeerd, vindt hier ook een uitvoerige bibliografie.

199. E. ÖHMANN, Nochmals die mittelniederländische Lehnprägung nach altfranzösischem Vorbild; *Studia Neophilologica*, XXIX (1957), 1-7.

De schrijver heeft op het gebied van de „Lehnprägung” al verschillende studies gepubliceerd. Bovengenoemd artikeltje sluit aan bij een vroeger opstel over hetzelfde onderwerp in *Neuphilologische Mitteilungen*, LIV (1953), 144-149, en wijst op een aantal Frans-Nederlandse parallele uitdrukkingen die MAUD BÜLBRING, *Vorgeschichte der mittelniederländischen Epik* als uitsluitend Middelnederlands had beschouwd: *hem ter vlucht setten*. Ofra. *soi mettre à la fuite, soi mettre a la fuie*; *lant conkereren*, Ofra. *conquerre terres* enz. In de meeste door Ö. geciteerde gevallen mag men inderdaad zonder twiifel aannemen dat de Middelnederlandse uitdrukkingen naar het Franse voorbeeld zijn gevormd.

200. K. FOKKEMA, Der hat in âldfrysk terwa west; *Us Wurk*, VI (1957), 6-8.

In de vorige jaargang van *Us Wurk* had F. de vraag gesteld of Ofri. *terwa* „vouwen enz.” wel bestond. Op grond van allerlei vergelijkingsmateriaal, dat hem ten dele door lezers van dit tijdschrift is toegestuurd, kan hij nu zijn eigen vraag positief en op overtuigende wijze beantwoorden.

201. W. J. BUMA, Buckram yn it Alfdrysk; *Us Wurk*, VI (1957), 25-27.

De schrijver wijst op het belang van de taalkundige bestudering van de oorkonden, die allerlei kostbaar taalmateriaal bevatten. Bij wijze van voorbeeld beschrijft hij de oorsprong en de verspreiding van het woord *buckram*, dat o. a. in de Friese oorkonden-uitgave van SIPMA ook als *bolcraen* voorkomt, een vorm die SIPMA zelf blijkbaar nog niet goed thuis kon brengen. *Bolcraen* is ook Middelnederlands.

202. K. HEEROMA, Fries *murd*; *Taal en Tongval* (Vercoullie-nummer), IX (1957), 14-23.

Het bij VERCOULLIE, *Etymologisch Woordenboek* (2^e en 3^e ed.) „verdwaalde” *mud* „bunzing” wordt door H. met Fri. *mird* (uitspraak: *mud*; thans *murd* gespeld) geïdentificeerd en via **meerd* (nog in Groningen: *meert*) < **mæerp* tot Germ. **marp*- teruggebracht. Is dit juist, dan moet men voor dergelijke gevallen een

verkorting van *-eer-* tot *-ir-* aannemen, en niet het omgekeerde, een rekking van *-er-* / *-ir-* tot *-eer-*. Dan zouden Stadfriese vormen als *steert* (die FOKKEMA, *Het Stadfries*; Assen, Van Gorcum, 1937, 88 door overneming verklaart), en ook Gron. *meert* als Oudfriese relicten moeten worden beschouwd. H. veronderstelt hierbij ook geen overgang van *ǎ* tot *ǝ*; de vóór *r* gerekte *ǎ* zou zich aangesloten hebben bij de toen nog zeer open gerealiseerde *ǝ*¹, en verder de ontwikkeling van deze vocaal hebben gevolgd.

203. W. J. BUMA, Wurdneuperijen : 1. Lewant ; 2. Liming ; 3. Limme ; 4. Lûntsje ; 5. Forsidzje ; 6. Tsjiksen ; 7. Hantsen ; *Us Wurk*, VI (1957), 22-24, 38-48.

Behandeling van een aantal Friese woorden, waarbij de schrijver niet zelden ver buiten het Fries gaat. Een behartenswaardige opmerking plaatst B. aan het eind van zijn derde artikel, nl. over *limme* : „Dit artikeltsje bringt net sa'n soad nijs. It wie my der allinne mar om to rêdden, Fryslân — om sa to sizzen — by it Europeeske net aon te sluten. Dy oansluting hat ús taelkunde nammers tige forlet fan”. De schrijver bedoelt het wellicht niet helemaal zoals ik het nu interpreteer als ik zeg dat de Friese taalkunde te weinig openstaat voor de Europese en internationale taalkundige problematiek. In Friesland tiert nog te welig het taalkundig amateurisme en semi-amateurisme.

204. W. J. BUMA, Fan it spinstientje ; *Us Wurk*, VI (1957), 5-6.

Op een spinklosje dat stamt „út e kleasterterp Foswert” (Frysk Museum in Leeuwarden) staat er een inscriptie, die BOELES als THIAIRE heeft gelezen ; over vorm en betekenis van dit woord liet deze zich echter niet uit. SIPMA dacht dat het misschien een naam was. B. heeft nu echter uitgemaakt dat er zich boven de A een „nasaalteken” bevindt, zodat men met een zuiver Oudfries woord te doen heeft, THIANIRE „diener”, wat geen interpretatiemoeilijkheden meer oplevert.

205. CHR. STAPELKAMP, Podde-hoed ; Eernje — earnje — ernje ; „Dukel” ; Forfiere, forfierje ; Ontier ; Blye-mie, freugde-mie ; *Us Wurk*, VI (1957), 12-16, 27-31, 104.

In enkele korte bijdragen bespreekt de schrijver de bovengenoemde Friese woorden, die bij GYSBERT JAPICK voorkomen.

Daarvan vermeld ik hierna alleen een drietal : *podde-hoed* betekent niet „kikkerhuid” zoals EPKEMA aannam, maar „bovendeele, d. i. hoed van een paddestoel”. — *Eernje* „ernstig spreken, zeggen, verkondigen” is waarschijnlijk samen te brengen met Oeng. *ærende*, Os. *árundi* „boodschap”, Mhd. *árant*, *erande* „opdracht” enz. — *Blye-mie* en *freugde-mie* zijn letterlijke vertalingen van Gr. εὐαγγέλιον. Bij Fri. en Ndl. *mie* vinden we eenzelfde betekenisverschuiving als bij het Griekse woord ; *mie* had oorspronkelijk de zin van „bodeloos”, later ook van „boodschap”.

206. W. PFEIFER, Ringen und wringen ; *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* (Fringsnummer), Halle (Saale), LXXIX (1957), 94-110.

Germ. **hringan* „in een kring of zich heen en weer bewegen, worstelen” wordt voortgezet door Mnl. Mnd. *ringen* „worstelen, zich inspannen” en voornamelijk door Ohd. Nhd. *ringen*, met dezelfde betekenis. Daarnaast leeft Germ. **wringan* „torquere enz” voort in Oeng. *wringan*, Neng. *to wring*, Mnl. Nndl. *wringen*, Os. *wringan*, Mnd. Nnd. en Md. *wr-* (*fr-*, *br-*, *gr-*)*ingen*, alsook in de vorm *ringen* in sommige delen van Middelduitsland. Waar men Hd. *ringen* nogal eens beschouwt als een „Vermischung” van **hringan* en **wringan* acht de schrijver dit maar in zeer weinig gevallen mogelijk. Hij zegt „Die bis ins heutige Deutsch durchgängig zu beobachtende Trennung in *ringen* ‘luctari’ und *wringen* / *ringen* ‘torquere’ lässt in nahezu allen Fällen eine zweifelsfreie Rückführung auf die jeweilige germ. Ausgangsstufe zu, auf Grund des Wortinhalts auch in jenen md. Strichen, die mit *ringen* sowohl ‘luctari’ als auch ‘torquere’ verbinden”.

207. R. HAESERIJN, De toenaam *Stalpaert* ; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 137-140.

Bij zijn bespreking van *stalpaard* „paard dat op stal staat...” (zie nr. 225 in *De Nederlandse Taalkunde in 1956*) heeft MICHELS ook de familienaam *Stalpaert* en varianten betrokken. Hoe de soortnaam tot familienaam is geworden, wat de aanleiding tot deze overgang is geweest, wist hij niet. Hij denkt aan een schertsende benaming, zo iets als „luxepaardje”, aan een afbeelding op een gevelsteen op een familiewapen. H. heeft nu deze kwestie onderzocht en naast *Stalpaert* ook de toenamen *Stolpaert* en *Stulpaert* gevonden, die hij interpreteert als afleidingen van Mnl. *stalpen*

„met de voet stampen...”, resp. Mnl. *stolpen*, *stulpen* „met een stolp bedekken” of „doen stilstaan...”. Daar een zelfde persoon eenmaal *Stalpaert* en eenmaal *Stulpaert* wordt genoemd, is het niet uitgesloten dat *stulpen* als bijvorm van *stalpen* te beschouwen is.

208. O. LEYS, De bij- en beroepsnamen van Germaanse oorsprong in de Westvlaamse oorkonden tot 1225, I; *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven...*, XXXIII (1957), 105-125.

Zeer interessant materiaal, dat destijds door GYSSELING is verzameld, wordt hier medegedeeld en op kundige wijze besproken en geëtymologiseerd; het vormt een aardig tweeluik met het door L. in hetzelfde tijdschrift in 1954, blz. 149-169 gepubliceerde *Romaanse leenwoorden in de Westvlaamse naamgeving tot 1225*. De vormen zijn ook hier in alfabetische volgorde (A-G) behandeld. Al is deze studie in de eerste plaats voor antroponymisten bedoeld, toch is het materiaal van die aard dat het ook van groot belang is voor andere taalkundigen en vooral voor lexicografen.

209. L. DE MAN, Findelkinder und ihre Namengebung; *Rheinisch-westf. Zeitschrift f. Volkskunde*, IV (1957), 214-231.

Aan de hand van namenmateriaal uit Leuven en Brussel beschrijft D. M. de niet zelden verrassende motieven die bij de naamgeving van vondelingen hebben voorgezeten. Zo vormen een reeks namen een zin die de politieke toestand in Leuven in 1789 weergeeft: Enfin, Alles, Gaetoom, Zeep, Ende, Maegere, Ratten, Worden, Vet, Metge, Stolen, Goed, Zoodat, Stelen, Rooven, Plunderen, Geene, Zonde, Meer, Enis, Helaes, Onder, Watti, Rannen, Leiven, Wij. Over dit onderwerp had de schrijver al eerder twee artikelen in het Nederlands geschreven: *Vondelingen en hun naamgeving*; *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven...*, XXX (1954), 54-80 resp. XXXII (1956), 15-47.

210. M. SCHÖNFELD, Wegnamen. Inleiding I. Oudheid en vroege Middeleeuwen. II. De Latere Middeleeuwen en de Nieuwere Tijd; *Mededelingen v. d. Vereniging v. Naamkunde te Leuven...*, XXXIII (1957), 1-5, 49-66, 129-151.

Ook dit lezenswaardig en veel materiaal bevattend stuk is voor

de lexicograaf van belang. Ik noem, alleen bij wijze van voorbeeld : *reeweg* (blz. 139), dat samen met zijn synoniemen onder *doodweg* is behandeld ; verder ook *rein-*, *rijnweg* „grensweg” (blz. 150), dat van een geheel andere oorsprong is. Hierin zijn de art. *reeweg* en *reen* (II) van het *W. N. T.*, verschenen in 1953, nog niet verwerkt.

211. S. J. FOCKEMA ANDREAE, *Hessenwegen* ; Amsterdam, Noord-Holl. Uitg. Mij., 1957, 19 blz. (*Meded. d. Koninkl. Ned. Akad. v. Wetenschappen, Afd. Letterk., N. R., Deel 20, No. 11*).

In deze bijdrage, die eigenlijk een onderwerp uit de handsgeschiedenis behandelt en met een verbazende kennis van zaken geschreven werd, toont de schrijver aan hoe het woord *hessenweg* uiteindelijk in verband staat met de volks- en streeknaam *Hessen*. Hiermede zou dus de door SCHÖNFELD voorgestelde etymologie *hes-* < Os. *hers* „paard” (*Driemaandelijks Bladen*, VII (1955), 129-133) vervallen.

212. M. SCHÖNFELD, *Enige oude Drentse veldnamen* ; *Driemaandelijks Bladen*, XI (1957), 65-70.

R. HAESERIJN, *Bouwstoffen tot de geschiedenis van de Vlaamse persoonsnamen in de 13de eeuw* ; *Verslagen en Mededelingen v. d. Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1957, 309-341.

Nog twee opstellen waarmee de neerlandicus-lexicograaf zijn voordeel kan doen. Het tweede bevat een glossarium van antroponymisch materiaal, maar ook een lijst van toenamen.

213. B. E. VIDOS, *Etymologie organique* ; *Revue de Linguistique romane*, XXI (1957), 93-105.

De schrijver illustreert wat hij onder „étymologie organique” verstaat door een bespreking van de twee Franse zeetermen *orin* en *bouée*, die uit het Nederlands (*oorring*, *boei*) komen ; Ndl. *boei* stamt op zijn beurt uit het Oudfrans. De herkomst van Fra. *bouée* is reeds herhaalde malen besproken, maar tot dusver nog niet tot ieders bevrediging opgehelderd.

214. G. DE SMET, *Zum Einfluss des Christentums auf*

den altdeutschen Wortschatz (Inaugurele rede) ; Nijmegen, Utrecht, Dekker & Van de Vegt, 1957, 23 blz.

Waardevolle bijdrage tot het onderzoek van de invloed van het Christendom op de Oudduitsche woordenschat, aan de hand van woorden als *martyr* en *scandalum*. Voor de latere periode wijst D. S. ook op het Middelnederlands en hij concludeert daarbij : „Eine *Germania Christiana*, das noch ausstehende Seitenstück zu der vor genau 25 Jahren erschienenen *Germania Romana*, wird ebensowenig wie das Werk von Theodor Frings auf das Zeugnis der Niederländischen Sprachgeschichte verzichten dürfen”.

215. H. GOETSCH, *Fremdlinge mit Heimatrecht in der deutschen Sprache ; Muttersprache*, 1957, 129-138.

Bij de opsomming van vreemde termen die in het Duits burgerrecht hebben verkregen, worden ook enkele woorden van Nederlandse herkomst genoemd (blz. 132 ; *Reling*, *Gracht* enz.).

216. *Deutsche Wortgeschichte* ; tweede, neu bearbeitete Auflage, hrsg. von FR. MAURER und FR. STROH ; Erster Band, Erste Lieferung ; Berlin, De Gruyter, 1957. (*Grundriss d. germanischen Philologie*, 17/1). Erste Lieferung : 96 blz.

Het volledige werk, waarvan in 1957 de eerste aflevering is verschenen, zal bestaan uit twee delen, 10 tot 12 afleveringen, die te zamen ongeveer 1000 blz. zullen beslaan. Het zal artikelen bevatten van FR. STROH, J. WEISWEILER, W. BETZ, E. WIESSNER†, H. KUNISCH, E. ÖHMANN, J. ERBEN, H.-F. ROSENFELD, A. ERLANGEN, F. KAINZ, K. WAGNER, H. MOSER en W. MITZKA.

Het werk is in zijn geheel genomen tegenover de vijftien jaar geleden verschenen eerste uitgave nogal gewijzigd. Meer nog dan toen heeft men er thans naar gestreefd de artikelen aan het centrale thema „Wortgeschichte” te doen beantwoorden. Ook daarom zijn enkele opstellen vervallen en kwamen er nieuwe voor in de plaats ; het aantal artikelen echter is wel verminderd. De eerste aflevering bevat bijdragen die in de vorige uitgave al voorkwamen, en die geen noemenswaardige veranderingen hebben ondergaan. Het zijn : STROH, *Indogermanische Ursprünge* ; STROH, *Germanentum* ; WEISWEILER, *Deutsche Frühzeit*.

V. Taalgeografie.

217. *Verslag van de Dialecten-Commissie der Kon. Ned. Akad. v. Wetenschappen te Amsterdam over 1957; Amsterdam, 1957-1958, 5 blz.* (Overdruk uit het *Jaarboek der Ned. Akad. v. Wetenschappen 1957-1958*).

In 1957 heeft de Dialectencommissie haar 29^e vragenlijst uitgezonden, die een tweetal vragen bevat over de vaktaal der klompenmakers. — Op 31 december 1957 beschikte het bureau over een totaal van 41.335 ingevulde vragenlijsten. — Voor de *Taalatlas* zijn vier nieuwe kaarten gedrukt : *korenschoof, bos stro (gedorst koren), hok (van korenschoven), ... walmt (het stel, de lamp...)*. Nog vier andere kaarten zijn in drukproef gecorrigeerd : *spijbelen, etensbord, aardappel* (twee kaarten). Men mag daarom de verschijning van de zevende aflevering van de *Taalatlas* in de loop van 1958 verwachten. (Intussen verschenen) .

218. *Mededelingen v. d. Centrale Commissie v. onderzoek v. h. Ned. Volkseigen, No. 9 (dec. 1957), 24 blz.*

Behalve enkele mededelingen bevat dit nummer een artikel *Erven en Werven in verband met dialecten, volkskunde en naamkunde*, waarin ook de verschillende in Nederland voorkomende benamingen voor *erf (werf, hofstee, hof, heem enz.)* besproken worden.

219. K. HEEROMA, *Taalatlas van Oost-Nederland en aangrenzende gebieden; eerste aflevering; Assen, Van Gorcum, 1957, 93 blz., 10 kaarten.*

De schrijver doet met zijn *Taalatlas* een poging om de taalgeografie op Europese grondslag te beoefenen. Daarmee bedoelt hij „dat niet de staatkundige grenzen, maar uitsluitend de wetenschappelijke problematiek de afbakening van het werkgebied hebben bepaald”. Zijn uitgangspunt kan niet anders dan juist zijn. De verwezenlijking van dergelijke plannen heeft natuurlijk allerlei moeilijkheden meegebracht, daar H. zeer ongelijksoortig materiaal, van verschillende instituten uit verschillende landen, moest zien te combineren. Zijn gebied strekt zich immers uit over Oost-Nederland, Noordwest-Duitsland en zelfs een stukje van België. Daarom was ook de keus van een kaart een probleem, dat hij echter heeft weten op te lossen door de grondkaart van MITZKA's

Wortatlas voor een internationaal en dus ook voor zijn gebruik aan te passen, of zoals hij het zelf noemt te europeaniseren. Deze kaart kan nu, naar behoefte, nog verder in alle richtingen worden uitgebreid, en dat is op zich zelf al een goed resultaat. Over de inrichting van zijn kaart heeft H. trouwens in een paar tijdschriften al uitvoerig geschreven (*Lew. Bijdr.*, XLV (1955), 20-50 en *Orbis*, V (1956), 339-348). De eerste aflevering bevat behalve een inleiding de commentaar bij de kaarten van *zwad*, *nagras*, *gras*, *koekalf*, *wrat*, *mus*, *woerd*, *winterkoning* en *merel*. Met behulp van een bijgevoegde kaart van plaatsen en een plaatsnamenregister, dat na de laatste aflevering zal verschijnen, zal men de verwerkte gegevens kunnen lokaliseren. Doordat de kaarten, door een aantal goed gekozen combinaties van cirkeltjes en een viertal kleuren, zeer overzichtelijk zijn en in vele gevallen voor zich zelf spreken, kon de commentaar betrekkelijk kort blijven, wat ongetwijfeld een voordeel is. H. is gelukkig niet iemand die materiaal vergaart en daarbij kaarten tekent als z. g. objectieve materiaaluitstalling — een taalkaart veronderstelt al een interpretatie en is uiteraard subjectief —, maar die zelf tracht de grote taalbewegingen, de taalhistorie in ruim verband erop af te lezen. Het is daarom niet te verwonderen dat hij uit het materiaal van deze aflevering, die eigenlijk nog maar de aanloop van zijn *Taalatlas* is, reeds nieuwe ideeën heeft gehaald en gepubliceerd (zie behalve de nrs. 223 en 226 van dit overzicht, ook W. FOERSTE en K. HEEROMA, *Westjaalse en Nederlandse expansie*; Amsterdam, Noord-Holl. Uitg. Mij., 1955, 39-52). Het is natuurlijk nog niet te zeggen hoe men het werk zal beoordelen, maar het staat m. i. nu al vast dat het op methodologisch gebied in menig opzicht gezonde vernieuwing en verbetering brengt.

220. W. MITZKA — L. E. SCHMIDT, Deutscher Wortatlas; Band V; Giessen, Schmitz, 1957, 41 blz., 15 kaarten.

De kaarten vermelden de in het onderzochte Duitse taalgebied voorkomende benamingen van 6 dieren : de *mier*, de *hommel*, de *mestkever*, de *geit*, het *kikkervisje* en de *horzel*; die van 2 bloemen : de *korenbloem* en de *margriet*; verder die van de *vroedvrouw*, de *buil*, de *room*, de *wrat*, de *zaterdag*. Enkele van de in dit deel opgenomen woorden zijn het voorwerp geweest van een uitvoerige behandeling, als Marburgse of Tübingse dissertaties. De opgave der vormvarianten en woordenlijsten beslaat 41 blz.

221. L. REMACLE, L'Atlas linguistique de la France et l'Atlas linguistique de la Wallonie (Deuxième article); *Les Dialectes Belgo-Romans*, XIV (1957), 5-68.

JABERG heeft in *Vox Romanica*, XIV (1954), 1-61 zekere kritiek die door Waalse taalkundigen o. a. door R. op de *A. L. F.* is gemaakt, van de hand gewezen. R. komt nu op de kwestie terug. Omdat er principiële kwesties aan de orde gesteld worden, die ook voor ons van betekenis kunnen zijn, hebben wij dit artikel hier geciteerd.

222. W. PÉE, G. WINNEN, J. RENSON, De benamingen van de doodkist in Noord- en Zuid-Nederland, Wallonië en de aangrenzende gebieden; *Taal en Tongval*, IX (1957), 97-132.

Uitvoerige en goed gedocumenteerde studie over de namen van de doodkist, waarin een reeds eerder verschenen opstel (zie *De Nederlandse Taalkunde in 1956*, nr. 176) over hetzelfde onderwerp van de hand van de eerste twee auteurs om- en bijgewerkt is. Na inleidende beschouwingen over de wijze van begraven in onze gebieden en over de zaak zelf, de doodkist, komen de benamingen van de doodkist in Noord- en Zuid-Nederland (*kist*, *doodvat*, *zerk*, *lichter*, *schrine* e. a.), in het aangrenzende Duitse gebied en in de naburige Franstalige streken ter sprake. De behandeling van het Franstalige gebied werd toevertrouwd aan de Waalse dialectoloog J. RENSON. Acht overzichtelijke kaarten illustreren dit op onderhoudende wijze geschreven opstel.

223. K. HEEROMA, Hauptlinien der ostniederländischen Sprachgeschichte; *Niederdeutsches Jahrbuch*, 1957, 51-65.

Het Oostnederlandse gebied is vóór 800 Ingweoons. Daarna komt er een Frankische expansie, die vóór het z. g. *Wold*-gebied blijft staan. Omstreeks 1000 moet er eveneens taalinvloed zijn geweest van Hollandse dijkbouwers, die hier en daar ook wel Ingweoonse vormen opnieuw ingang deden vinden. In 1200 begint de Westfalisering die omstreeks 1600 door de bekende Hollandse expansie opgevolgd wordt. Dit is in grote trekken de taalgeschiedenis van het Oostnederlandse gebied, zoals H. ze van de taalkaarten heeft afgelezen. De vroegste Frankisering van Oost-Nederland na 800, is thans door historici, voornamelijk door SLICHER VAN BATH

bevestigd. Aan de hand van verschillende kaarten (*schuurdeur*, eenheidsmeervoud op *-t* in de tegenwoordige tijd van het werkwoord, *geen* e. a.) bespreekt H. nu voornamelijk het uitbreidingsgebied en de tijd (1200-1600) van de Westfaalse vernieuwingen in Oost-Nederland, die ten dele een heringweonisering konden betekenen, zoals de verbreiding van het eenheidsmeervoud op *-t* laat zien. *Schuurdeur* is belangrijk voor de bewijsvoering dat de Westfaalse expansie na de oude Frankisering moet hebben plaatsgehad. Ook *geen*, een vorm die H. ook elders al uitvoerig heeft besproken, is hier illustrerend. Het terugdringen van Westfalisten met Vriezenveen als relictgebied is nog een kwestie waaraan hij aandacht schenkt. Qua opzet, aanpak en zelfs titel herinnert dit stuk in sterke mate aan een ander samenvattend artikel, dat H. bijna twintig jaar geleden eveneens in een Duits tijdschrift publiceerde nl. : *Hauptbewegungen im niederländischen Sprachraum*; *Zeitschrift f. Mundartforschung*, XV (1939), 65-89. Toen was zijn onderzoeksterrein echter het hele Nederlandse taalgebied.

224. K. HEEROMA, Oostnederlands; *Taal en Tongval*, IX (1957), 178-182.

Het Oostnederlands is niet scherp afgebakend. Dit komt doordat de oostelijke Nederlanden nooit een belangrijke kern van vernieuwingen zijn geweest, maar veeleer een gebied waarin vernieuwingen die buiten zijn grenzen zijn ontstaan, uittebben. „Als we het begrip Oostnederlands werkelijk serieus willen nemen, moeten we beginnen met zijn veelzijdigheid en veelzinnigheid te erkennen. Het heeft evenveel inhouden als er opposities zijn die het bepalen”, besluit H. in zijn knappe karakterisering.

225. K. HEEROMA, Johannes Veghe en de dieren; *Driemaandelijks Bladen*, IX (1957), 49-60.

Naar historische woordkaarten is er steeds grote vraag. Als belangrijke bron voor dergelijk taalgeografisch onderzoek wijst de schrijver op de tractaten van de Munsterse magister JOHANNES VEGHE (\pm 1431-1504), die niet zelden sprak over vogels, knaagdieren en insecten waarvan de namen in de schrijftaal nooit worden aangetroffen, en die aan deze dieren meestal hun Munsterlandse namen gaf. H. illustreert zijn uiteenzetting met enkele voorbeelden.

226. K. HEEROMA, Maaiwoorden. 3. Zwil en zweel.

4. Nogmaals zwil en zweel. 5. (T)jåden. 6. Zwade. 7. Jaan en zwad; *Driemaandelijke Bladen*, IX (1957), 22-30, 71-76, 104-114.

De term *zwil*, *zweel* is een in Oost-Nederland tamelijk verbreide benaming, voornamelijk met de betekenis: „bijeengeharkte regel hooi”. Hier wordt als het meest waarschijnlijk aangenomen dat *zwil* de oorspronkelijke vorm is geweest, waarnaast *zweel* (Utrecht, West-Gelderland en Noord-Drente) is opgekomen. Hierbij worden de werkwoorden (*op*)*zwillen* en (*op*)*zweelen* gevonden. *Zwil* kan men dan, zo zegt H., het best verbinden met *zwil* „eelt”, dat als een afleiding bij *zwellen* wordt beschouwd. „Dan zou een *zwil* dus een opzwelling zijn en zijn naam ontleend hebben aan zijn gelijkenis met langgerekte verhevenheden in de bodem (verg. toponiemen als *Zwelo* en *Zwolle*”. Ook synoniemen als *wiers*, o. a. voorkomende in Friesland, worden hier ter sprake gebracht.

In een volgende aflevering komt de schrijver, aan de hand van nieuw materiaal, op sommige van zijn verklaringen terug. Het blijkt b. v. dat *zweel* ook aangetroffen wordt ten oosten van de Wezer, waar de vorm niet schijnt af te wisselen met *zwil*. Daarom vraagt de schrijver zich nu af: „Kan *zweel* dan ook zelfstandig ontstaan als afleiding van *zweelen*? Of moeten we aannemen, dat *zweel* een oude bijvorm van *zwil* is en pas secundair door het taalgevoel in verband is gebracht met het werkwoord *zweelen*?”. De kwestie is dus niet opgelost. Een verdere verbreiding van de kaart in oostelijke richting zal misschien de oplossing brengen van het *zwil-zweel*-probleem. Ook bij zijn verklaring van *wiers*, dat hij een afleiding bij *wier* had genoemd, plaatst H. nu een vraagteken.

Aan de merkwaardige vorm (*t*)*jåden*, die ten noorden van Oldenburg te voorschijn is gekomen, wijdt hij nog een afzonderlijke bespreking. Met veel reserve zou hij het woord in verband willen brengen met Ofri. *tia* „trekken”, en daarbij wijst hij op *trek* en *toog* als synoniem van *zwad*.

Zwade als benaming voor de zeis blijkt nergens meer een gesloten gebied te vormen. Het domineert nog in het Groningse Westerkwartier en Noord-Drente, maar is in de verdediging gedrongen in het oosten van Groningen en Oost-Friesland, in de gebieden om Noordhorn en Winterswijk en zelfs in Westmunsterland, waar het evenwel nog iets sterker staat. Kerngebied van waaruit het woord noordwaarts geschoven is, zou, volgens H., Zuid-Westfalen zijn. Hij leidt het af van een Oergermaanse wortel **swap*- „snijden,

afscheren", waarmee hij o. a. Zndl. *zoede* „greppel, goot" uit **swōp-* zou willen verbinden.

H. besluit deze behandeling van een reeks maaiwoorden met enkele aanvullingen bij door hem reeds eerder en ook elders besproken woorden *jaam* en *zvad*.

227. G. SCHIEB, 'Ich will', 'du willst', 'er will', Ein Beitrag zur Veldeke-Kritik; *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* (Frings-nummer), Halle (Saale), LXXIX (1957), 131-162.

Bestudering van de verschillende vormen van de eerste drie personen indicatief en conjunctief van het werkwoord „willen" in het Nederlands-Duitse, noordwestelijke gebied in de Middeleeuwen met de bedoeling op deze achtergrond VELDEKES vormen te situeren, d. w. z. „ihm im zeitlichen und örtlichen Neben- und Nacheinander der Formen, die sich in ständiger Umgruppierung befinden auf diesen oder jenen Anstoß hin, den rechten Platz anzuweisen".

228. D. FAGOT, Een taaie dialectgrens; *Wetenschappelijke Tijdingen* (Goossenaerts-nummer), XVII (1957), kol. 185-198.

In de Limburgse gemeente Stokkem (bij de Maas) is er een gehucht, nl. de Booien, dat zich door de taal scherp afscheidt van het overige der gemeente. Dit is merkwaardig daar dit gehucht van ongeveer 120 inwoners, zonder eigen school en kerk, toch wel op betrekkingen met de dorpskom van Stokkem aangewezen is. De schrijver zegt dat de Booien van een normale verbinding met Stokkem afgesloten was „door de hoofdvloed van de Maas tot 1643"; bovendien „bleef dit gehucht ook nog later bijna even gemakkelijk (even moeilijk!) betrekkingen onderhouden met de bewoners van de rechter Maasoever als met die van de linker oever: het lag op een eiland tussen 3 Maastakken in".

229. A. R. HOL, Brabantse eigenaardigheden tot in de rivierenstreek; *Handelingen v. h. XXIIe Vlaams Filologencongres*, 1957, 200-205.

De schrijfster heeft bij haar onderzoek van het dialect van haar geboortestreek (Ingen, Betuwe) een groot aantal overeenkomsten met de taal van Noord-Brabant gevonden, nl. in de klanken, de

vormen, het woordgebruik enz. H. geeft hiervan voorbeelden en concludeert : „Niet dat het midden van het taalgebied eenmaal sterk onder zuidelijke invloed heeft gestaan en dat deze invloed zich weerspiegelt in de taal verwondert ons het meest, maar wel, dat, nadat bijna 4 eeuwen de wind uit het westen heeft gewaaid en het contact met het zuiden heel miniem is geweest, nog zoveel zuidelijke eigenaardigheden zijn bewaard. De cultuurtaal, die eveneens veel zuidelijke elementen bezit, kan daaraan hebben meegewerkt”.

230. J. DAAN, *Betrekkingen tussen het Fries en het Noordhollands*; *It Beaken*, XIX (1957), 197-205.

Wijst op resp. herinnert aan een aantal overeenkomsten tussen het Fries en het Noordhollands. De vraag die al herhaaldelijk is gesteld en die ook reeds op uiteenlopende wijze is beantwoord, nl. of er eertijds in Noord-Holland Fries is gesproken, kan volgens haar niet beantwoord worden zolang men geen grondige kennis heeft van de Friese en Noordhollandse dialecten, maar ook van de gemeenschappelijke karaktertrekken waardoor deze van andere dialecten afwijken.

231. A. WEIJNEN, *De spankracht van de dialectologie*; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 257-262.

Uitvoerige bespreking van het werk van A. H. VAN VESSEM, *Oostgerei-benamingen*.

232. J. NAARDING, *Sekelnötesacker*; *Driemaandelijkse Bladen*, IX (1957), 97-103.

Naar aanleiding van een bespreking door HEEROMA van A. H. VAN VESSEM, *Oostgerei-benamingen*, maakt N. in het licht van Drentse gegevens, hierbij nog enkele aantekeningen.

233. M. VIRKKUNEN, *Die Bezeichnungen für Hebamme in deutscher Wortgeographie nach Benennungsmotiven untersucht*; Giessen, W. Schmitz, 1957, 72 blz., 5 kaarten. (*Beiträge zur deutschen Philologie*, Band 12).

Men mag het nu als bewezen achten dat *Hebamme* de kruising is van Ohd. *hefihanna*, eigenlijk *hevianna* (uit *hevi-*, verg. Hd. *heben*, en *ana* „grootmoeder”) met *Amme*. De verbredingskern blijkt daarbij het Zwabisch te zijn. De semantische parallel in Mnl.

hevemoeder wordt hier ook geciteerd. Bij de bespreking en verklaring van de verschillende namen van de vroedvrouw krijgen deze juist steun aan elkaar, door de zich herhalende motieven, waarvan de bewerkster ons een zeer duidelijk overzicht geeft. Wij zien hier ook dat bij de naamgeving de „Lebenserfahrung” als motief in het Frans essentieel is (*sage-femme*), in het Nederlands een zeer belangrijke rol speelt (b. v. *vroedvrouw*), maar in het Duits alleen sporadisch voorkomt en dan vooral in de buurt van ons taalgebied.

234. M. PTATSHECK, Lamm und Kalb. Bezeichnungen weiblicher Jungtiere in deutscher Wortgeographie; Gies- sen; W. Schmitz, 1957, 119 blz., 4 kaarten. (*Beiträge zur deutschen Philologie*, Band 13).

In deze studie worden de Duitse, ten dele ook de Nederlandse benamingen van het vrouwelijke lam en het vrouwelijke kalf bestudeerd. Eerst worden de benamingen van het vrouwelijke lam beschreven en etymologisch toegelicht (*Lamm, Schaf, Kälber* enz.). Daarna komen de namen van het vrouwelijke kalf aan de beurt. De behandeling daarvan is uitvoerig en valt in verschillende onderdelen uiteen, *Kalb* en het „movierte” femininum *Kalbe*; afleidingen bij Idg. **gʷou-* met *s*-formans (*Kiess*) of met *k*-formans (b. v. Slesw. Holst. *Quienkalf*) of directe afleidingen bij *Kuh* enz. Een derde, niet minder belangrijke afdeling behandelt de affectieve benamingen, terwijl *Homonymie und Gemeinschaftsnamen* het onderwerp is van het vierde en laatste stuk. Het is opvallend dat in P.'s werk het *W. N. T.* niet geciteerd wordt, wel Van Dale en dan nog in de editie van 1926. Niet minder verrassend is dat P. op blz. 30 van haar boek KILIAANS woordenboek noemt met de toevoeging: „15 Jh.”.

235. M. SPERLBAUM, Tiernamen mit k-Suffix in diachronischer und synchronischer Sicht; Giessen, W. Schmitz 1957, 97 blz., 7 kaarten. (*Beiträge zur deutschen Philologie*, Band 16).

De schrijfster doet een onderzoek naar de diernamen met *k*-suffix. Zij behandelt verschillende typen daarvan: benamingen die ontstaan zijn uit een verbale wortel (b. v. Opperd. *hab(i)ch*, Ndd. *håvek* „havik”), afleidingen van een adjectiefwortel die een kleur aanduidt (b. v. Zwab. Beiers Zwits. *belche(n)* „meerkoet”) enz. Zij komt tot de conclusie dat het *k*-suffix deiktische functie moet

hebben gehad. Als conclusie van de synchronische beschouwing van het moderne materiaal, dringt zich het Westfaalse gebied op als kern van de met *k* gesuffigeerde diernamen. Doordat de Nederlandse en Friese taalgebieden bij het onderzoek betrokken zijn, zij het dan meer van terzijde, is het gewenst dat ook neerlandici en frisisten kennis nemen van de hier bereikte resultaten. Men zal dan weliswaar op enkele merkwaardigheden stoten. Zo wordt als Nieuwwestfries niet *ljurk* maar de thans helemaal ongebruikelijke spelling *ljuerck* (blz. 64-65) opgegeven. En de Latijnse titel van KILIAANS woordenboek (ed. 1574) heeft S. in haar literatuurlijst vervangen door : „Mittelniederländisches Wörterbuch”!

236. K. BALDINGER, Contribution à une histoire des provincialismes dans la langue française ; *Revue de Linguistique romane*, XXI (1957), 62-92.

Er is hier ook sprake van de verbreiding van Nederlandse woorden (in het noorden) van het Franse taalgebied. Van Mnl. *gernaet* „garnaal” is er een schetskaart die deze verbreiding illustreert.

237. E. SCHÖNBRUNN-KÖLB, Markolf in den mittelalterlichen Salomondichtungen und in deutscher Wortgeographie ; *Zeitschrift f. Mundartforschung*, XXV (1957), 92-122, 129-174.

Grondige studie waarin punten worden behandeld die ons interesseren, voornamelijk : de figuur en de naamvarianten van *Markolf* in de Europese literatuur ; *markolf* als benaming voor de gaai in de Duitse literatuur ; woordgeografie en etymologie van het woord, waarbij de synoniemen uitvoerig worden besproken. Bij dit alles wordt natuurlijk opnieuw de verhouding onderzocht tussen de literaire figuur en de vogelnaam. Enkele kaartjes illustreren het betoeg en aan het eind van het opstel is een woordregister aanwezig. Als benaming van de gaai komt *markolf* in talrijke varianten ook binnen ons taalgebied voor ; zie P. J. MEERTENS in *Taal en Tongval*, I (1949), 97-104, met een kaart — een studie waarvan de schrijfster gebruik heeft gemaakt —, en verg. het *W. N. T.* i. v. *Meerkol*.

238. E. DIEDRICHS, Untersuchungen zur Wortkarte.

'Streichholz' ; *Zeitschrift f. Mundartforschung*, XXV (1957), 1-29.

Het Nederlandse woord *lucifer* komt in het onmiddellijk aan Nederland grenzende Duitse gebied soms voor. Hij die de geschiedenis en de benamingen van de lucifer in het Nederlandse taalgebied wil behandelen (voor het Zuidnederlands heeft P. D'HAENE dit reeds gedaan in haar onuitgegeven Leuvense licentieoverhandeling van 1946), zal met dit artikel zijn voordeel kunnen doen.

VI. Teksten en tekstinterpretatie.

239. H. K. J. COWAN, De Oudnederlandse (Oudnederfrankische) Psalmenfragmenten; met inleiding en Franckisch-Latijnse woordenlijst opnieuw uitgegeven door —; Leiden, Brill, 1957, 61 blz. (*Textus Minores*, Vol. XXIII).

C. heeft reeds een paar verdienstelijke opstellen (zie nr. 96 van dit overzicht) aan de al te zeer verwaarloosde studie van de Wachtendonckse psalmen gewijd. Nu is het ook tot een uitgave gekomen, echter alleen van het deel van de Wachtendonckse codex, dat ons bijzonder interesseert, nl. de in het Oudnederfrankisch (Oudnederlands) gestelde psalmen XVIII, LIII (van vers 7 af) tot LXXIII (tot en met het eerste stuk van vers 9); de psalmen I, II en III, waarvan de taal Oudmiddelfrankisch is, zijn niet opgenomen. In overeenstemming met de opzet van de reeks waarin ze is opgenomen, dient C.'s uitgave meer een praktisch dan een wetenschappelijk doel. Vandaar dat de uitgever de complete codex niet hoefde af te drukken, dat hij het hs. niet heeft geraadpleegd en de Latijnse Vulgaattekst achterwege liet, al is er wel een woordenlijst met Latijnse vertaling aanwezig. Dit werk beoogt dus niet VAN HELTENS uitgave te vervangen of overbodig te maken. Voor zijn tekst heeft C. steeds VAN HELTENS uitgave met de nog oudere van HEYNE vergeleken, en ook rekening gehouden met de opmerkingen van ROTH. Hij wijkt dan ook in menig opzicht van VAN HELTENS redactie af, niet alleen omdat hij de voorkeur geeft aan de lezing van anderen, maar ook omdat hij op grond van eigen onderzoek, niet zelden is teruggekeerd — en terecht — tot de overgeleverde tekst. Hij geeft daarbij een lijst van afwijkende lezingen van de redactie-VAN HELTEN (*Variae Lectiones*,

blz. 18-21). In zijn inleiding raakt hij een aantal punten aan die hij in zijn afzonderlijke opstellen uitvoeriger heeft behandeld, waarbij ook zijn afwijkingen tegenover de redactie-VAN HELTEN toegelicht worden. Evenals de uitgaven waarmee hij gewerkt heeft, wijkt C. niet zelden in detailpunten van de overgeleverde tekst af zonder dit aan te geven, b. v. wat de interpunctie en het al of niet aaneenschrijven van sommige woorden betreft.

240. VERWIJS' Bloemlezing uit de Middelnederlandse Dichtkunst, herzien door C. C. DE BRUIN, II; Zutphen, Thieme, 1957, IV-260 blz.

In 1956 verscheen van deze bloemlezing het eerste deel, dat onder nr. 273 in *De Nederlandse Taalkunde in 1956* werd aangekondigd. De grootste helft van het in 1957 van de pers gekomen tweede deel (tot ± 1300) bevat fragmenten uit de geestelijke epiëk (blz. 1-149); verder: wereldlijke en geestelijke liederen (blz. 150-190) en didactische poëzie (blz. 191-257). Aan het eind is een bronnenlijst opgenomen. Zoals de bewerker al in de inleiding bij het eerste deel had medegedeeld, zijn hier ook wel verschillende versies van eenzelfde tekst parallel afgedrukt, b. v. bij het fragment van *Van den Levene ons Heren* (blz. 66 v.), wat een uitstekend idee is geweest. Een derde deel is in 1958 verschenen. Het lijdt geen twijfel dat deze op voortreffelijke wijze „verjongde” bloemlezing van VERWIJS ook in de toekomst bij het onderwijs van het Middelnederlands zeer goede diensten zal bewijzen.

241. G. A. VAN ES. De Geeste van Walewein en het Schaakbord van Penninc en Pieter Vostaert. Artur-epos uit het begin van de 13de eeuw, uitgegeven, verklaard en ingeleid door —. Dl. I en II; Zwolle, Tjeenk Willink, 1957, 637 blz. (*Zwolse Drukken en Herdrukken*, Nr. 26a en 26b).

In Dl. I (tot blz. 331) is de tekst afgedrukt. Dl. II, dat nagenoeg even dik is als Dl. I, bevat een uitvoerige inleiding, tekstcritische aantekeningen, een verklarende woordenlijst (blz. 542-629), een lijst van eigennamen en enkele afbeeldingen van de hss. In de inleiding wordt over de twee auteurs gesproken, o. a. over hun zins- en versbouw, woordgebruik, beschrijvingstrant en karakter. Verder geeft de schrijver in zijn inleiding ook een beschrijving van de hss., nl. van het complete hs. L (Bibliotheek van de Maatschappij

der Nederlandse Letterkunde te Leiden) en van de fragmenten van hs. G (Universiteitsbibliotheek te Gent), met een bespreking van de verhouding van L tot G.

Op blz. 459 zegt V. E. dat hij een uitgave van de *Walewein* heeft willen leveren „die voor wetenschappelijk onderzoek kan dienen, maar tevens toegankelijk is voor de belangstellende leek, die zich enige moeite getroosten wil”.

242. G. I. LIEFTINCK, Fragment G van Maerlant's Eerste Partie van de Spiegel Historiael; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 145-151, Platen I en II.

Tekst van een gedicht *Een saluut van Minnen*, voorkomende op een blad perkament (volgens L. uit het begin der 14^e eeuw), dat zich in de handschriftencollectie van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde als nr. 1197 bevindt. Het is reeds eerder afgedrukt door EELCO VERWIJS, echter op niet foutloze wijze en op een moeilijk te vinden plaats. L. heeft in het Gemeentearchief in Zutphen een fragment ontdekt van MAERLANTS *Spiegel Historiael*, dat uit hetzelfde boek afkomstig blijkt te zijn als het bovengenoemde blad perkament, en dat thans overgedragen is aan de Leidse Maatschappij ter bewaring in haar handschriftencollectie (nr. 1197, 2). In aansluiting aan het 1^e fragment, bespreekt hij nu ook het 2^e, wat hem de gelegenheid biedt niet alleen hierover maar ook over het hele handschrift, zoals het moet geweest zijn, enkele interessante bijzonderheden mede te delen.

243. R. LIEVENS, De twee aan Ruusbroec toegeschreven liederen; *Handelingen van de Zuidned. Mij. voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, XI (1957), 110-113.

Middel nederlandse tekst van twee liederen die wellicht ten onrechte aan RUUSBROEC toegeschreven zijn. Tot voor kort kende men hiervan alleen de Latijnse vertaling van SURIUS.

244. N. WIJNGAARDS, Lieder van Mechteldis van Lom en andere Annuntiaten, voorafgegaan door de Transcedronkroniek van Barbara de Put; ingeleid en met aantekeningen voorzien door —; Zwolle, Tjeenk Willink, 1957, 276 blz. (*Zwolse Drukken en Herdrukken*, Nr. 25).

Deze uitgave van liederen vnl. van MECHELDIS VAN LOM, voor-

afgegaan door een kroniek van BARBARA DE PUT, sluit aan bij de dissertatie die W. over de eerstgenoemde heeft geschreven : *Mechteldis van Lom (1600-1635), dichteres en Annuntiate van Venlo* ; Zwolle, Tjeenk Willink, 1957, 179 blz. „De naam Transcedron houdt deze teksten bijeen ; een naam die eeuwenlang — tot aan de Tweede Wereldoorlog toe — verbonden is geweest met het wel en wee van de stad Venlo” (blz. 1). Het is een klooster dat tegen het eind van de 15^e eeuw gesticht werd door Cellebroers. Later gingen de verdreven zusters Annuntiaten van het klooster Ingenoy buiten Venlo er zich vestigen. Het werd een oord van stille devotie van Limburgse meisjes in wie zich de Katholieke reformatie voltrok. Een van de begaafde, MECHTELDIS VAN LOM, die uit een Venloos regentengeslacht stamde en wier leven en werk in deze gemeenschap als een hoogtepunt, in de 17^e eeuw, te zien is, dichtte er gemeenschapsliederen, lyrische of lyrisch-dramatische gezangen voor de gemeenschap van de Annuntiaten van het Transcedron. BARBARA DE PUT, onder wier leiding de „veranderinghe” zich voltrok, is de schrijfster van de Transcedronkroniek, die een literair geschrift is en aan MECHTELDIS poëzie voorafgaat ; zonder de kroniek is deze poëzie niet ten volle te begrijpen. De taal van de liederen en van de kroniek is niet Limburgs, maar Brabants met Limburgse inslag.

245. J. J. MAK, Dit is een suerlijk boecxken. Het oudste gedrukte geestelijk liedboek in de Nederlanden naar het enig bekende exemplaar van de Antwerpse druk van 1508..., in facsimile uitgegeven, ingeleid en toegelicht door — ; Amsterdam, Antwerpen, Wereld-Bibliotheek, 1957, xx-121 blz.

„Het voornaamste doel van deze facsimile-uitgave is ons oudste gedrukte geestelijk liedboek te behoeden voor het lot van zovele unica, die — zelfs nog in onze eeuw — reddeloos verloren gingen” zegt de schrijver op blz. xix. Bij de 30 liederen die daarin voorkomen heeft M. „Aantekeningen” (blz. 103-115) geschreven. Aan het slot van de uitgave zijn twee alfabetische lijsten opgenomen, nl. van beginregels en van stemaanduidingen.

246. P. MAXIMILIANUS O. F. M. Cap., De Middelnederlandse Vertalingen van het Stabat Mater, ingeleid en toe-

gelicht door — ; Zwolle, Tjeenk Willink, 1957, 160 blz. (*Zwolse Drukken en Herdrukken*, Nr. 18).

Uitgave van de Middelnederlandse berijmingen en prozabewerkingen van de kruisklacht. In de inleiding handelt de uitgever over de Latijnse tekst, het auteurschap en de Middelnederlandse vertalingen.

247. C. KRUYSKAMP, *De middelnederlandse boerden*. Voor het eerst verzameld uitgegeven door — ; 's-Gravenhage, M. Nijhoff, 1957, VII-159 blz.

K. heeft hier negentien stukken afgedrukt, waarvan er twee nog nooit zijn gepubliceerd. Dit zijn de schaarse en daarom te kostbaarder overblijfselen van het genre. De verklaringen in de noten onder de tekst hebben voornamelijk tot doel de uitgave ook toegankelijk te maken voor een wat groter publiek dan de vakgenoten ; in zijn woordregister aan het eind van het werk, kon de schrijver dan ook volstaan met de verwijzingen naar de tekst zelf. Achter de tekst zijn nog aantekeningen opgenomen. In zijn inleiding behandelt K. o. a. de term en het begrip *boerde* en geeft hij een verantwoording van de uitgave.

248. F. VAN VINCKENROYE, Handschrift 391B van het Algemeen Rijksarchief te Brussel, een onbekend refrein en de dichter van Elckerlijc ; *Handelingen van de Zuidned. Mij. voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, XI (1957), 163-177.

Tekst met verklarende aantekeningen van een refrein dat „waarschijnlijk uit de jaren 1560-1570” dateert ; daarbij : bespreking van het auteurschap van *Elckerlijc*.

249. L. INDESTEGE, *Een Limburgsch Gebedenboek uit het begin der zestiende eeuw ; Verslagen en Mededelingen v. d. Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterkunde*, 1957, 19-41.

Als bijlage komt hier een keuze van gebeden voor uit dit gebedenboek.

250. J. J. MOREAU, *Honderd veertien Nederlandse brieven van Erycius Puteanus aan de astronoom Michael*

Florent van Langren ; met een inleiding uitgegeven door —; Antwerpen, De Sikkell, 1957, 172 blz.

Nederlandse brieven die de Leuvense humanist PUTEANUS, van 1630 tot 1645, aan de astronoom VAN LANGREN geschreven heeft. Deze brieven gaan voornamelijk over een tweetal problemen die VAN LANGREN belang inboezemden en die in zijn tijd zeer omstreden waren, t. w. de methode van het meten van de lengtegraad en het in kaart brengen van de maan. Er zijn aan de tekst geen verklarende noten toegevoegd.

251. J. VAN CLEEMPUT, Friedrich Wilhelms Corpus der altdeutschen Originalurkunden bis zum Jahr 1300 ; Belangrijkste publicatie van Middelnederlandse oorkonden ; *Wetenschappelijke Tijdingen*, XVII (1957), kol. 57-62, 345-358, 441-448.

Bij de bespreking van dit, ook als Middelnederlandse oorkondenverzameling, bijzonder belangrijke werk van FR. WILHELM, wijst de schrijver erop dat de daarin opgenomen Middelnederlandse oorkonden toch maar een klein gedeelte vertegenwoordigen van de in onze archiefdepots aanwezige oorkondenschat. Voor het hele Nederlandse taalgebied zijn er ongeveer 1500 charters (waarvan voor Noord-Nederland buiten Noord-Brabant en Limburg 250) tegenover 4000 voor het hele Duitse taalgebied ; treffend is dat men voor een klein gebied als het Brugse Vrije tot een totaal van 900 charters komt, wat als een unicum in het Germaanse taalgebied mag worden beschouwd ! V. C. pleit dan ook voor de uitgave van een afzonderlijk corpus van Middelnederlandse oorkonden. Voor de verwezenlijking van dit plan zullen echter anderen moeten zorgen, daar deze verdienstelijke werker, ten gevolge van een jammerlijk ongeluk, intussen overleden is.

252. J. VAN MIERLO, Oude en nieuwe Bijdragen tot het Veldeke-Probleem ; Gent, Secr. der Acad., 1957, 233 blz. (*Kon. Vl. Acad. v. Taal- en Letterk.*, Reeks III, Nr. 35).

Naar aanleiding van een door V. M. voor de Vlaamse Academie gehouden lezing *Bij het verweer van Prof. Dr. Th. Frings* werd er besloten de tekst van deze lezing ook samen met een aantal eerder verschenen opstellen van de schrijver over het VELDEKE-probleem

in één band uit te geven. Hier hebben we nu de betreffende bundel artikelen. Het eerste hoofdstuk behandelt *Veldeke's onafhankelijkheid tegenover Eilhart von Oberg*. Dit stuk is reeds in 1928 uitgegeven als deel van een opstel waarin ook VELDEKES onafhankelijkheid tegenover de Straatsburgse *Alexander* werd verdedigd. Maar dit laatste kon in de nieuwe bundel achterwege blijven, daar deze kwestie voldoende besproken werd in V. M.'s werk, *De Oplossing van het Veldeke-Probleem*, dat in 1952 van de pers kwam. Het tweede hoofdstuk *Nieuws over Heynriek van Veldeke. Naar aanleiding van Jungbluth's Untersuchungen zu Heinrich von Veldeken* is in 1939 in het licht gegeven; alleen een paar bladzijden zijn hier nu weggelaten. In deze studie trekt de schrijver ten strijde tegen de opvattingen van JUNGBLUTH, voor wie de dichter van de *St. Servaes* niet HENDRIK VAN VELDEKE zou zijn, maar een onbekende Limburger. Als 3^e, 4^e, 5^e en 6^e hoofdstuk zijn achtereenvolgens opgenomen: *Kantaanteekeningen bij Vragen rondom Hendrik van Veldeke, door P. C. Boeren* (verschenen in 1956); *Bij het verweer van Prof. Dr. Th. Frings* (verschenen in 1956); *Zur Lösung des Veldeke-Problems*; *Het Bisdom Luik als kultuureenheid in de XIIe eeuw* (verschenen in 1957). Vooral het genoemde *Zur Lösung...*, dat geschreven werd ten behoeve van Duitse geleerden die zich voor het VELDEKE-probleem interesseren, is welkom omdat het in een kort bestek een samenvatting geeft van een kwestie, die zo vaak onderwerp van discussie is geweest, in welke discussie V. M. zelf zo een belangrijk aandeel heeft gehad en waarbij hij onversaagd het standpunt heeft verdedigd dat het VELDEKE-probleem niet met FRINGS van het Oosten, maar veeleer van het Westen uit te benaderen is.

253. J. M. A. F. SMITS VAN WAESBERGHE, *De melodieën van Hendrik van Veldekes liederen (Inaugurele rede)*; Amsterdam, N.-Holl. Uitg. Mij., 1957, 31 blz. (*Musicologia medii aevi*, II).

Voortbouwend op resultaten van andere onderzoekingen, maakt de auteur het waarschijnlijk dat VELDEKE, bij het dichten van zijn z. g. contrafactliederen, niet alleen het vormschema van een Romaans liedmodel overnam, maar ook de melodie, zodat hij in staat is voor zeven van VELDEKES liederen de waarschijnlijke melodie aan te wijzen. Voor zijn liederen met oorspronkelijke structuur componeerde hij waarschijnlijk zelf de melodie. De

„vrouwe zijner minne”, voor wie hij zijn liederen dichtte tussen 1190 en 1205 kan AGNES VAN LOON, de weduwe van OTTO I van Wittelsbach geweest zijn.

254. J. NOTERMANS, Een restauratie van Henric van Veldekes Sint-Servatiuslegende; *Levende Talen*, 1957, 457-460.

—, Bij de „restauratie” van Veldekes Sint Servaaslegende; *De Maasgouw*, LXXI (1957), kol. 107-114.

Lovende bespreking van TH. FRINGS en G. SCHIEB, *Sente Servas, Sanctus Servatius*, met o. m. vermelding van andere bijdragen van deze auteurs over VELDEKE en het VELDEKE-probleem.

255. R. LIEVENS, Tghevecht van Minnen; *Leuv. Bijdr.*, XLXI (1956/57), 97-120.

De aandacht wordt hier gevestigd op een zo goed als onbekend gebleven postinkunabeltje van ca. 880 verzen en dat „een van de beste werkjes uit onze beginnende zestiende eeuw” wordt genoemd. Na een beschrijving van de inhoud wordt naar de anonieme auteur gezocht. Dat dit een jeugdwerk van A. BIJNS zou kunnen zijn, wordt met de nodige reserve overwogen.

256. W. KROGMANN, Das Nibelungenfragment T; *Neophilologus*, XLI (1957), 259-263.

Van dit fragment, dat een Middelnederlandse vertaling van het Duitse epos is, weet men nog niet welk handschrift als model heeft gediend. K. doet nu een poging om dit probleem nader bij zijn oplossing te brengen.

257. W. J. BUMA, Aldfryske Houlikstaspraken. Mei Ynliding, Oantekeningen, Nammelist, Wurdboek en in Ingelske Gearfetting utjown fan —; Assen, Van Gorcum, 1957, VII-129 blz.

Hierin worden een drietal Oud-Westfrieze huwelijks toespraken uit de 15^e eeuw voor de eerste maal uitgegeven en daarbij van verschillende zijden uitvoerig beschouwd. Deze teksten zijn pas na de tweede wereldoorlog aan het licht gekomen en brengen een welkome afwisseling in de Oudfrieze literatuur die toch voornamelijk uit rechtsbronnen bestaat.

258. CHR. STAPELKAMP, Hôndert Psalmen fin David mey dy Tyien Geboden byrymme trog JAN ALTHUYSEN. Met inleiding, aantekeningen en index verborum uitgegeven door — ; Drachten, Laverman, 1957, 605 blz.

Dit lijevige boek bevat de uitgave van JAN ALTHUYSENS vertaling van honderd psalmen, die hij samen met gedichten van zich zelf en van zijn vader, SIMEN ALTHUYSEN, in 1775 had laten verschijnen. De psalmen waren bedoeld als completering van GYSBERT JAPICX' bekende Friese psalmberijming, die ALTHUYSEN, ongewijzigd en met vermelding van JAPICX' naam, in zijn eigen werk had opgenomen. In zijn inleiding vertelt de uitgever over de auteur en zijn werk, ook over diens vader, wier gedichten S. eveneens uitgegeven heeft (*Friese Gedichten* ; Groningen, 1955, 96 blz. (*Estrikken*, X)). De tekst is voorzien van talrijke verklarende voetnoten. Bovendien heeft S., bij de psalmen, een groot aantal aantekeningen geschreven, die niet minder dan 240 blz. (blz. 427 tot 567) beslaan. De uitgave besluit met een index verborum en enkele bijlagen.

259. H. T. J. MIEDEMA, De bitsjutting fan Ds. Jan Althuisen en syn psalmberiming foar de Fryske filology ; *It Beaken*, XIX (1957), 82-91.

De titel van dit opstel is wel enigszins misleidend, d. w. z. er wordt hier over meer gesproken dan de titel laat vermoeden. De schrijver geeft niet alleen een beschouwing over de betekenis van JAN ALTHUYSEN en zijn psalmberijming voor de Friese filologie, maar hij laat ons ook nader kennismaken met het werk van de uitgever van ALTHUYSENS psalmberijming, nl. CHR. STAPELKAMP.

260. H. T. J. MIEDEMA, De parabel fan de forlerne soan yn de oersetting fan Wassenbergh ; *It Beaken*, XIX (1957), 167-172.

In 1807 heeft de toenmalige Franse minister van Binnenlandse zaken een grote enquête uitgeschreven, die onder leiding stond van CH.-E. COQUEBERT DE MONTBRET. De bedoeling was dat de parabel van de verloren zoon zou worden vertaald in een aantal zowel vreemde als Franse dialecten en idiomem die binnen het toenmalige Franse keizerrijk werden gesproken. Blijkbaar werd E. WASSENBERGH belast met de vertaling in het Fries. Deze vertaling, die naar het Grieks en met behulp van de Vulgaat is

gemaakt, bleef bewaard en wordt hier door M. gepubliceerd en besproken.

261. A. FEITSMA, *Frysk út de 18de ieuw ; Us Wurk*, VI (1957), 49-102.

Lijst van 18^e-eeuwse Friese teksten, met vermelding van herdrukken. Ook enkele aanvullingen bij *Frysk út de 17de ieu*, een lijst van 17^e-eeuwse Friese teksten, die de schrijfster in *Us Wurk*, IV (1955), 81-96 had gepubliceerd.

262. P. C. J. A. BOELES, De stand der Oera Linda problemen ; *It Beaken*, XIX (1957), 27-30.

— , Aard en inhoud van het Oera Linda boek ; *It Beaken*, XIX (1957), 64-71.

In het eerste stuk wordt geconstateerd dat het Oera Linda boek een maaksel is uit ca. het begin van de tweede helft der 19^e eeuw en dat het geschreven moet zijn door CORNELIS O. D. LINDEN en niet door EELCO VERWIJS. In het tweede artikel gaat B. op de kwestie van het auteurschap nog verder in, waarbij o. a. een brochure ter sprake gebracht wordt van de Duitse germanist Prof. A. HÜBNER. Volgens BOELES zijn de problemen rondom het Oera Linda boek thans wel definitief opgelost.

263. M. A. HOLMBERG, Der Harffer Sachsenspiegel vom Jahre 1295 ; Landrecht, hrsg. von — ; Lund, C. W. K. Gleerup, 1957, 207 blz. (*Lunder Germanistische Forschungen*, 32).

Behalve de tekst bevat het boek een ongeveer tachtig bladzijden grote commentaar over het handschrift, de genealogie en vooral de taal van de betreffende tekst. Het is een degelijke studie. E. ROOTH heeft er een uitvoerige bespreking aan gewijd in *Niederdeutsche Mitteilungen*, XIII (1957), 59-72.

264. G. ISING, Die niederdeutsche Bibelfrühdrucke. Ihre Bewertung in der Geschichte der deutschen Bibelübersetzung und ihre Bedeutung für die Sprachforschung ; *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, Halle (Saale), LXXIX (1957), 438-455.

De vroege Nederduitse bijbelvertalingen nemen in de geschie-

denis van de Duitse bijbelvertaling een niet te onderschatten plaats in. In deze Nederduitse vertalingen is b. v. te zien dat de neiging om zich van het Latijnse voorbeeld los te maken en nauwer bij de volkstaal aan te sluiten reeds vóór LUTHER aanwezig was. Ook als bron voor de Middelnederduitse woordgeografie kunnen ze een belangrijke rol spelen, zoals de auteur aan enkele voorbeelden demonstreert. Een nieuwe uitgave van de vroege Nederduitse bijbelvertalingen is in voorbereiding.

265. J. J. MAK, Een eerst! Ou! Een eerst! Ou; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 230.

Interpretatie van deze in *Mariken van Nieuwmechelen* voorkomende woorden. *Eerst* is hier inderdaad als rangtelwoord op te vatten, zoals M. nu bewijst aan de hand van een uit LAWET, *Spel van de Verlooren Zoone* stammende passage.

266. J. J. MAK, Moenen metter eender ooghe; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 175-176.

Terloops verwerpt M. de interpretatie van *één-oogt* als zelfstandig naamwoord door ZIJDERVELD en MEEUWESSE in *SPIEGHELS Hertspiegel*: „Wes sloofdy onbedocht, één-oogt, al heen om schat?”. Met M. geloof ik dat men hier met het bijvoeglijk naamwoord *eenooft* „eenogig” te doen heeft. Verder gaat het over „Moenen metter eender ooghe” uit BARREFELTS *Sentdt-brieven*.

267. J. B. DREWES, Om u behoet moet; *De Nieuwe Taalgids*, L (1957), 323-330.

De taal der rederijkerspoëzie levert nogal eens interpretatiemoeilijkheden op. Dit komt niet alleen omdat de rederijkers in het rijm gebruik maken b. v. van afwijkende werkwoordsvormen of van stopwoorden, maar ook omdat ze niet zelden de zin onderbreken door parenthetische (imperatieve) zinnen. Hiervan haalt D. een aantal voorbeelden aan. Het blijkt daarbij wenselijk te zijn dat de moderne uitgevers deze parenthetische zinnen duidelijk zouden aangeven. De titel is ook zo'n parenthetische zin: „om mijn behoet moet”, die voor de gelegenheid enigszins gewijzigd is.

268. L. C. MICHELS, Beny uw soon den hemel niet; *Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde*, LXXV (1957), 42-48.

Bijdrage tot de interpretatie van de bekende regel uit VONDELS

Vertrouwinge aan Geeraerd Vossius; voor M. is *uw soon* het indirecte object.

269. L. PEETERS De eerste rei van Vondels *Lucifer*; L. STRENGHOLT, „Zoo diep in 't grondelooze licht”; *Levende Talen*, 1957, 184-187 en 442-447.

Naar aanleiding van een discussie in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* werd in *Levende Talen*, 1956, 490 de vraag gesteld hoe men *licht* in bovengenoemde regel uit de aanhef van de bekende „Rey der Engelen” uit het eerste bedrijf van *Lucifer* dient te interpreteren. Voor P. is dit het werkwoord *lichten* „licht verspreiden”, maar S. oefent daar kritiek op en kan in *licht* alleen maar het substantief zien.

270. J. J. MAK, De oorzaken van verkeerd tekstbegrip; 's-Hertogenbosch, Malmberg, 1957, 16 blz. (*Tilliburgis*, Nr. 2).

De voornaamste oorzaak van verkeerd tekstbegrip is „de obsessie van het bekende en de schrik van het onbekende”, zegt M., die zijn uiteenzetting met tal van voorbeelden van verkeerde interpretatie toelicht.

271. B. VAN DEN BERG, Tekstverklaring en zinsontleding; *Levende Talen*, 1957, 607-611.

Met enkele voorbeelden maakt de schrijver duidelijk dat zinsontleding kan bijdragen tot de juiste interpretatie van de tekst. Dit is b. v. het geval bij samentrekking in samengestelde zinnen. Het komt er dan op aan de zinskern in te vullen om tot de juiste interpretatie te komen. Opsporen en invullen van de zinskern is echter niet altijd toereikend; soms zal men de zinskern zelf nader moeten beschouwen.

272. *Veldeke*, XXXII (1957).

Dit tijdschrift is hoofdzakelijk in het Limburgs opgesteld en bevat allerlei bijdragen in het Maastrichts, het Roermonds enz. Ook in deze jaargang is een woordenlijst uit Mheer (XVI, slot, blz. 12-14) opgenomen, en verder een artikel over: *De „duivel” in het Heerlens dialect* (blz. 49-52) van H. W. J. DOHMEN.

273. *Driemaandelijke Bladen*, IX (1957). 't *Swieniegeltje*, III (1957).

Naast *Driem. Bl.* (sommige art. hieruit worden afzonderlijk vermeld : nrs. 29, 30, 162, 177, 196, 212, 225, 226, 232), waarin men dialectteksten uit het Noord-Oosten van Nederland vindt, verdient ook het tweede tijdschrift onze aandacht, dat geredigeerd is in, of teksten (prozastukken en gedichten) bevat in het „Neder-saksisch” d. i. de streektaal of -talen van Oost-Nederland en Noordwest-Duitsland (Groningen, Oost-Friesland, Drente, Eemsland, Twente, Bentheim, Gelderse Graafschap, Westmunsterland, enz.). Uit dit tijdschrift worden hier twee artikelen, één van **HEEROMA** (nr. 26) en één van **NAARDING** (nr. 93) nog afzonderlijk besproken.

274. Nog in andere lokale tijdschriften komen soms of geregeld dialectteksten voor ; verg. nr. 184 van dit overzicht.

Aanvullingen

275. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*. Derde Deel G. Hoofdredakteur P. C. SCHOONEES... ; Pretoria, Die Staatsdrukker, 1957, VII-493 blz.

276. H. PAUL, *Deutsches Wörterbuch*. Fünfte Auflage, bearbeitet von A. SCHIRMER ; Halle (Saale), Niemeyer, 1957.

Lfg. 9-10 : *überanstrengen-Zypresse* (blz. 641-781). Hiermee is het woordenboek klaar. De afleveringen 1 tot en met 8 zijn in 1956 verschenen ; verg. nr. 110 van *De Nederlandse Taalkunde in 1956*.

Register

De getallen verwijzen naar de nummers.

- Althuysen J., 258, 259.
 Althuysen S., 258.
 Asselbergs W., 79.
- Baader Th., 47.
 Bakker J. J. M., 166.
 Bakker N., 127.
 Baldinger K., 236.
 Barbara (de Put), 244.
 Barrefelt H. J., 266.
 Beets N., 165.
 Bellman G., 34.
 Betz W., 216.
 Beuther M., 134.
 Bezoen H. L., 123.
Biekorf, 183.
 Bijns A., 255.
 Blancquaert E., 94.
 Blok D. P., 178.
 Bockstaele P., 42.
 Boeles P. C. J. A., 204, 262.
 Boeren P. C., 252.
 Bonneze A., 183.
 Borchling C., 170.
 Brachin P., 83.
 Brandsma W. L., 21.
 Brouwer J. H., 13, 68.
 Brouwers A. P. J., 150.
 Brown P. A., 9.
 Bruch R., 59, 70.
 Brueg(h)el P., 191, 192, 193.
 Bülbring M., 199.
 Buma W. J., 67, 201, 203, 204,
 257.
 Buursink J., 27, 28.
 Buyse P., 38.
- Cannegieter H. G., 21.
 Caron W. J. H., 58.
 Carnoy A., 171, 172.
 Clusius C., 160.
 Conscience H., 165.
 Coquebert de Montbret Ch.-E.,
 260.
 Cordes G., 65, 66.
 Cowan H. K. J., 96, 239.
- Daan J., 14, 98, 230.
 David J., 74.
 De Bo L. L., 179, 180.
 De Bont A. P., 167.
 De Bruin C. C., 240.
 De Coninck R., 40.
 De Graaf J., 162.
 De Keyser P., 19.
 De Leeuw-Polak B., 75.
 De Man L., 156, 209.
 De Pauw-De Veen L., 149.
 De Smet G., 133, 134, 214.
 De Smet J., 179.
 De Smet J. M., 58.
 De Tollenaere F., 104, 105, 127,
 168.
 De Vooyes C. G. N., 86, 116, 190.
 D'Haene P., 238.
 Diedrichs E., 238.
 Dodonaëus R., 180.
 Dohmen H. W. J., 272.
 Donner A. M., 163.
Dörp en Stad, 184.
 Draye H., 53.
Drente, 184.
 Drewes J. B., 132, 267.

- Driem. Bladen*, 273.
 Drosdowski G., 69.
 Dupont J., 81, 164.
 Du P. Scholtz J., 113.

 Elaut L., 160.
 Endepols H. J. E., 23.
 Engels L., 109.
 Epkema E., 205.
 Erben J., 216.
 Erlangen A., 216.
Estrikken, 68.
 Everaert C., 104.

 Fagot D., 228.
 Feitsma A., 68, 261.
 Flesch, 75.
 Fockema Andreae S. J., 211.
 Foerste W., 47, 219.
 Fokkema K., 11, 12, 118, 200, 202.
 Foncke R., 195.
 Fourie R., 5.
 Francken Ma. J., 198.
 Frings Th., 50, 59, 140, 214, 252, 254.

 Gerlach Royen N. J. H., 112.
 Gigengack J. W. M., 1
 Goeree W., 149.
 Goetsch H., 215.
 Goossenaerts J., 137.
 Goossens J., 5.
 Gosch W., 68.
 Göschel J., 50.
 Götze A., 69, 142.
 Goudriaan J., 107.
 Grauls J., 22, 41, 152, 191, 192, 193, 194.
 Grimm J. en W., 139.
 Grootaers L., 20, 157.

 Groothuis J. C., 33.
 Gysseling M., 60, 208.

 Haantjes J., 68.
 Hadewych, 129.
 Haeserijn R., 2, 80, 92, 207, 212.
 Hanenburg K., 68.
 Hanot M., 185.
 Hecker E., 148.
 Heeroma K., 26, 28, 30, 36, 47, 55, 56, 59, 77, 93, 114, 170, 196, 202, 219, 223, 224, 225, 226, 232, 273.
 Heinsius J., 153.
 Hertzog J. B. M., 84.
 Heukels H., 179, 180.
 Heyne M., 239.
 Hoekema T., 110, 111.
 Hofman D., 68.
 Hol A. R., 33, 229.
 Holmberg M. A., 263.
 Hübner A., 262.
 Huisman J. A., 125.
 Huydecoper B., 135.

 Indestege L., 249.
 Ising G., 264.

 Jaberg K., 221.
 Jacobsen B., 68.
 Jamar H., 161.
 Jansonius F., 122.
 Japicx G., 68, 205, 258.
 Jörgensen P., 63.
 Jungandreas W., 51, 146.
 Jungbluth G., 252.
 Junius H., 133.

 Kainz F., 216.
 Karg-Gasterstadt E., 140.
 Kieft A. P., 168.
 Kiliaan, 133, 134, 180, 234, 235

- Kist N. C., 33.
 Klein K. K., 35.
 Kloeke G. G., 36, 37, 173.
 Kluge Fr., 69, 141.
 Kok W., 13.
 Kooiman K., 18.
 Kostelijk C., 107, 153, 188.
 Krauss F., 61.
 Krogmann W., 67, 81, 256.
 Kruijskamp C. H. A., 127, 135, 247.
 Kuhn H., 63, 68.
 Kunisch H., 216.
 Kurris F., 198.

 Labrousse G., 49.
 Lammers W., 64.
 Lasch A., 170.
 Lawet R., 157, 265.
 Leenen J., 3, 20, 78, 155.
 Leys O., 208.
 Liefstinck G. I., 128, 242.
 Lievens R., 127, 155, 243, 255.
 Littré E., 165.
 Luther M., 264.

 Mac Leod, 16.
 Maerlant J. van, 121, 242.
 Mak J. J., 108, 121, 131, 157, 187, 245, 265, 266, 270.
 Maurer Fr., 216.
 Maximilianus P., 121, 246.
 Mechteldis (van Lom), 244.
 Meertens P. J., 237.
 Meeuwesse K., 266.
 Mehlem R., 47.
 Meisen K., 147.
 Mensing O., 148.
 Michels L. C., 38, 79, 99, 101, 102, 115, 117, 136, 153, 154, 165, 174, 175, 207, 268.

 Miedema H. T. J., 29, 126, 259, 260.
 Mironow S. A., 71.
 Mitzka W., 141, 142, 216, 219, 220.
 Moerman H. J., 117.
 Moors J., 155.
 Moreau J. J., 250.
 Moser H., 216.
 Müller J., 147.
Muttersprache, 46.

 Naarding J., 87, 93, 169, 176, 177, 184, 196, 232, 273.
 Nienaber P. J., 10.
 Niermeyer J. F., 52.
 Nörrenberg E., 66.
 Notermans J., 254.
Nu Nog, 44.

 Ochs E., 143.
 Odink H., 170.
Oeze Volk, 184.
 Öhmann E., 199, 216.
Onze Taal, 45.
 Oudemans A. C., 136.
 Over de Linden C., 262.

 Paardekooper P. C., 38, 76, 89, 124.
 Panhuysen G., 23.
 Parloor A., 181.
 Paul H., 276.
 Pauwels J. L., 1, 20, 22, 25, 78, 190.
 Pée W., 17, 20, 54, 222.
 Peeters L., 269.
 Penninc, 241.
 Pfeifer W., 206.
 Pokorny J., 69.
Pompeblédden, 126.

- Ptatscheck M., 234.
 Puteanus E., 250.

 Remacle L., 221.
 Renson J., 222.
 Rijpma E., 87.
 Rombouts S., 91.
 Rombouts W. B., 114.
 Rooth E., 65, 239, 263.
 Rosenfeld H.-F., 216.
 Roukens W., 31.
 Ruusbroec J. van, 243.

 Schieb G., 227, 254.
 Schippers H. K., 43.
 Schirmer A., 141, 276.
 Schirmunski V., 71.
 Schmidt L. E., 220.
 Schönbrunn-Kölb E., 237.
 Schönfeld M., 86, 210, 211, 212.
 Schoonees P. C., 275.
 Schuringa F. G., 87.
 Schwarz E., 62.
 Seedorf W., 47.
 Seibicke W., 50.
 Shetter W. Z., 57.
 Siegel E., 15.
 Sipma P., 68, 201, 204.
 Sizoo A., 58.
 Slicher van Bath B. H., 223.
 Smits van Waesberghe J. M.
 A. F., 253.
 Soeteman C., 48.
 Sperlbaum M., 235.
 Spiegel H. L., 266.
 Stapelkamp Chr., 68, 179, 180,
 205, 258, 259.
 Staverman W. H., 21.
 Stellinga G., 6.
 Stolte B. H., 60.
 Strengholt L., 269.

 Stroh Fr., 216.
 Stutterheim C. F. P., 121.
 Surlus L., 243.
't Swieniegelte, 273.

 Talpaert R., 38.
 Tavernier C., 108.
 Ter Laan K., 184.
 Teuchert H., 47, 145.
 Topsfield L. T., 8.
 Trier J., 69.
 Tummers P., 32.
Twënterlaand..., 184.

 Uitman G. J., 37.

 Van Cleemput J., 251.
 Van Coetsem F., 20, 24, 59, 110.
 Van de Kerckhove M. A., 112.
 Van den Berg B., 88, 89, 102,
 103, 119, 120, 271.
 Van den Heever C. M., 84.
 Van den Toorn M. C., 56.
 Vanderheyden J. F., 72.
 Van der Noot J., 131.
 Van der Schuere J., 90.
 Van der Velde I., 92.
 Van Driel E., 72.
 Van Elslander A., 129.
 Van Es G., 123, 241.
 Vangassen H., 130.
 Van Haeringen C. B., 36, 48,
 49, 97, 159.
 Van Helten W. L., 96, 239.
 Van Hoof L., 5.
 Van Hulle A., 5.
 Van Jaarsveld F. A., 83.
 Van Langren M. F., 250.
 Van Lennep J., 97.
 Van Loey A., 36, 95.
 Van Mierlo J., 6, 252.

- Van Oostrom J. Ph., 127. Voorhoeve J., 85.
 Van Poelje G. A., 39. Vostaert P., 241.
 Van Vessem A. H., 5, 231, 232.
 Van Vinckenroye F., 248. Wagner K., 216.
 Veghe J., 225. Walde A., 69.
 Veldeke H. van, 227, 252, 253, Wanink G. H., 196.
 254. Wassenbergh E., 260.
Veldeke, 272. Weijnen A., 24, 105, 116, 158,
 231.
 Veltmans H., 73. Weisweiler J., 216.
 Venneman R. J. G., 186. Weyns J., 151.
 Vercoullie J., 16, 17, 18, 19, 60, Wiessner E., 216.
 202. Wijngaards N., 244.
 Verdam J., 116, 136, 165. Wilhelm Fr., 251.
 Verdenius A. A., 105. Willems J.-F., 165.
 Verlinden C., 52, 53. Wils L., 74.
 Verstegen V., 5. Winnen G., 14, 100, 222.
 Verwer A., 72. Worgt G., 82.
 Verwijs E., 240, 242, 262. Wossidlo R., 145.
 Vidos B. E., 213.
 Vieu-Kuik, H. J., 197.
 Virkkunen M., 233. Zijderveld A., 266.
 Vondel J. van den, 268, 269. Zuck P., 145.
 Von Hagenow K., 145. Zwaan F. L., 90.
 Von Oberg E., 252.

Inhoud

I. Bibliografie en personalia (nrs. 1-23)	335
II. Publikaties van algemene aard; externe taalgeschiedenis; varia (nrs. 24-85)	340
III. Grammatica (nrs. 86-126)	361
IV. Lexicografie (nrs. 127-216)	374
V. Taalgeografie (nrs. 217-238)	399
VI. Teksten en tekstinterpretatie (nrs. 239-274)	408
Aanvullingen (nrs. 275-276)	420
Register	421

Wegens onvoorziene omstandigheden konden de bibliografische overzichten over „De Plaatsnamenstudie in 1957” en „De Persoonsnamenstudie in 1957” niet tijdig voltooid worden. Zij zullen, uitgebreid met de dokumentatie van 1958, verschijnen in de volgende jaargang van deze Handelingen.

A cause de circonstances imprévues, les revues bibliographiques „De Plaatsnamenstudie in 1957” et „De Persoonsnamenstudie in 1957” n’ont pu être achevées en temps utile. Elles paraîtront dans le tome suivant de ce Bulletin, élargies de la documentation de 1958.
